



URZĄD STATYSTYCZNY W KIELCACH  
*STATISTICAL OFFICE IN KIELCE*

**ROCZNIK STATYSTYCZNY  
WOJEWÓDZTWA  
ŚWIĘTOKRZYSKIEGO**

*STATISTICAL YEARBOOK  
OF THE ŚWIĘTOKRZYSKIE  
VOIVODSHIP*

---

**2017**

---

ROK XLIII KIELCE

YEAR XLIII KIELCE

**ZESPÓŁ REDAKCYJNY  
URZĘDU STATYSTYCZNEGO**

**EDITORIAL BOARD  
OF STATISTICAL OFFICE**

**PRZEWODNICZĄCY      *PRESIDENT***

Agnieszka Piotrowska-Piątek

**REDAKTOR GŁÓWNY      *EDITOR-IN-CHIEF***

Beata Bielewicz-Kosińska

**CZŁONKOWIE      *MEMBERS***

Teresa Wójcik, Agata Prokopowicz, Anna Rudnicka, Ewa Tomczyk, Małgorzata Sobieraj,  
Olga Szymocha, Anna Drecka, Mateusz Orzechowski

**SEKRETARZ      *SECRETARY***

Bożena Molus

**REDAKCJA MERYTORYCZNA      *EDITORS AND TECHNICAL*  
I TECHNICZNA      *SUPERVISION***

Zespół pracowników Świętokrzyskiego  
Ośrodka Badań Regionalnych Urzędu  
Statystycznego w Kielcach

*Team of Świętokrzyski  
Centre for Regional Studies  
of Statistical Office in Kielce*

**PROJEKT OKŁADKI      *COVER DESIGN***

Lidia Motrenko-Makuch

**ISSN 1640-0100**

**Prosimy o podanie źródła  
przy publikowaniu danych US**

***When publishing SO data  
please indicate source***

## PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Kielcach przekazuje Państwu kolejną edycję „Rocznika Statystycznego Województwa Świętokrzyskiego 2017”, który jest kompleksowym opracowaniem charakteryzującym sytuację społeczno-gospodarczą naszego województwa. Jego dopełnienie stanowi publikacja zatytułowana „Województwo Świętokrzyskie 2017 - Podregiony, Powiaty, Gminy”.

„Rocznik Statystyczny Województwa Świętokrzyskiego 2017” w 23 działach tematycznych zawiera informacje m. in. z zakresu: demografii, rynku pracy, gospodarki, finansów publicznych, kultury i oświaty, poziomu życia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego. Zamieszczony materiał statystyczny wzbogacony został ilustracją graficzną w postaci wykresów ukazujących wybrane tendencje rozwojowe poprzez dynamiczne ujęcie zjawisk.

Oddając do rąk Państwa niniejszą publikację, dziękuję wszystkim osobom i instytucjom za przekazane informacje oraz wnioski, które stanowią cenną inspirację w kształtowaniu i wzbogacaniu treści opracowania.

Dyrektor  
Urzędu Statystycznego w Kielcach  
dr Agnieszka Piotrowska-Piątek

Kielce, grudzień 2017 r.

## PREFACE

*The Statistical Office in Kielce is pleased to present the next edition of the „Statistical Yearbook of Świętokrzyskie Voivodship 2017”, which is the complex elaboration characterizing the social – economic situation of our voivodship. It constitutes the addition to the publication „Świętokrzyskie Voivodship 2017 – Subregions, Powiats, Gminas”.*

*The „Yearbook of Świętokrzyskie Voivodship 2017” contains in 23 subject matter chapters, i. a., information concerning: population, labour market, economy, public finance, culture and education, living standard of the population and public safety. Statistical material has been enriched with graphical illustrations in the form of charts depicting selected development trends by means of the dynamic presentation of the phenomena.*

*In presenting You this very publication, I would like to express our gratitude to all persons and institutions for their assistance in providing information and suggestions, which are a valuable inspiration in shaping and enriching its contents.*

Director  
of the Statistical Office in Kielce  
Agnieszka Piotrowska-Piątek, PhD

Kielce, December 2017

## SPIIS RZECZY

<b>Przedmowa</b> .....
<b>Spis tablic</b> .....
<b>Spis wykresów</b> .....
<b>Objaśnienia znaków umownych. Skróty</b> .....
<b>Uwagi ogólne</b> .....

## TABLICE PRZEGLĄDOWE

- I. Województwo na tle kraju w 2015 r. ....  
Ważniejsze dane o województwie
- II. (2000, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009,  
2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015) ..

## DZIAŁY

- I. Geografia .....
- II. Stan i ochrona środowiska .....
- III. Podział administracyjny i samorząd terytorialny .....
- IV. Bezpieczeństwo publiczne. Wymiar sprawiedliwości .....
- V. Ludność .....
- VI. Rynek pracy .....
- VII. Wynagrodzenia. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych .....
- VIII. Budżety gospodarstw domowych .....
- IX. Infrastruktura komunalna .....
- X. Edukacja i wychowanie .....
- XI. Ochrona zdrowia i opieka społeczna .....
- XII. Kultura. Turystyka. Sport .....
- XIII. Nauka i technika. Społeczeństwo informacyjne .....
- XIV. Ceny .....
- XV. Rolnictwo. Łowiectwo. Leśnictwo .....
- XVI. Przemysł i budownictwo .....
- XVII. Transport. Telekomunikacja .....
- XVIII. Handel i gastronomia .....
- XIX. Finanse przedsiębiorstw .....
- XX. Finanse publiczne .....
- XXI. Inwestycje. Środki trwałe .....
- XXII. Rachunki regionalne .....
- XXIII. Podmioty gospodarki narodowej .....

## CONTENTS

	Strona Page
<b>Preface</b> .....	3
<b>List of tables</b> .....	5 - 20
<b>List of charts</b> .....	21
<b>Symbols. Abbreviations</b> .....	22 - 23
<b>General notes</b> .....	24 - 30

## REVIEW TABLES

<i>Voivodship against the background of the country in 2015</i> .....	31 - 37
<i>Major data on the voivodship (2000, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)</i> .....	38 - 65

## CHAPTERS

<i>Geography</i> .....	66 – 69
<i>Environmental protection</i> .....	70 – 92
<i>Administrative division and territorial self-government</i> .....	93 – 98
<i>Public safety. Justice</i> .....	99 – 107
<i>Population</i> .....	108 – 139
<i>Labour market</i> .....	140 – 176
<i>Wages and salaries. Social security benefits</i> .....	177 – 194
<i>Household budgets</i> .....	195 – 202
<i>Municipal infrastructure</i> .....	203 – 216
<i>Education</i> .....	217 – 257
<i>Health care and social welfare</i> .....	258 – 278
<i>Culture. Tourism. Sport</i> .....	279 – 294
<i>Science and technology. Information</i> .....	295 – 311
<i>Prices</i> .....	312 – 316
<i>Agriculture. Hunting. Forestry</i> .....	317 – 348
<i>Industry and construction</i> .....	349 – 365
<i>Transport. Telecommunication</i> .....	366 – 372
<i>Trade and catering</i> .....	373 – 378
<i>Finances of enterprises</i> .....	379 – 394
<i>Public finance</i> .....	395 – 402
<i>Investments. Fixed assets</i> .....	403 – 411
<i>Regional accounts</i> .....	412 – 417
<i>Entities of the national economy</i> .....	418 – 426

## SPIS TABLIC

## LIST OF TABLES

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ I. GEOGRAFIA</b>	<b>CHAPTER I. GEOGRAPHY</b>		
Położenie geograficzne województwa.....	<i>Geographic location of the voivodship .....</i>	1	66
Powierzchnia i granice w 2016 r. ....	<i>Area and borders in 2016.....</i>	2	66
Układ pionowy powierzchni .....	<i>Elevations .....</i>	3	67
Najwyższe szczyty górskie .....	<i>The highest mountain peaks .....</i>	4	67
Większe sztuczne zbiorniki wodne .....	<i>Major artificial reservoirs .....</i>	5	67
Większe rzeki.....	<i>Principal rivers.....</i>	6	68
Temperatury powietrza (1971-2000, 1991-2000, 2001-2010, 2016, 1971-2016).....	<i>Air temperatures (1971-2000, 1991-2000, 2001-2010, 2016, 1971-2016).....</i>	7	69
Opady atmosferyczne, prędkość wiatru, usło- necznienie i zachmurzenie (1971-2000, 1991- 2000, 2001-2010, 2016) .....	<i>Atmospheric precipitation, wind velocity, insola- tion and cloudiness (1971-2000, 1991-2000, 2001-2010, 2016).....</i>	8	69
<b>DZIAŁ II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA</b>	<b>CHAPTER II. ENVIRONMENTAL PROTECTION</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes.....</i>	x	70
Stan geodezyjny, kierunki i zmiany w wyko- rzystaniu powierzchni województwa (2005, 2010, 2016) .....	<i>Geodesic status, directions and changes of voivodship land use (2005, 2010, 2016) .....</i>	1 (9)	77
Grunty zdewastowane i zdegradowane wyma- gające rekultywacji i zagospodarowania oraz grunty zrehabilitowane i zagospodarowane (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Devastated and degraded land requiring recla- mation and management as well as re- claimed and managed land (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	2 (10)	79
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Water withdrawal for needs of the national economy and population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	3 (11)	79
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodo- wej i ludności (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Water consumption for needs of the national economy and population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	4 (12)	80
Powierzchnia i pobór wody do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania sta- wów rybnych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Area and water withdrawal for irrigation in agri- culture and forestry as well as water for filling fish ponds (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	5 (13)	80
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowa- dzone do wód lub do ziemi (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Industrial and municipal waste water dis- charged into waters or into the ground (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	6 (14)	81
Jednostki odprowadzające ścieki według miej- sca odprowadzania oraz wyposażenia w oczyszczalnie ścieków (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Entities discharging waste water by place of discharge and waste water treatment plants possessed (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	7 (15)	81
Oczyszczalnie ścieków (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Waste water treatment plants (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	8 (16)	82

		Tablica Table	Strona Page
Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Emission and reduction of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	9 (17)	83
Urządzenia do redukcji zanieczyszczeń powietrza w zakładach szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (2005, 2010, 2015, 2016) ...	<i>Air pollution reduction systems in plants of significant nuisance to air quality (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	10 (18)	84
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Legally protected areas possessing unique environmental value (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	11 (19)	85
Świątokrzyski Park Narodowy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Świątokrzyski National Park (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	12 (20)	85
Rezerwy przyrody (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Nature reserves (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	13 (21)	86
Pomniki przyrody (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Monuments of nature (2005, 2010, 2015, 2016)..</i>	14 (22)	86
Parki krajobrazowe (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Landscape parks (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	15 (23)	87
Odpady wytworzone i dotychczas składowane (nagromadzone) oraz tereny ich składowania (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Waste generated and landfilled up to now (accumulated) as well as their storage yards areas (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	16 (24)	88
Odpady według rodzajów w 2016 r. ....	<i>Waste by type in 2016.....</i>	17 (25)	88
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej (ceny bieżące) (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Outlays on fixed assets in environmental protection and water management (current prices) (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	18 (26)	89
Efekty rzeczowe uzyskane w wyniku przekazania do użytku inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej (2005, 2010, 2015, 2016) ..	<i>Tangible effects of investments in environmental protection and water management (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	19 (27)	90
Kierunki finansowania z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Directions of financing of the Voivodship Environmental Protection and Water Management Funds (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	20 (28)	92
Wpływy z opłat i kar na Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Receipts from fees and fines for Environmental Protection and Water Management Funds (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	21 (29)	92
<b>DZIAŁ III. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY I SAMORZĄD TERYTORIALNY</b>	<b>CHAPTER III. ADMINISTRATIVE DIVISION AND TERRITORIAL SELF-GOVERNMENT</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes .....</i>	x	93
Jednostki administracyjne województwa (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Administrative units of voivodship (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	1 (30)	95
Gminy w 2016 r. ....	<i>Gminas in 2016.....</i>	2 (31)	95
Powiaty i miasta na prawach powiatu w 2016 r. ....	<i>Powiats and cities with powiat status in 2016 .....</i>	3 (32)	96
Radni organów jednostek samorządu terytorialnego w 2016 r. ....	<i>Councillors of organs of local self-government entities in 2016.....</i>	4 (33)	96
Zatrudnienie i wynagrodzenia w administracji publicznej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Paid employment, wages and salaries in the public administration ((2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	5 (34)	98

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ IV. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE. WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI</b>	<b>CHAPTER IV. PUBLIC SAFETY. JUSTICE</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes .....</i>	x	99
Przestępstwa stwierdzone przez policję i prokuraturę w zakończonych postępowaniach przygotowawczych (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Ascertained crimes by the police and prosecutor's office in completed preparatory proceedings (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	1 (35)	102
Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Rates of detectability of delinquents in ascertained crimes by the police (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	2 (36)	105
Wpływ spraw do sądów powszechnych (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Incoming cases in the common courts (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	3 (37)	105
Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Adults validly sentenced by common courts for crimes prosecuted by public accusation (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	4 (38)	106
Załatwione sprawy rodzinne (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Resolved family cases (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	5 (39)	106
Podmioty w Krajowym Rejestrze Sądowym (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Entities of in the National Judicial Register (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	6 (40)	107
<b>DZIAŁ V. LUDNOŚĆ</b>	<b>CHAPTER V. POPULATION</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes .....</i>	x	108
Ludność (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	1 (41)	112
Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Working and non-working age population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	2 (42)	113
Ludność według płci i wieku (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Population by sex and age (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	3 (43)	114
Prognoza ludności (2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045, 2050).....	<i>Population projection (2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045, 2050) .....</i>	4 (44)	115
Prognoza gospodarstw domowych (2017, 2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045, 2050) .....	<i>Households projection (2017, 2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045, 2050) .....</i>	5 (45)	117
Miasta i ludność w miastach (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Towns and urban population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	6 (46)	117
Gminy zamieszkałe przez ludność wiejską (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Gminas and rural population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	7 (47)	118
Mediana wieku według płci (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Median age by sex (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	8 (48)	118
Ruch naturalny ludności (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Vital statistics (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	9 (49)	119
Małżeństwa zawarte i rozwiązane (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Marriages contracted and dissolved (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	10 (50)	120
Małżeństwa zawarte według wieku nowożeńców w 2016 r. ....	<i>Marriages contracted by age of bridegrooms and brides in 2016.....</i>	11 (51)	121
Małżeństwa zawarte według poprzedniego stanu cywilnego nowożeńców w 2016 r. ....	<i>Marriages contracted by previous marital status of bridegrooms and brides in 2016.....</i>	12 (52)	123
Małżeństwa wyznaniowe (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Church or religious marriages (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	13 (53)	123
Rozwody według wieku małżonków w momencie wniesienia powództwa w 2016 r. ....	<i>Divorces by age of spouses at the moment of filling petition for divorce in 2016.....</i>	14 (54)	124

		Tablica Table	Strona Page
Rozwody według liczby małoletnich dzieci w małżeństwie (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Divorces by the number of underage children in the marriage (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	15 (55)	125
Urodzenia (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Births (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	16 (56)	125
Urodzenia żywe według kolejności urodzenia dziecka oraz wieku matki (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Live births by birth order and age of mother (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	17 (57)	126
Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Female fertility and reproduction rates of population (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	18 (58)	126
Zgony według płci i wieku zmarłych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Deaths by sex and age of deceased (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	19 (59)	127
Zgony niemowląt według płci i wieku (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Infant deaths by sex and age (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	20 (60)	128
Zgony niemowląt według wybranych przyczyn (2005, 2010, 2014, 2015) .....	<i>Infant deaths by selected causes (2005, 2010, 2014, 2015).....</i>	21 (61)	129
Zgony według wybranych przyczyn (2005, 2010, 2014, 2015) .....	<i>Deaths by selected causes (2005, 2010, 2014, 2015).....</i>	22 (62)	130
Zamachy samobójcze zarejestrowane przez policję (2015, 2016) .....	<i>Suicides registered by police (2015, 2016).....</i>	23 (63)	132
Przeciętne dalsze trwanie życia (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Life expectancy (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	24 (64)	132
Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Internal and international migration of population for permanent residence (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	25 (65)	133
Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według kierunków (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Internal migration of population for permanent residence by direction (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	26 (66)	134
Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według płci i wieku migrantów (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Internal migration of population for permanent residence by sex and age of migrants (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	27 (67)	135
Migracje zagraniczne ludności na pobyt stały według płci i wieku migrantów (2005, 2010, 2014, 2016) .....	<i>International migration of population for permanent residence by sex and age of migrants (2005, 2010, 2014, 2016).....</i>	28 (68)	136
Rezydenci (2010, 2015, 2016) .....	<i>Usual residence population (2010, 2015, 2016) ..</i>	29 (69)	137
Rezydenci w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym (2010, 2015, 2016) .....	<i>Working and non-working age usual residence population (2010, 2015, 2016).....</i>	30 (70)	137
Kościóły i związki wyznaniowe (2005, 2010, 2014, 2015, 2016) .....	<i>Churches and religious associations (2005, 2010, 2014, 2015, 2016) .....</i>	31 (71)	138
<b>DZIAŁ VI. RYNEK PRACY</b>	<b>CHAPTER VI. LABOUR MARKET</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes .....</i>	x	140
<b>Aktywność ekonomiczna ludności</b>	<b><i>Economic activity of the population</i></b>		
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej – na podstawie BAEL (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Economic activity of the population aged 15 and more – on the LFS basis (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	1 (72)	148
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia w IV kwartale 2016 r. – na podstawie BAEL .....	<i>Economic activity of the population aged 15 and more by age and educational level in IV quarter 2016 – on the LFS basis .....</i>	2 (73)	149



	Tablica Table	Strona Page
<b>Pracujący</b>		
Pracujący (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (74)	150
Pracujący według statusu zatrudnienia (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (75)	151
Przeciętne zatrudnienie (2005, 2010, 2015, 2016) .....	5 (76)	152
Pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni (2005, 2010, 2015, 2016) .....	6 (77)	153
Przyjęcia do pracy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	7 (78)	154
Zwolnienia z pracy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	8 (79)	155
Absolwenci szkół wyższych, zawodowych i liceów ogólnokształcących, którzy podjęli pracę po raz pierwszy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	9 (80)	157
Miejsca pracy wolne, nowo utworzone i zlikwidowane w 2016 r. ....	10 (81)	158
<b>Bezrobocie</b>		
Bezrobotni zarejestrowani, stopa bezrobocia oraz oferty pracy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	11 (82)	160
Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyrejestrowani (2005, 2010, 2015, 2016) .....	12 (83)	160
Bezrobotni zarejestrowani według wieku, poziomu wykształcenia, czasu pozostawania bez pracy oraz stażu pracy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	13 (84)	161
Bezrobotni zarejestrowani korzystający z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu oraz oferty pracy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	14 (85)	163
Wydatki Funduszu Pracy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	15 (86)	163
<b>Warunki pracy</b>		
Poszkodowani w wypadkach przy pracy (poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	16 (87)	164
Wypadki i przyczyny wypadków przy pracy (poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	17 (88)	167
Poszkodowani w wypadkach przy pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (2005, 2010, 2015, 2016) .....	18 (89)	170
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia (2005, 2010, 2015, 2016) .....	19 (90)	171
Zatrudnieni na stanowiskach pracy, dla których dokonano oceny ryzyka zawodowego w 2016 r. ....	20 (91)	173
Choroby zawodowe (2005, 2010, 2015, 2016) .....	21 (92)	174
Korzystający ze świadczeń z tytułu pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia i uciążliwych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	22 (93)	175
Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	23 (94)	176

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ VII. WYNAGRODZENIA. ŚWIADCZENIA Z UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH</b>	<b>CHAPTER VII. WAGES AND SALARIES. SOCIAL SECURITY BENEFITS</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	177
<b>Wynagrodzenia</b>	<b>Wages and salaries</b>		
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Average monthly gross wages and salaries (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (95)	181
Zatrudnieni według wysokości wynagrodzenia brutto za październik 2016 r. ....	Paid employment by amount of gross wages and salaries for October 2016 .....	2 (96)	182
Zatrudnieni według wysokości wynagrodzenia brutto za październik 2016 r. ....	Paid employment by amount of gross wages and salaries for October 2016 .....	3 (97)	184
Zatrudnieni oraz przeciętne wynagrodzenia brutto według grup zawodów wykonywanych za październik 2016 r. ....	Paid employment and average gross wages and salaries by performed by occupational groups for October 2016 .....	4 (98)	186
Przeciętne wynagrodzenia brutto za październik 2016 r. ....	Average gross wages and salaries for October 2016 .....	5 (99)	190
Miesięczne wynagrodzenia brutto najwyższe (decyle) w grupach decylovych pracowników zatrudnionych według wielkich grup zawodów wykonywanych za październik 2016 r. ....	Decile earnings (the upper limits of gross wages and salaries received by decile paid employment) by great occupational groups for October 2016 .....	6 (100)	192
<b>Świadczenia z ubezpieczeń społecznych</b>	<b>Social security benefits</b>		
Emeryci i renciści (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Retirees and pensioners (2005, 2010, 2015, 2016) .....	7 (101)	194
Świadczenia emerytalne i rentowe brutto (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Gross retirement pay and pension benefits (2005, 2010, 2015, 2016) .....	8 (102)	194
<b>DZIAŁ VIII. BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH</b>	<b>CHAPTER VIII. HOUSEHOLD BUDGETS</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	195
Gospodarstwa domowe (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Households (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (103)	199
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Average monthly per capita available income of households (2005, 2010, 2015, 2016) .....	2 (104)	199
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Average monthly per capita expenditures of households (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (105)	200
Przeciętne miesięczne spożycie niektórych artykułów żywnościowych na 1 osobę w gospodarstwach domowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Average monthly per capita consumption of selected foodstuffs of households (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (106)	201
Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkowania (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Households furnished with selected durable goods (2005, 2010, 2015, 2016) .....	5 (107)	202
Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w gospodarstwach domowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	At-risk of poverty rates in households (2005, 2010, 2015, 2016) .....	6 (108)	202

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ IX. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA</b>	<b>CHAPTER IX. MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	203
<b>Infrastruktura komunalna</b>	<b>Municipal infrastructure</b>		
Wodociągi i kanalizacja (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Water-line and sewerage systems (2005, 2010, 2015, 2016).....	1 (109)	207
Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Consumers and consumption of electricity in households (2005, 2010, 2015, 2016) .....	2 (110)	208
Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Gas-line system as well as consumers and consumption of gas from gas-line system in households (2005, 2010, 2015, 2016).....	3 (111)	208
Ogrzewnictwo (2005, 2010, 2015, 2016) .....	House-heating (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (111)	209
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Population using water-line, sewerage and gas-line systems (2005, 2010, 2015, 2016).....	5 (113)	209
Odpady komunalne (2005, 2010, 2015, 2016).....	Municipal waste (2005, 2010, 2015, 2016).....	6 (114)	210
Nieczystości ciekłe (2005, 2010, 2015, 2016).....	Liquid waste (2005, 2010, 2015, 2016).....	7 (115)	210
Składowiska odpadów komunalnych (2005, 2010, 2014, 2015) .....	Landfill sites with municipal waste (2005, 2010, 2014, 2015).....	8 (116)	211
Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Generally accessible and estate area green belts (2005, 2010, 2015, 2016) .....	9 (117)	211
<b>Mieszkania</b>	<b>Dwellings</b>		
Zasoby mieszkaniowe (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Dwelling stocks (2005, 2010, 2015, 2016).....	10 (118)	212
Mieszkania w zasobach mieszkaniowych wyposażone w instalacje (2005, 2010, 2015, 2016)...	Dwellings in dwelling stocks a fitted with installations (2005, 2010, 2015, 2016).....	11 (119)	212
Dodatki mieszkaniowe wypłacone w 2016 r.....	Housing allowances paid out in 2016.....	12 (120)	213
Gospodarka gruntami pod budownictwo mieszkaniowe (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Administration of grounds for dwelling construction (2005, 2010, 2015, 2016) .....	13 (121)	214
Mieszkania, których budowę rozpoczęto (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Dwellings in which construction has begun (2005, 2010, 2015, 2016) .....	14 (122)	214
Mieszkania oddane do użytkowania (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Dwellings completed (2005, 2010, 2015, 2016)....	15 (123)	215
Mieszkania oddane do użytkowania według liczby izb (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Dwellings completed by number of rooms (2005, 2010, 2015, 2016) .....	16 (124)	216
<b>DZIAŁ X. EDUKACJA I WYCHOWANIE</b>	<b>CHAPTER X. EDUCATION</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	217
Edukacja według szczebli kształcenia (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	Education by level (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	1 (125)	223
Szkoły według organów prowadzących (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	Schools by school governing authority (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	2 (126)	226
Współczynnik skolaryzacji (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	Enrolment rate (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	3 (127)	230

	Tablica Table	Strona Page
Uczący się języków obcych w szkołach dla dzieci i młodzieży oraz policealnych (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Pupils and students studying foreign languages in schools for children and youth and in post-secondary schools (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	4 (128) 232
Uczący się języków obcych w szkołach dla dorosłych (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Pupils and students studying foreign languages in schools for adults (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	5 (129) 234
Uczniowie według grup wieku (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Pupils and students by age groups (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	6 (130) 234
Kształcenie osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Education for people with special educational needs (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17)...</i>	7 (131) 235
Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii oraz ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Special education centres, youth education centres, youth social therapy centres and rehabilitation-education centres (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	8 (132) 236
Wychowanie pozaszkolne (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Extracurricular education (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	9 (133) 237
Internaty i bursy szkół dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....	<i>Boarding-schools and dormitories for children and youth (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....</i>	10 (134) 238
Domy i stołówki studenckie (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Student dormitories and canteens (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	11 (135) 239
Studenci szkół wyższych otrzymujący stypendia (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Students of higher education institutions receiving scholarships (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	12 (136) 239
Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....	<i>Primary schools for children and youth (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17].....</i>	13 (137) 240
Gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....	<i>Lower secondary schools for children and youth (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17].....</i>	14 (138) 242
Zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....	<i>Basic vocational schools for youth (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17].....</i>	15 (139) 244
Uczniowie i absolwenci zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży według kierunków kształcenia (2015/16, 2016/17) .....	<i>Students and graduates of basic vocational schools for youth by fields of education (2015/16, 2016/17) .....</i>	15 (140) 244
Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....	<i>General secondary schools for youth (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17].....</i>	17 (141) 245
Technika dla młodzieży (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....	<i>Technical secondary schools for youth (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17] .....</i>	18 (142) 245
Uczniowie i absolwenci techników dla młodzieży (bez szkół specjalnych) według kierunków kształcenia (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Students and graduates of technical secondary schools for youth (excluding special schools) by fields of education (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	19 (143) 246
Szkoły artystyczne dla dzieci i młodzieży (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....	<i>Level art schools for children and youth (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	20 (144) 247
Szkoły policealne (bez szkół specjalnych) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17].....	<i>Post-secondary schools (excluding special schools) [2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17].....</i>	21 (145) 247

	Tablica Table	Strona Page
Uczniowie i absolwenci szkół policealnych (bez szkół specjalnych) według kierunków kształcenia (2015/16, 2016/17).....	<i>Students and graduates of post-secondary schools (excluding special schools) by fields of education (2015/16, 2016/17) .....</i>	22 (146) 248
Szkoły wyższe (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Higher education institutions (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	23 (147) 249
Studenci szkół wyższych według form studiów i typów szkół (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Students of higher education institutions by study forms and type of schools (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	24 (148) 250
Absolwenci szkół wyższych według form studiów i typów szkół (2005/06, 2010/11, 2015/16).....	<i>Graduates of higher education institutions by study forms and type of schools (2005/06, 2010/11, 2015/16) .....</i>	25 (149) 251
Nauczyciele akademicy w szkołach wyższych (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Academic teachers in higher education institutions (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	26 (150) 252
Cudzoziemcy — studenci i absolwenci według form studiów i typów szkół (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Foreigners — students and graduates by study forms and type of schools (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	27 (151) 253
Studia podyplomowe i doktoranckie (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Postgraduate and doctoral studies (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	28 (152) 254
Studia podyplomowe według podgrup kierunków kształcenia w roku akademickim 2016/17...	<i>Postgraduate studies by narrow fields of education in the 2016/17 academic year .....</i>	29 (153) 254
Szkoły dla dorosłych (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Schools for adults (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....</i>	30 (154) 256
Wychowanie przedszkolne (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17).....	<i>Pre-primary education (2005/06, 2010/11, 2015/16, 2016/17) .....</i>	31 (155) 257

#### DZIAŁ XI. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

#### CHAPTER XI. HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE

Uwagi ogólne .....	<i>General notes .....</i>	x 258
Pracownicy medyczni (2015, 2016).....	<i>Medical personnel (2015, 2016).....</i>	1 (156) 265
Ambulatoryjna opieka zdrowotna (2015, 2016).....	<i>Out-patient health care (2015, 2016).....</i>	2 (157) 265
Lekarze specjaliści (2015, 2016).....	<i>Doctors specialists (2015, 2016).....</i>	3 (158) 266
Stacjonarna opieka zdrowotna (2015, 2016).....	<i>In-patient health care (2015, 2016).....</i>	4 (159) 267
Szpitale ogólne (2015, 2016).....	<i>General hospitals (2015, 2016).....</i>	5 (160) 268
Ratownictwo medyczne i pomoc doraźna (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Emergency medical services and first aid (2005, 2010, 2015, 2016) .....</i>	6 (161) 269
Apteki ogólnodostępne i punkty apteczne (2005, 2010, 2014, 2015) .....	<i>Generally available pharmacies and pharmaceutical outlets (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	7 (162) 269
Krwiodawstwo (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Blood donation (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	8 (163) 270
Zachorowania na niektóre choroby zakaźne i zatrucia (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Incidence of infectious diseases and poisonings (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	9 (164) 271
Ocena stanu zdrowia ludności (2004, 2009, 2014) .....	<i>Perceived health status of population (2004, 2009, 2014).....</i>	10 (165) 272
Ludność w wieku 15 lat i więcej według wagi ciała (2004, 2009, 2014).....	<i>Population at the age of 15 and more by body weight (2004, 2009, 2014).....</i>	11 (166) 272
Żłobki i kluby dziecięce (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Nurseries and children's clubs (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	12 (167) 274
Placówki wsparcia dziennego (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Day-support centres (2005, 2010, 2015, 2016)....</i>	13 (168) 274
Wspieranie rodziny w 2016 r. ....	<i>Family support in 2016.....</i>	14 (169) 275
Rodzinna piecza zastępcza (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Family foster care (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	15 (170) 275
Institutionalna piecza zastępcza (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Institutional foster care (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	16 (171) 276

		Tablica Table	Strona Page
Pomoc społeczna stacjonarna (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Stationary social welfare (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	17 (172)	276
Placówki stacjonarnej pomocy społecznej według grup mieszkańców (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Stationary social welfare facilities by groups of residents (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	18 (173)	277
Świadczenia pomocy społecznej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Social assistance benefits (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	19 (174)	278
<b>DZIAŁ XII. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT</b>	<b>CHAPTER XII. CULTURE. TOURISM. SPORT</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes .....</i>	x	279
<b>Kultura</b>	<b>Culture</b>		
Książki i broszury wydane (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Books and pamphlets published (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	1 (175)	282
Gazety i czasopisma wydane (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Newspapers and magazines published (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	2 (176)	282
Biblioteki publiczne (z filiami) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	<i>Public libraries (with branches) [2005, 2010, 2015, 2016].....</i>	3 (177)	283
Muzea (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Museums (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	4 (178)	283
Instytucje paramuzealne (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Museum-related institutions (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	5 (179)	284
Galerie sztuki (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Art galleries (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	6 (180)	284
Teatry, instytucje muzyczne, przedsiębiorstwa estradowe (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Theatres, music institutions, entertainment enterprises (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	7 (181)	285
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	8 (182)	285
Kina stałe (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Fixed cinemas (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	9 (183)	286
Abonenci telewizji kablowej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Cable television subscribers (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	10 (184)	286
Abonenci radiowi i telewizyjni (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Radio and television subscribers (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	11 (185)	286
<b>Turystyka</b>	<b>Tourism</b>		
Baza noclegowa turystyki (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Tourist accommodation establishments (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	12 (186)	287
Turyści zagraniczni korzystający z bazy noclegowej turystyki (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Foreign tourists accommodated in tourist accommodation establishments (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	13 (187)	289
Wykorzystanie bazy noclegowej turystyki (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Occupancy in tourist accommodation establishments (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	14 (188)	290
Placówki gastronomiczne w bazie noclegowej turystyki (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Catering establishments in tourist accommodation establishments (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	15 (189)	290
Hotele według kategorii (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Hotels by category (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	16 (190)	291
<b>Sport</b>	<b>Sport</b>		
Organizacje kultury fizycznej i kluby sportowe (2006, 2010, 2016).....	<i>Physical education organizations and sports clubs (2006, 2010, 2016).....</i>	17 (191)	292
Wybrane dziedziny i rodzaje sportu w klubach sportowych w 2016 r. ....	<i>Selected sports fields and kinds of sports in sports clubs in 2016.....</i>	18 (192)	293
Wybrane obiekty sportowe w 2014 r.....	<i>Selected sports facilities in 2014.....</i>	19 (193)	294

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ XIII. NAUKA I TECHNIKA. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE</b>	<b>CHAPTER XIII. SCIENCE AND TECHNOLOGY. INFORMATION SOCIETY</b>		
Uwagi ogólne .....	<i>General notes</i> .....	x	295
<b>Nauka i technika</b>	<b>Science and technology</b>		
Podmioty oraz pracujący w działalności badawczej i rozwojowej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Entities and internal personnel in research and development (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	1 (194)	300
Pracujący w działalności badawczej i rozwojowej według poziomu wykształcenia (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Internal personnel in research and development by educational level (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	2 (195)	301
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową (ceny bieżące) (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Gross domestic expenditures on research and development activity (current prices) (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	3 (196)	302
Nakłady w działalności badawczej i rozwojowej według dziedzin B+R (2010, 2015, 2016) .....	<i>Gross domestic expenditures in research and development by of field R&amp;D (2010, 2015, 2016)</i> .....	4 (197)	303
Nakłady na działalności badawczą i rozwojową według sektorów instytucjonalnych (ceny bieżące) (2010, 2015, 2016) .....	<i>Gross domestic expenditures on research and development activity by source of funds (current prices) (2010, 2015, 2016)</i> .....	5 (198)	303
Nakłady bieżące na działalność badawczą i rozwojową według rodzajów badań (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	<i>Current expenditures on research and development activity by type of activity (current prices) [2005, 2010, 2015, 2016]</i> .....	6 (199)	304
Stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej w działalności badawczej i rozwojowej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Degree of consumption of research equipment in research and development activity (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	7 (200)	304
Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach netto ze sprzedaży w przemyśle w 2016 r. ....	<i>Share of net revenues from sales of new or significantly improved products in net revenues from sales in industry in 2016</i> .....	8 (201)	305
Przedsiębiorstwa innowacyjne w przemyśle według rodzajów wprowadzonych innowacji w latach 2014–2016 .....	<i>Innovative enterprises in industry by type of introduced innovation during 2014–2016</i> .....	9 (202)	306
Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle według źródeł finansowania (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	<i>Expenditures on innovation activities in industry by source of funds (current prices) [2005, 2010, 2015, 2016]</i> .....	10 (203)	307
Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	<i>Expenditures on innovation activities in industry (current prices) [2005, 2010, 2015, 2016]</i> .....	11 (204)	308
Wynalazki i wzory użytkowe krajowe (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Resident inventions and utility models (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	12 (205)	310
<b>Spółeczeństwo informacyjne</b>	<b>Information society</b>		
Przedsiębiorstwa wykorzystujące wybrane technologie informacyjno-telekomunikacyjne (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Enterprises using selected information and communication technologies (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	13 (206)	310
Cele wykorzystania internetu w przedsiębiorstwach (2005, 2010, 2015, 2016) .....	<i>Purpose of using the internet by enterprises (2005, 2010, 2015, 2016)</i> .....	14 (207)	310

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ XIV. CENY</b>	<b>CHAPTER XIV. PRICES</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	312
Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Price indices of consumer goods and services (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (208)	313
Ceny detaliczne wybranych towarów i usług (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Retail prices of selected goods and services (2005, 2010, 2015, 2016) .....	2 (209)	313
Przeciętne ceny skupu ważniejszych produktów rolnych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Average procurement prices of major agricultural products (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (210)	316
Przeciętne ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Average market-place prices received by farmers (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (211)	316
<b>DZIAŁ XV. ROLNICTWO. ŁOWIECTWO. LEŚNICTWO</b>	<b>CHAPTER XV. AGRICULTURE. HUNTING. FORESTRY</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	317
<b>Rolnictwo</b>	<b>Agriculture</b>		
Uwarunkowania i ważniejsze wyniki ekonomiczno-produkcyjne w rolnictwie (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Trends and major economic and production results in agriculture (2005, 2010, 2015, 2016)....	1 (212)	323
Powierzchnia użytków rolnych według rodzajów użytków (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Agricultural land area by land type (2005, 2010, 2015, 2016).....	2 (213)	325
Gospodarstwa rolne według grup obszarowych (2010, 2015, 2016) .....	Farms by area groups (2010, 2015, 2016).....	3 (214)	325
Dynamika globalnej, końcowej i towarowej produkcji rolniczej (ceny stałe) [2005, 2009, 2014, 2015] .....	Indices of gross, final and market agricultural output (constant prices) [2005, 2009, 2014, 2015] .....	4 (215)	326
Struktura globalnej i towarowej produkcji rolniczej (ceny stałe) [2005, 2009, 2014, 2015].....	Structure of gross and market agricultural output (constant prices) [2005, 2009, 2014, 2015] .....	5 (216)	326
Powierzchnia zasiewów (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Sown area (2005, 2010, 2015, 2016).....	6 (217)	328
Zbiory i plony wybranych ziemiopłodów (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	Selected crop production and yields (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	7 (218)	329
Powierzchnia, zbiory i plony warzyw gruntowych (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	Area, production and yields of field vegetables (2006-2010, 2010, 2015, 2016).....	8 (219)	330
Powierzchnia, zbiory i plony owoców z drzew (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	Area, production and yields of tree fruit (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	9 (220)	331
Powierzchnia, zbiory i plony z krzewów owocowych i plantacji jagodowych (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	Area, production and yields of berry fruit (2006-2010, 2010, 2015, 2016) .....	10 (221)	332
Bydło, trzoda chlewna, owce i konie (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Cattle, pigs, sheep and horses (2005, 2010, 2015, 2016).....	11 (222)	333
Drób (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Poultry (2005, 2010, 2015, 2016).....	12 (223)	334
Produkcja żywca rzeźnego (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Production of animals for slaughter (2005, 2010, 2015, 2016).....	13 (224)	334
Produkcja mięsa, tłuszczów i podrobów (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Production of meat, fats and pluck (2005, 2010, 2015, 2016).....	14 (225)	335
Produkcja mleka krowiego i jaj kurzych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Production of cows' milk and hen eggs (2005, 2010, 2015, 2016).....	15 (226)	335
Ciągniki rolnicze (2010, 2016) .....	Agricultural tractors (2010, 2016).....	16 (227)	336



		Tablica Table	Strona Page
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik (2004/05, 2009/10, 2014/15, 2015/16).....	<i>Consumption of mineral or chemical and lime fertilizers in terms of pure ingredient (2004/05, 2009/10, 2014/15, 2015/16).....</i>	17 (228)	336
Wartość skupu produktów rolnych (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016].....	<i>Value of agricultural products procurement (current prices) [2005, 2010, 2015, 2016].....</i>	18 (229)	337
Skup ważniejszych produktów rolnych (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Procurement of major agricultural products (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	19 (230)	338
Ekologiczne gospodarstwa rolne (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Organic farms (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	20 (231)	339
<b>Łowiectwo</b>	<b>Hunting</b>		
Ważniejsze zwierzęta łowne (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Major game species (2005, 2010, 2015, 2016) ....</i>	21 (232)	339
Odstrzał ważniejszych zwierząt łownych (2005/2006, 2010/2011, 2015/16, 2016/17).....	<i>Shoot of main game species (2005/2006, 2010/2011, 2015/16, 2016/17).....</i>	22 (233)	340
Koła i członkowie Polskiego Związku Łowieckiego oraz obwody łowieckie (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Clubs and members of the Polish Hunting Association and hunting districts (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	23 (234)	340
<b>Leśnictwo</b>	<b>Forestry</b>		
Powierzchnia gruntów leśnych (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Forest land (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	24 (235)	341
Powierzchnia lasów (2012-2016).....	<i>Forest areas (2012-2016).....</i>	25 (236)	342
Zasoby drzewne na pniu (2012-2016).....	<i>Growing stock of standing wood (2012-2016).....</i>	26 (237)	344
Odnowienia, zalesienia i inne prace hodowlane (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Renewals, afforestations and other forest breeding work (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	27 (238)	346
Pozyskanie drewna (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Removals (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	28 (239)	347
Zadrzewienia i pozyskanie drewna z zadrzewień (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Trees and shrubs outside the forest and removals (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	29 (240)	348
Pożary w lasach (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Forest fires (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	30 (241)	348
<b>DZIAŁ XVI. PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO</b>	<b>CHAPTER XVI. INDUSTRY AND CONSTRUCTION</b>		
Uwagi ogólne.....	<i>General notes.....</i>	x	349
<b>Przemysł</b>	<b>Industry</b>		
Produkcja sprzedana przemysłu [2005, 2010, 2015, 2016].....	<i>Sold production of industry [2005, 2010, 2015, 2016].....</i>	1 (242)	352
Produkcja sprzedana przemysłu według liczby zatrudnionych w podmiotach gospodarczych w przemyśle (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016].....	<i>Sold production of industry by number of paid employees in economic entities in industry (current prices) [2005, 2010, 2015, 2016].....</i>	2 (243)	354
Produkcja wybranych wyrobów (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Production of selected products (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	3 (244)	355
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Average paid employment in industry (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	4 (245)	356
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w przemyśle (2005, 2010, 2015, 2016).....	<i>Average monthly gross wages and salaries in industry (2005, 2010, 2015, 2016).....</i>	5 (246)	358

	Tablica Table	Strona Page
<b>Budownictwo</b>		
Produkcja budowlano-montażowa (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	6 (247)	360
Produkcja budowlano-montażowa według rodzajów obiektów budowlanych (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	7 (248)	360
Budynki oddane do użytkowania (2005, 2010, 2015, 2016) .....	8 (249)	362
Budynki oddane do użytkowania według rodzajów budynków (2005, 2010, 2015, 2016) .....	9 (250)	363
Przeciętne zatrudnienie i przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w budownictwie (2005, 2010, 2015, 2016) .....	10 (251)	365
<b>DZIAŁ XVII. TRANSPORT. TELEKOMUNIKACJA</b>	<b>CHAPTER XVII. TRANSPORT. TELECOMMUNICATION</b>	
Uwagi ogólne .....	x	366
<b>Transport</b>	<b>Transport</b>	
Linie kolejowe eksploatowane (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (252)	368
Drogi publiczne o twardej nawierzchni (2005, 2010, 2015, 2016) .....	2 (253)	368
Pojazdy samochodowe i ciągniki zarejestrowane (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (254)	369
Linie regularnej komunikacji autobusowej (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (255)	369
Transport samochodowy zarobkowy (2005, 2010, 2015, 2016) .....	5 (256)	370
Komunikacja miejska (2005, 2010, 2015, 2016) ...	6 (257)	370
Wypadki drogowe według sprawców, ważniejszych przyczyn i rodzajów pojazdów (2015, 2016) .....	7 (258)	371
Wypadki drogowe i ich ofiary (2005, 2010, 2015, 2016) .....	8 (259)	372
<b>Telekomunikacja</b>	<b>Telecommunication</b>	
Abonenci telefoniczni i aparaty telefoniczne (2005, 2010, 2015, 2016) .....	9 (260)	372
<b>DZIAŁ XVIII. HANDEL I GASTRONOMIA</b>	<b>CHAPTER XVIII. TRADE AND CATERING</b>	
Uwagi ogólne .....	x	373
Sprzedaż detaliczna towarów (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	1 (261)	376
Sprzedaż detaliczna towarów według grup (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	2 (262)	376
Sprzedaż hurtowa towarów w przedsiębiorstwach handlowych (ceny bieżące) [2005, 2010, 2015, 2016] .....	3 (263)	376
Sklepy według form organizacyjnych i stacje paliw (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (264)	377
Gastronomia ((2005, 2010, 2015, 2016) .....	5 (265)	377
Magazyny handlowe (2005, 2012, 2016) .....	6 (266)	378
Targowiska (2005, 2010, 2015, 2016) .....	7 (267)	378

		Tablica Table	Strona Page
<b>DZIAŁ XIX. FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW</b>	<b>CHAPTER XIX. FINANCES OF ENTERPRISES</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	379
Przychody, koszty i wynik finansowy przedsiębiorstw według sektorów własności (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Revenues, costs and financial results of enterprises by ownership sectors (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (268)	384
Przychody, koszty i wynik finansowy przedsiębiorstw według sekcji (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Revenues, costs and financial results of enterprises by sections (2005, 2010, 2015, 2016) .....	2 (269)	385
Przedsiębiorstwa według uzyskanych wyników finansowych (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Enterprises by obtained financial results (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (270)	386
Relacje ekonomiczne w przedsiębiorstwach (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Economic relations in enterprises (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (271)	387
Aktywa obrotowe przedsiębiorstw (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Current assets of enterprises (2005, 2010, 2015, 2016) .....	5 (272)	388
Kapitały (fundusze) własne przedsiębiorstw (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Share equity (funds) of enterprises (2005, 2010, 2015, 2016) .....	6 (273)	390
Kapitał zakładowy spółek (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Initial capital of companies (2005, 2010, 2015, 2016) .....	7 (274)	392
Zobowiązania przedsiębiorstw (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Liabilities of enterprises (2005, 2010, 2015, 2016) .....	8 (275)	394
 <b>DZIAŁ XX. FINANSE PUBLICZNE</b>	 <b>CHAPTER XX. PUBLIC FINANCE</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	395
Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Revenue of local self-government entities budgets by type (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (276)	397
Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego według działów w 2016 r. ....	Revenue of local self-government entities budgets by division in 2016 .....	2 (277)	399
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Expenditure of local self-government entities budgets by type (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (278)	400
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego według działów w 2016 r. ....	Expenditure of local self-government entities budgets by division in 2016 .....	4 (279)	401
Przychody i koszty samorządowych zakładów budżetowych (2015, 2016) .....	Revenue and costs of self-government budgetary establishments (2015, 2016) .....	5 (280)	402
 <b>DZIAŁ XXI. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE</b>	 <b>CHAPTER XXI. INVESTMENTS. FIXED ASSETS</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	403
<b>Inwestycje</b>	<b>Investments</b>		
Nakłady inwestycyjne (ceny bieżące) [2010, 2015, 2016] .....	Investment outlays (current prices) [2010, 2015, 2016] .....	1 (281)	407
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (ceny bieżące) [2010, 2015, 2016] .....	Investment outlays in enterprises (current prices) [2010, 2015, 2016] .....	2 (282)	408
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach według grup (ceny bieżące) [2010, 2015, 2016] .....	Investment outlays in enterprises by groups (current prices) [2010, 2015, 2016] .....	3 (283)	409

		Tablica Table	Strona Page
<b>Środki trwałe</b>	<b>Fixed assets</b>		
Wartość brutto środków trwałych (bieżące ceny ewidencyjne) [2010, 2015, 2016] .....	Gross value of fixed assets (current book-keeping prices) [2010, 2015, 2016] .....	4 (284)	410
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (bieżące ceny ewidencyjne) [2010, 2015, 2016] .....	Gross value of fixed assets in enterprises (current book-keeping prices) [2010, 2015, 2016]...	5 (285)	411
<b>DZIAŁ XXII. RACHUNKI REGIONALNE</b>	<b>CHAPTER XXII. REGIONAL ACCOUNTS</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	412
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) [2010, 2014, 2015] .....	Gross domestic product (current prices) [2010, 2014, 2015] .....	1 (286)	416
Podstawowe elementy rachunku produkcji i rachunku tworzenia dochodów (ceny bieżące) [2010, 2014, 2015] .....	Basic elements of production account and generation of income account (current prices) [2010, 2014, 2015] .....	2 (287)	417
Nominalne dochody w sektorze gospodarstw domowych (2010, 2014, 2015) .....	Nominal income in the households sector (2010, 2014, 2015) .....	3 (288)	417
<b>DZIAŁ XXIII. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ</b>	<b>CHAPTER XXIII. ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY</b>		
Uwagi ogólne .....	General notes .....	x	418
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Entities of the national economy in the REGON register (2005, 2010, 2015, 2016) .....	1 (289)	419
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według form prawnych i sekcji (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Entities of the national economy in the REGON register by legal forms and sections (2005, 2010, 2015, 2016) .....	2 (290)	420
Spółki handlowe według form prawnych i sekcji (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Commercial companies by legal status and sections (2005, 2010, 2015, 2016) .....	3 (291)	422
Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane według wybranych form prawnych i sekcji (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Entities of the national economy newly registered by selected legal forms and sections (2005, 2010, 2015, 2016) .....	4 (292)	423
Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane według wybranych form prawnych i sekcji (2005, 2010, 2015, 2016) .....	Entities of the national economy removed by selected legal forms and sections (2005, 2010, 2015, 2016) .....	5 (293)	425

## SPIS WYKRESÓW

## LIST OF CHARTS

		Strona Page
Podział administracyjny województwa świętokrzyskiego w 2016 r. ....	<i>Administrative division of Świętokrzyskie voivodship in 2016</i> .....	30
Podział województwa świętokrzyskiego według Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) w 2017 r. ....	<i>Division of the Świętokrzyskie voivodship according to the Nomenclature of the Territorial Units for Statistical Purposes (NTS) in 2017</i> .....	31
Województwo świętokrzyskie na tle kraju w 2016 r. ....	<i>Świętokrzyskie voivodship against the background of Poland in 2016</i> .....	98
Struktura emitowanych zanieczyszczeń powietrza	<i>Structure of air pollutants emitted</i> .....	99
Kierunki finansowania wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej .....	<i>Financing directions of the voivodship environmental protection and water management fund</i> .....	99
Ludność według płci i wieku w 2016 r. ....	<i>Population by sex and age in 2016</i> .....	136
Struktura pracujących według sekcji .....	<i>Structure of employed persons by section</i> .....	137
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku i poziomu wykształcenia .....	<i>Structure of registered unemployed persons by age and educational level</i> .....	137
Odchylenia względne przeciętnych wynagrodzeń w wybranych sekcjach od przeciętnego w województwie .....	<i>Relative deviations of average wages and salaries in selected sections from the average wages and salaries in voivodship</i> .....	216
Niepełnozatrudnieni w 2016 r. ....	<i>Part-time employees in 2016</i> .....	217
Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w gospodarstwach domowych .....	<i>At-risk of poverty rates in households</i> .....	217
Edukacja według szczebli kształcenia w roku szkolnym 2016/17 .....	<i>Education by educational level in the 2016/17 school year</i> .....	348
Uczestnicy stałych i okresowych form zajęć wychowania pozaszkolnego w 2016 r. ....	<i>Participants of permanent and temporary forms of pursuits in extracurricular education in 2016</i> .....	349
Studenci szkół wyższych według płci i typów szkół w roku szkolnym 2016/17 .....	<i>Students of higher education institutions by sex and type of school in 2016/17 school year</i> .....	349
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2016 r. ....	<i>Land use in agricultural holdings in 2016</i> .....	402
Struktura towarowej produkcji rolniczej w 2015 r. ....	<i>Structure of market agricultural output in 2015</i> .....	402
Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca .....	<i>Revenue and expenditure of local self-government entities budgets per capita</i> .....	403
Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące) .....	<i>Structure of gross value added by kinds of activity (current prices)</i> .....	403

## OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH SYMBOLS

Kreska	(—)	–	zjawisko nie wystąpiło. <i>magnitude zero.</i>
Zero:	(0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5; <i>magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit;</i>
	(0,0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. <i>magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit.</i>
Kropka	(.)	–	zupelny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych. <i>data not available or not reliable.</i>
Znak	x	–	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe. <i>not applicable.</i>
Znak	Δ	–	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w uwagach ogólnych do Rocznika, ust. 17 na str. 28. <i>categories of applied classification are presented in abbreviated form; their full names are given in the general notes to the Yearbook, item 17 on page 28.</i>
Znak	#	–	oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej. <i>data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Public Statistics.</i>
„W tym” „Of which”		–	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. <i>indicates that not all elements of the sum are given.</i>
Comma	(.)	–	<i>used in figures represents the decimal point.</i>

## SKRÓTY ABBREVIATIONS

tys. <i>thous.</i>	= tysiąc = <i>thousand</i>	kg	= kilogram <i>kilogram</i>
mln	= milion <i>million</i>	dt	= decytona <i>deciton</i>
zł <i>zl</i>	= złoty = <i>zloty</i>	t	= tona <i>tonne</i>
szt <i>pcs</i>	= sztuka = <i>piece</i>	mm	= milimetr <i>millimetre</i>
egz	= egzemplarz	cm	= centymetr <i>centimetre</i>
kpl	= komplet	m	= metr <i>metre</i>
wol. <i>vol.</i>	= wolumin = <i>volume</i>	km	= kilometr <i>kilometre</i>
μg	= mikrogram <i>microgram</i>	m <sup>2</sup>	= metr kwadratowy <i>square metre</i>
g	= gram <i>gram</i>		

ha	= hektar <i>hectare</i>	kl.	= klasa
km <sup>2</sup>	= kilometr kwadratowy <i>square kilometre</i>	m.st.	= miasto stołeczne
l	= litr <i>litre</i>	nr (Nr) No.	= numer = <i>number</i>
hl	= hektolitr <i>hectolitre</i>	poz.	= pozycja
dm <sup>3</sup>	= decymetr sześcienny <i>cubic decimetre</i>	pkt	= punkt
m <sup>3</sup>	= metr sześcienny <i>cubic metre</i>	tabl.	= tablica <i>table</i>
dam <sup>3</sup>	= dekametr sześcienny <i>cubic decametre</i>	ust.	= ustęp
hm <sup>3</sup>	= hektometr sześcienny <i>cubic hectometre</i>	Dz. U.	= Dziennik Ustaw
kW·h	= kilowatogodzina <i>kilowatt-hour</i>	i in.	= i inni
MW·h	= megawatogodzina <i>megawatt-hour</i>	itp. <i>etc.</i>	= i tym podobne = <i>and the rest</i>
GW·h	= gigawatogodzina <i>gigawatt-hour</i>	m.in. <i>i.a.</i>	= między innymi = <i>among others</i>
GJ	= gigadžul <i>gigajoule</i>	np. <i>e.g.</i>	= na przykład = <i>for example</i>
PJ	= petadžul <i>petajoule</i>	tj. <i>i.e.</i>	= to jest = <i>that is</i>
°C	= stopień Celsjusza <i>centigrade</i>	tzn. <i>i.e.</i>	= to znaczy = <i>that is</i>
h	= godzina <i>hour</i>	tzw.	= tak zwany
d	= doba	ww.	= wyżej wymieniony
24h	= 24 hours	PKP	= Polskie Koleje Państwowe
r.	= rok	S.A.	= Spółka Akcyjna <i>Joint stock company</i>
ceg	= cegła przeliczeniowa materiałów ściennych	ZOZ	= Zakład Opieki Zdrowotnej <i>Health Care Institution</i>
brick	= <i>standard brick unit expressing the quantity of wall building ma- terials</i>	NTS	= Nomenklatura Jednostek Terytorial- nych do Celów Statystycznych
t/r	= ton rocznie	NUTS	= <i>Nomenclature of Territorial Units for Statistics</i>
t/y	= <i>tonnes per year</i>	EKG ECE	= Europejska Komisja Gospodarcza = <i>Economic Commission for Europe</i>
art.	= artykuł <i>article</i>	EUROSTAT	= Biuro Statystyczne Wspólnot Europejskich <i>Office Statistique des Communautes Européennes</i>
cd. cont.	= ciąg dalszy = <i>continued</i>	ONZ UN	= Organizacja Narodów Zjednoczo- nych = <i>United Nations</i>
dok. cont.	= dokończenie = <i>continued</i>	UNESCO	= Organizacja Narodów Zjednoczo- nych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury <i>United Nations Educational, Scien- tific and Cultural Organization</i>
Lp. No.	= liczba porządkowa = <i>number</i>		
Kk	= Kodeks karny		

## UWAGI OGÓLNE

1. Prezentowane w Roczniku dane — jeśli nie zaznaczono inaczej — dotyczą **całej gospodarki narodowej**.

2. Dane prezentuje się:

1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej — Statistical Classification of Economic Activities in the European community — NACE Rev. 2. PKD 2007 wprowadzona z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885), zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.

PKD 2007 w stosunku do dotychczas stosowanej klasyfikacji PKD 2004 wprowadziła zmiany zakresowe polegające na uwzględnieniu nowych grupowań rodzajów działalności (ujęcie nowych, podział lub agregacja dotychczasowych), a także na przesunięciu rodzajów działalności pomiędzy poszczególnymi poziomami klasyfikacyjnymi. Zmiany te powodowały również brak porównywalności danych przy niezmienionych nazwach poziomów klasyfikacyjnych.

W ramach PKD 2007 wyodrębniono „**Przemysł**” jako dodatkowe grupowanie, który obejmuje sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

Pod pojęciem „**Pozostałe usługi**” ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność z zakresu usług administracyjnego i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją” oraz „Pozostała działalność usługowa”;

2) według **sektorów instytucjonalnych** — wyłącznie w zakresie rachunków regionalnych;

## GENERAL NOTES

1. Data presented in the Yearbook, unless otherwise indicated, concern the **entire national economy**.

2. Data are presented:

1) according to the **Polish Classification of Activities – PKD 2007**, compiled on the basis of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community — NACE rev. 2. PKD 2007 was introduced on 1 I 2008 by the decree of the Council of Ministers, dated 24 XII 2007 (Journal of Laws No. 251, item 1885) and replaced Polish Classification of Activities – PKD 2004.

PKD 2007/NACE Rev. 2 differs from the previously used PKD 2004/NACE Rev. 1.1 classification in the fact it introduced scope-related changes, i. e. new groupings of activity types (presentation of new types, division or aggregation of the previous ones) as well as transfers of some types of activities between individual classification levels. In some cases these changes result in a lack of comparability of data if the names of classification levels remain unchanged.

The item “**Industry**” was introduced as an additional grouping, including sections “Mining and quarrying”, “Manufacturing” and “Electricity, gas, steam and air conditioning supply as well as “Water supply; sewerage, waste management and remediation activities”.

The item “**Other services**” was introduced including sections: “Professional, scientific and technical activities”, “Administrative and support service activities”, “Public administration and defence; compulsory social security”, “Education”, “Human health and social work activities”, “Arts, entertainment and recreation” and “Other service activities”;

2) according to **institutional sectors** — exclusively within the scope of regional accounts;

3) according to **ownership sectors**:



3) według **sektorów własności**:

- sektor publiczny — grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
- sektor prywatny — grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.

„Własność mieszaną” określana jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki.

3. Prezentowane informacje przedstawione zostały stosownie do zakresu prowadzonych badań, uwzględniających podmioty klasyfikowane według kryterium **liczby pracujących** i — jeśli nie zaznaczono inaczej — obejmują podmioty o liczbie pracujących:

- do 9 osób,
- od 10 do 49 osób,
- powyżej 49 osób.

4. Dane — jeśli nie zaznaczono inaczej — opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.

5. Dane w podziale według sekcji, działów i grup PKD opracowano — jeśli nie zaznaczono inaczej — tzw. metodą przedsiębiorstw.

**Metoda przedsiębiorstw** (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.

6. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj.: osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową) na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

7. Z ważniejszych klasyfikacji, według których prezentuje się dane w Roczniku — obok PKD 2007 — należy wymienić:

1) **Klasyfikację Zawodów i Specjalności**, na

— *public sector* — *grouping state ownership (of the State Treasury and state legal persons), local self-government entity ownership as well as “mixed ownership” with a predominance of public sector entity capital (property),*

— *private sector* — *grouping private domestic ownership (of natural persons and other private entities), foreign ownership (of foreign persons) as well as “mixed ownership” with a predominance of capital (property) of private sector entities and lack of predominance of public or private sector in capital (property) of the entity.*

*“Mixed ownership” is defined mainly for companies and determined on the basis of the capital (property) structure as declared in a company’s registration application.*

3. *Information is presented in compliance with the scope of conducted surveys, considering entities classified according to the criterion of the **number of persons employed**, and (unless otherwise indicated) include entities employing:*

- *up to 9 persons,*
- *from 10 to 49 persons,*
- *more than 49 persons.*

4. *Data, unless otherwise indicated, are compiled in accordance with **the respective organizational status of units of the national economy**.*

5. *Data according to NACE sections, divisions and groups are compiled, unless otherwise indicated, using the enterprise method.*

*In the **enterprise (entity) method**, the entire organizational unit of entities in the national economy is the basis for grouping all data describing their activity according to individual classification levels and territorial divisions.*

6. *The term **entities of the national economy** is understood as legal entities, i.e.: legal persons, organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity.*

*The term **economic entities** is understood as entities conducting economic activity (production and service) on their own-account in order to earn a profit.*

7. *Other than NACE Rev. 2, among the more important classifications, according to which data are presented in the Yearbook, the following should be mentioned:*

1) *the **Occupations and Specializations Classification**, on the basis of which councillors of*

podstawie której dokonuje się grupowania radnych organów jednostek samorządu terytorialnego, klasyfikacja opracowana na podstawie Klasyfikacji Zawodów (ISCO-08) wprowadzona została z dniem 1 I 2015 r. rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 VIII 2014 r. (Dz. U. poz. 1145), w miejsce obowiązującej do 31 XII 2014 r.;

- 2) **Polską Klasyfikację Wyrobów i Usług (PKWiU 2008)**, na podstawie której dokonuje się grupowania wyrobów i towarów; PKWiU 2008, opracowana na podstawie międzynarodowych klasyfikacji i nomenklatur, wprowadzona została z dniem 1 I 2009 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 X 2008 r. (Dz. U. Nr 207, poz. 1293) w miejsce PKWiU stosowanej do 31 XII 2008 r.;
- 3) **Klasyfikację Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP)**, na podstawie której dokonuje się grupowania spożycia produktów (wyrobów i usług) w sektorze gospodarstw domowych oraz wydatków na towary i usługi konsumpcyjne w gospodarstwach domowych (przyjętych również do opracowania wskaźników cen);
- 4) **Polską Klasyfikację Obiektów Budowlanych (PKOB)**, na podstawie której dokonuje się grupowania produktów budownictwa; PKOB, opracowana na podstawie Klasyfikacji Obiektów Budowlanych (CC), wprowadzona została z dniem 1 I 2000 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 XII 1999 r. (Dz. U. Nr 112, poz. 1316) z późniejszymi zmianami;
- 5) **Klasyfikację Środków Trwałych (KŚT)**, na podstawie której dokonuje się grupowania środków trwałych według rodzajów; KŚT wprowadzona została z dniem 1 I 2011 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 XII 2010 r. (Dz. U. Nr 242, poz. 1622).

8. Informacje o województwie oraz w podziale na **miasta i wieś** podano w każdorazowym podziale administracyjnym, z wyjątkiem zweryfikowanej liczby ludności dla lat 2000 i 2001, którą podano zgodnie z podziałem administracyjnym obowiązującym w dniu 31 XII 2002 r. (patrz uwagi ogólne działu „Ludność. Wyznania religijne”, ust. 1 na str. 108). Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, przez „wieś” — pozostałe terytorium województwa.

9. Dane w **cenach bieżących** odpowiadają

*organs of local self-government entities are grouped; the classification compiled on the basis of the International Standard Classification of Occupations (ISCO-08), was introduced on 1 I 2015 by the decree of the Minister of Labour and Social Policy of 7 VIII 2014 (Journal of Laws item 1145) replacing the classification valid until 31 XII 2014;*

- 2) *the **Polish Classification of Products and Services (PKWiU 2008)**, on the basis of which products and goods are grouped; compiled on the basis of the following international classifications and nomenclatures, was introduced on 1 I 2009 by a decree of the Council of Ministers, dated 29 X 2008 (Journal of Laws No. 207, item 1293), replacing the classification used until 31 XII 2008;*
- 3) *the **Classification of Individual Consumption by Purpose (COICOP)**, on the basis of which final consumption expenditure of products (goods and services) in the households sector as well as expenditures on consumer goods and services of households (also adopted for compiling price indices) are grouped;*
- 4) *the **Polish Classification of Types of Construction (PKOB)**, on the basis of which products of construction are grouped; PKOB, compiled on the basis of the Classification of Types of Constructions (CC), was introduced on 1 I 2000 by a decree of the Council of Ministers, dated 30 XII 1999 (Journal of Laws No. 112, item 1316) with later amendments;*
- 5) *the **Classification of Fixed Assets (KŚT)**, on the basis of which fixed assets are grouped according to type; KŚT was introduced on 1 I 2011 by the decree of the Council of Ministers, dated 10 XII 2010 (Journal of Laws No. 242, item 1622).*

8. *Information on voivodship as well as by **urban and rural area** is presented according to administrative division in a given period, excluding the verified number of population for years 2000 and 2001, which was given according to administrative division as of 31 XII 2002 (see general notes to the chapter “Population. Religious denominations”, item 1 on page 108). The term urban area is understood as an area located within the administrative borders of these units, while a rural area is understood as the remaining territory of the voivodship.*

9. *Data in **current prices** correspond to obtained revenue, incurred expenditures or the value of products, services, etc. In tables in which*

uzyskanym dochodom, poniesionym wydatkom lub wartości wyrobów, usług itp. W tablicach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.

Do wyceny produkcji i wartości dodanej brutto — jeśli nie zaznaczono inaczej — przyjęto kategorię **ceny bazowej**.

**Cena bazowa** definiowana jest jako kwota pieniędzy otrzymywana przez producenta (w tym także przez jednostkę handlową) od nabywcy za jednostkę produktu (wyrobu lub usługi), pomniejszona o podatki od produktu oraz o ewentualne rabaty i opusty, powiększona o dotacje otrzymane do produktu.

Podatki od produktów obejmują: podatek od towarów i usług (od produktów krajowych i od importu), podatki i cła od importu (łącznie z podatkiem akcyzowym) oraz inne podatki od produktów, jak podatek akcyzowy od produktów krajowych i podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier losowych i zakładów wzajemnych, zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób autobusami zarejestrowanymi za granicą).

**10. Jako ceny stałe** przyjęto w przypadku:

- 1) produkcji rolniczej — ceny bieżące z roku poprzedzającego rok badany, z wyjątkiem ziemniaków, warzyw i owoców, w przypadku których przyjmuje się średnie ceny z dwóch kolejnych lat, tj. z roku poprzedzającego rok badany i z roku badanego;
- 2) produkcji sprzedanej przemysłu:
  - ceny stałe 1995 r. (średnie ceny bieżące 1995 r.) w 2000 r.,
  - ceny stałe 2005 r. (średnie ceny bieżące 2005 r.) dla lat 2006—2010,
  - ceny stałe 2010 r. (średnie ceny bieżące 2010 r.) od 2011 r.

**11. Liczby względne (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

**Wskaźniki dynamiki** — w przypadku zmian metodycznych, zmian kategorii ceny przyjmowanej do wyceny produkcji, zmian systemu cen stałych oraz zmian systemu wag do obliczania wskaźników cen w poszczególnych okresach — obliczono w warunkach porównywalnych. Wskaźniki jednopodstawowe obliczono metodą nawiązania łańcuchowego.

**12. Przy przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000**

*prices are not defined, data are expressed in current prices.*

*In order to evaluate production and gross value added, unless otherwise indicated, the **basic price** category was implemented.*

***Basic price** is defined as the amount of money received by a producer (trade entities included) from a buyer for a unit of product (good or service), decreased by the tax on the product as well as by applicable rebates and deductions, and increased by subsidies received for the product.*

*Taxes on products include: the value added tax — VAT (on domestic products and on imports), taxes and customs duties on imports (including the excise tax) as well as other taxes on products, such as the excise tax on domestic products and taxes on selected types of services (e.g., on games of chance and mutual betting, the lump sum tax on goods and services from occasional transports of passengers in buses with foreign registration).*

**10. Constant prices** were adopted as follows:

- 1) *agricultural output* — current prices from the year preceding the reference year with the exception of potatoes, vegetables and fruit, in the case of which the average prices from two consecutive years are adopted, i.e., from the year preceding the surveyed year and from the surveyed year;
- 2) *sold production of industry:*
  - 1995 constant prices (1995 average current prices) in 2000,
  - 2005 constant prices (2005 average current prices) for 2006—2010,
  - 2010 constant prices (2010 average current prices) since 2011.

**11. Relative numbers (indices, percentages)** are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.

**Indices** — in the case of methodological changes, changes in price categories used in the evaluation of production, changes in the system of constant prices as well as changes in the system of weights for calculating price indices in individual periods are calculated in comparable conditions. Single base indices are calculated using the chain-base index method.

**12. When computing per capita data (1000 population, etc.)** as of the end of a year (e.g., the number of doctors), the population as of 31 XII was adopted, whereas data describing the magni-

ludności itp.) danych według stanu w końcu roku (np. liczba lekarzy) przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, produkcja, spożycie) — według stanu w dniu 30 VI.

U w a g a. Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną — jeśli nie zaznaczono inaczej — za lata 2000–2009 na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002; od 2010 r. — Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

13. Dane — jeśli nie zaznaczono inaczej — nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

14. Niektóre informacje zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.

15. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

16. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.

17. W Roczniku zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

*tude of a phenomenon within a year (e.g., vital statistics, production, consumption) — as of 30 VI.*

*N o t e. Calculations were made on the basis of for the years 2000-2008 - the results of Population and Housing Census of 2002; since 2010 results of Population and Housing Census 2011.*

13. *Data, unless otherwise indicated, do not include the budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.*

14. *Selected information presented on the basis of preliminary data may change in subsequent publications of the Statistical Office.*

15. *Due to the electronic method of data processing, in some cases component totals can differ from the amount given in the item „total”.*

16. *Statistical information originating from sources other than the Statistical Office is indicated in the appropriate note.*

17. *The names of some classification levels used in the Yearbook have been abbreviated; the list of abbreviations used and their full names are given below:*

**skrót  
abbreviation**

**pełna nazwa  
full name**

MIĘDZYNARODOWA STATYSTYCZNA KLASYFIKACJA  
CHORÓB I PROBLEMÓW ZDROWOTNYCH (X Rewizja)

INTERNATIONAL STATISTICAL CLASSIFICATION  
OF DISEASES AND RELATED HEALTH PROBLEMS (ICD — 10 Revision)

Choroby krwi i narządów krwiotwórczych	Choroby krwi i narządów krwiotwórczych oraz niektóre choroby przebiegające z udziałem mechanizmów autoimmunologicznych
<i>Diseases of blood and blood-forming organs</i>	<i>Diseases of the blood and blood-forming organs and certain disorders involving the immune mechanism</i>
Wady rozwojowe wrodzone	Wady rozwojowe wrodzone, zniekształcenia i aberracje chromosomowe
<i>Congenital anomalies</i>	<i>Congenital malformations, deformations and chromosomal abnormalities</i>
Objawy i stany niedokładnie określone	Objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych i laboratoryjnych jednostek chorobowych, gdzie indziej niesklasyfikowane
<i>Symptoms and ill-defined conditions</i>	<i>Symptoms, sign and abnormal clinical and laboratory findings, not elsewhere classified</i>

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI — PKD 2007  
 NOMENCLATURE DES ACTIVITÉS DE COMMUNAUTÉ EUROPÉENNE — NACE rev. 2

<b>sekcje</b>		<b>sections</b>	
<p>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę</p> <p style="text-align: center;">X</p>	<p>Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych</p> <p><i>Electricity, gas, steam and air conditioning supply</i></p>		
<p>Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja</p> <p style="text-align: center;">X</p>	<p>Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją</p> <p><i>Water supply, sewerage, waste management and remediation activities</i></p>		
<p>Handel; naprawa pojazdów samochodowych</p> <p><i>Trade; repair of motor vehicles</i></p>	<p>Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle</p> <p><i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i></p>		
<p>Zakwaterowanie i gastronomia</p> <p><i>Accommodation and catering</i></p>	<p>Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi</p> <p><i>Accommodation and food service activities</i></p>		
<p>Obsługa rynku nieruchomości</p> <p style="text-align: center;">X</p>	<p>Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości</p> <p><i>Real estate activities</i></p>		
<p>Administrowanie i działalność wspierająca</p> <p style="text-align: center;">X</p>	<p>Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca</p> <p><i>Administrative and support service activities</i></p>		
<b>działy</b>		<b>divisions</b>	
<p>Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny</p> <p><i>Manufacture of products of wood, cork, straw and wicker</i></p>	<p>Produkcja wyrobów z drewna oraz z korka z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania</p> <p><i>Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials</i></p>		
<p>Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej</p> <p style="text-align: center;">X</p>	<p>Wytwarzanie i przetwarzanie koksu i produktów rafinacji ropy naftowej</p> <p><i>Manufacture of coke and refined petroleum products</i></p>		

**skrót**  
**abbreviation**

**pełna nazwa**  
**full name**

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI (PKD 2007) (dok.)  
NOMENCLATURE DES ACTIVITÉS DE COMMUNAUTÉ EUROPÉENNE — NACE rev. 2 (cont.)

**działy (dok)**  
**divisions (cont.)**

Produkcja wyrobów z metali <i>Manufacture of metal products</i>	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń <i>Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment</i>
Produkcja maszyn i urządzeń X	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana <i>Manufacture of machinery and equipment n.e.c.</i>
Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep X	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli <i>Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers</i>
Gospodarka odpadami; odzysk surowców X	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców <i>Waste collection, treatment and disposal activities; materials recovery.</i>
Budowa budynków X	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków <i>Construction of buildings</i>
Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej X	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej <i>Civil engineering</i>

\*

\* \*

**Wyjaśnienia metodyczne** dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w uwagach ogólnych do poszczególnych działów. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w publikacjach tematycznych oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje”.

**Methodological explanations** concerning basic definitions and methods of compiling statistical data are enumerated in the general notes to individual chapters. More detailed information pertaining to particular fields of statistics can be found in subject matter publications as well as in the series “Zeszyty metodyczne i klasyfikacje” (*Methodological Papers and Classifications*).

**Uwagi ogólne**

1. Informacje o **stanie geodezyjnym i kierunkach wykorzystania powierzchni województwa** ujmowane są według form władania i grup rejestrowanych w oparciu o nową ewidencję gruntów wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1034).

Ewidencja ta wprowadziła od 2002 r. zmiany polegające głównie na włączeniu do użytków rolnych: gruntów rolnych zabudowanych (poprzednio ujmowanych w pozycji „grunty zabudowane i zurbanizowane”), gruntów pod stawami (ujmowanych w pozycji „wody śródlądowe stojące”) oraz rowów (które stanowiły odrębną pozycję).

Dane o **gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne** dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 II 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r. poz. 1205), która chroni wszystkie grunty rolne zaliczone do klas bonitacyjnych I—III oraz grunty rolne klas bonitacyjnych IV—VI wytworzone z gleb organicznych. Do 2008 r., zgodnie z art. 12, ust. 15 ustawy, rada gminy mogła podjąć uchwałę o objęciu ochroną na jej obszarze również gruntów rolnych zaliczonych do klas bonitacyjnych IV, IVa, IVb wytworzonych z gleb pochodzenia mineralnego. Od 2009 r. przepisów ustawy nie stosuje się do gruntów rolnych stanowiących użytki rolne położonych w granicach administracyjnych miast.

**Klasy bonitacyjne użytków rolnych** określają jakość użytków rolnych pod względem przydatności do produkcji rolniczej; klasa I oznacza najwyższą wartość rolniczą, klasa VI — najniższą.

2. Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

**Rekultywacja gruntów** polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg.

**General notes**

1. Information regarding the **geodesic status and directions in voivodship land use** is classified according to ownership ship and register groups, of land included in the land register as a result of the decree of the Minister of Regional Development and Construction from 29 III 2001 in regard to the registration of land and buildings (uniform text Journal of Laws 2016 item 1034).

A land register introduced since 2002 changes primarily consisting in the inclusion of built-up agricultural land (which previously was included in the item “built-up and urbanised land”), land under ponds (included in the item “standing inland water”) as well as ditches (which accounted for a separate item) in agricultural land.

Data regarding **agricultural and forest land designated for non-agricultural and non-forest purposes** concern land, for which payments and fees collected, based on the Law on Agricultural and Forest Land Protection, dated 3 II 1995 (unified text: Journal of Laws 2013 item 1205), which protects all agricultural land, especially included in quality classes I—III, as well as quality classes IV—VI comprised of organic soils. Until 2008, in accordance with Art. 12, item 15 of the Law, a gmina council might also resolve to protect agricultural land of IV, IVa, IVb quality classes, originating from mineral-derived soils and located within the gmina. Since 2009 the provisions of the Law do not apply to agricultural land located within the administrative borders of urban areas.

**Quality classes of agricultural land** describe the quality of land in terms of value to agricultural production; class I corresponds to the highest agricultural value and class VI to the lowest.

2. Data regarding **devastated and degraded land requiring reclamation and management** concern land which has completely lost its utility value (devastated land) and land, the utility value of which has declined, due to a worsening in natural conditions or environmental changes and industrial activity as well as to inappropriate agricultural practices (degraded land).

**Reclamation of land** consists in the restoration or assigning a utility or natural value to devastated or degraded land through appropriate landscaping, improving physical and chemical properties, regulating waterways, regenerating soils, strengthening scarps as well as constructing or reconstructing necessary roads.

**Development of reclaimed land** is based on undertaking appropriate measures, which enable to use that land for agricultural, forest, municipal and other purposes.

**Zagospodarowanie gruntów zrehabilitowanych** polega na wykonaniu odpowiednich zabiegów umożliwiających wykorzystanie tych gruntów dla celów rolniczych, leśnych, komunalnych i innych.

**3. Informacje o poborze wody** dotyczą:

- 1) w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, łowiectwem, leśnictwem oraz rybołówstwem i rybactwem)” — jednostek organizacyjnych wnoszących opłatę za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam<sup>3</sup> i więcej wody podziemnej albo 20 dam<sup>3</sup> i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam<sup>3</sup> i więcej ścieków. Dane o poborze wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności nie obejmują wód pochodzących z odwadniania zakładów górniczych odprowadzonych do odbiornika bez wykorzystania;
- 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” — jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha;
- 3) w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” — wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.).

**4. Dane o ściekach** dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez jednostki określone w ust. 3, pkt 1) i 3). Do tych samych jednostek odnoszą się dane o **wyposażeniu w oczyszczalnię ścieków**.

Jako **ścieki wymagające oczyszczenia** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami chłodniczymi; jak również łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

**Wody chłodnicze** są to wody używane w procesach produkcyjnych, głównie w elektrowniach ciepłych, do celów chłodzenia. Są one zwykle podgrzane i powodują tzw. zanieczyszczenie termiczne wód..

Za **wody chłodnicze niewymagające oczyszczenia** uznaje się wody, które spełniają następujące warunki:

- są odprowadzane do wód powierzchniowych oddzielnym systemem kanalizacji,
- ilości zanieczyszczeń w wodach chłodniczych po procesie produkcyjnym nie są większe od ilości zanieczyszczeń w wodach pobranych do celów chłodzenia,
- temperatura wód chłodniczych odprowadzonych do jezior oraz ich dopływów nie przekracza 26°C, a do pozostałych wód, z wyjątkiem morza terytorialnego, nie przekracza 35°C.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ście-

**3. Information regarding water withdrawal concerns:**

- 1) in the item “for production purposes (excluding agriculture, hunting, forestry and fishing)” — organizational entities making payments for the annual withdrawal of 5 dam<sup>3</sup> or more of underground water, or 20 dam<sup>3</sup> or more of surface water from their own sources, or discharging 20 dam<sup>3</sup> or more of waste water annually. Data regarding water withdrawal for needs of the national economy and population do not include water coming from irrigation of mines, which is discharged to reservoir without further use;
- 2) in the item “irrigation in agriculture, forestry and fishing as well as filling and completing fishponds” — agricultural, forest and fishing organizational entities, consuming water for irrigating agricultural or forest land of 20 ha or more in area, and for the purpose of exploiting fishponds of 10 ha or more in area;
- 3) in the item “exploitation water-line system” — all entities responsible supervising the work of the water-line system (including housing co-operatives, water companies, water service plants, workplaces, etc.).

**4. Data regarding waste water** concern waste water discharged into waters or into the ground by entities described in item 3, points 1) and 3). Data regarding **equipment of waste water treatment plants** concerns the same entities.

**Waste water requiring treatment** is understood as water discharged by means of channel or open ditch systems directly into waters or into the ground, or sewerage systems of entities engaged in production (including polluted cooling water and water from mine drainage and constructions), other entities as well as households.

**Cooling water** means water used in production processes, mainly in heat and power generating plants, for cooling purposes. This is usually hot water which causes so-called thermal pollution of water.

**Cooling water not requiring treatment** is water which meets the following conditions:

- is discharged in surface waters by a separate sewerage system,
- the quantity of pollutants in cooling water after the production process is not greater than the amount of pollutants in water withdrawn for cooling purposes,
- the temperature of cooling water discharged into lakes and their inflows does not exceed 26°C and into other waters, except territorial sea, does not exceed 35°C.

Data regarding **treated waste water** concern waste water treated mechanically, chemically, biologically, and with increased biogene removal, discharged into waters or into the ground.

**Mechanical treatment of waste water** is understood as the process of removing only non-soluble pollutants, i.e., solid bodies and fats subject to settlement or floatation, through the use of grates, filters, grit chambers, grease traps in conjunction with Imhoff tanks.



ków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, od-tłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

**Chemiczne oczyszczanie ścieków** polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

**Biologiczne oczyszczanie ścieków** następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogenych i refrakcyjnych.

**Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach** następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoe-fektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.

**Kilkustopniowe oczyszczanie** mechaniczne i biologiczne lub mechaniczne i chemiczne odprowadzanych ścieków zakwalifikowano do wyższego stopnia oczyszczania (biologicznego lub chemicznego).

Dane o **komunalnych oczyszczalniach ścieków** dotyczą oczyszczalni, które oczyszczają ścieki odprowadzone do oczyszczalni siecią kanalizacyjną, niezależnie od formy własności zarówno oczyszczalni jak i sieci kanalizacyjnej, na której oczyszczalnia pracuje. Dane nie dotyczą oczyszczalni przydomowych lub oczyszczających ścieki wyłącznie dowiezione (czyli oczyszczalni nie pracujących na sieci kanalizacyjnej).

Dane o **ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię pracującą na sieci kanalizacyjnej. W przypadku gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.

5. Informacje o **emisji i redukcji zanieczyszczeń powietrza** z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 X 2015 r. w sprawie opłat z gospodar-cze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz.U. 2015 poz. 1875).

**Chemical treatment of waste water** consists in precipitating certain soluble compounds, or their neutralization through chemical methods, such as coagulation, sorption on active carbon, etc.

**Biological treatment of waste water** occurs through mineralisation processes caused by microorganisms in the natural water environment (e.g. through agricultural use of waste water, field irrigation, fish ponds) or in artificial facilities (biofilters, activated sludge) and consists in the removal of organic pollutants or biogenous and refractive compounds from sewage.

**Increased biogene removal from sewage** occurs in treatment plants with highly efficient treatment technologies (mostly biological, and also chemical) allowing for an increased reduction in nitrogen and phosphorus content.

**Graduated mechanical and biological or mechanical and chemical treatment**, of discharging waste water was classified as a higher degree of the treatment process (biological or chemical).

Data on **municipal waste water treatment plants** concern those of them, which are used to treat waste water drained off to treatment plants by sewerage systems, regardless of the form of ownership of the plants or sewerage systems. Data do not include household sewage plants or treatment plants processing only transported waste water (i.e., waste water treatment plants not working within sewerage network).

Data concerning the **population connected to wastewater treatment plants** are presented on a basis of a number of people served by wastewater treatment plants working on sewerage network. When an urban area is served by several treatment plants with various methods of treatment, the predominate amount of wastewater treated by a given treatment plant determines the classification of the urban area in the appropriate type of wastewater treatment plant.

5. Information regarding **emission and reduction of air pollutants** from plants of significant nuisance to air quality concerns organizational entities established by the Minister of Environmental Protection and Natural Resources on the basis of the defined amount of fees borne in 1986 for the annual emission of substances polluting the air, according to rates defined in the decree of the Council of Ministers, dated 12 X 2015, regarding payments for economic use of the environment and modifications to it (Journal of Laws 2016 item 1875).

The established group of surveyed entities maintained annually which, in principle, assures comparability may only be increased in specific cases, e.g. by newly established or expanded entities with a high step scale of pollutant emission.

Data regarding **particulate emission** concern: particulates from the combustion of fuels, particulates from cement and lime, fire-resistant materials, silicates, artificial fertilizers, carbon and

Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana corocznie, co w zasadzie zapewnia porównywalność, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji pyłów** dotyczą: pyłów ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla).

Dane o emisji pyłów i gazów obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych i ogrzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hał produkcyjnych itp.).

**Wielkość emisji z poszczególnych źródeł i poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń** ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

**6. Ochrona przyrody** polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 IV 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz.U. 2016 poz. 2134, z późniejszymi zmianami); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów lub Ministra Środowiska, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

**Parki narodowe** obejmują obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na których ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

Parki narodowe tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów.

**Rezerwy przyrody** obejmują wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi obszary zachowane w stanie naturalnym lub

graphite, soot, as well as other types of particulates.

Data regarding **gas emission** concern: sulphur dioxide, carbon monoxide, nitrogen oxides, hydrocarbons, as well as other types of gaseous pollutants (excluding carbon dioxide).

Data regarding particulate and gas emission include organized emission (from technological and heating facilities) and disorganized emission (from waste dumps and landfills, in the course of reloading of volatile or loose substances, from production halls etc.).

**The emission volumes of different pollutant types from various sources** were estimated through measurements or on the basis of calculations of the raw material and fuel balance, based on pollutant emission indicators for the characteristic technological processes.

**6. Nature protection** consists in maintaining, sustainable utilisation and renovation of nature resources, objects and elements (among others, plants, animals and fungi originally existing in environment as well as subjected to species protection, wandering and migratory animals, habitats); forms of nature protection are: national parks, nature reserves, landscape parks, protected landscape areas, Natura 2000 areas, documentation sites, ecological areas, landscape-nature complexes, monuments of nature.

The legal basis regulating establishing forms of nature protection is the Law on Nature Protection, dated 16 IV 2004 (unified text: Journal of Laws 2016 item 2134, with later amendments); the forms are created by way of the decree of the Council of Ministers or the Minister of Environment, the regulation of regional director for environmental protection, the resolution of voivodship regional council or gmina council.

**National parks** include protected areas distinguishing for particular natural, scientific, social, cultural and educational values, of the area of at least 1000 ha, where all nature elements and specific landscape features are protected.

National parks are created to preserve biodiversity, resources, formations and elements of inanimate nature and landscape features, restore a proper state of resources and elements of nature, reconstruct distorted natural habitats of plants, animals or fungi.

**Nature reserves** include areas having essential value for the environmental, scientific, cultural and landscape reasons in natural or slightly changed state, ecosystems, refuges and natural sites. They also protect habitats of plants, animals, fungi and formations and elements of inanimate nature.

**Landscape parks** are areas protected for natural, historical and cultural values, as well as for landscape features. The aim of landscape park's creation is preservation, popularisation and dissemination of these values in conditions of sustainable development.

mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska: roślin, zwierząt i grzybow oraz twory i składniki przyrody nieożywionej.

**Parki krajobrazowe** obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

**Obszary chronionego krajobrazu** obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

Sieć **Natura 2000** obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), które do czasu utworzenia w drodze aktu prawnego są obszarami mającymi znaczenie dla Wspólnoty (OZW). Podstawą prawną jej funkcjonowania są: dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (zwana Dyrektywą Ptasią), określająca kryteria do wyznaczenia ostoi dla gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem oraz dyrektywa Rady 92/43/EEG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (zwana Dyrektywą Siedliskową), określająca zasady ochrony pozostałych gatunków zwierząt, a także roślin i siedlisk przyrodniczych oraz procedury ochrony obszarów szczególnie ważnych przyrodniczo.

**Stanowiska dokumentacyjne** są to niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wydźwignienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskiń lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

**Użytki ekologiczne** są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków itp.

**Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi** są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

**Pomniki przyrody** są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, glazy narzutowe oraz jaskinie.

7. Informacje o odpadach za lata 2000 – 2012

**Protected landscape areas** include areas protected for the sake of distinguishing landscape characterised by various ecosystem types. These areas are to be valuable because of their functions satisfying the needs of tourism and recreation and functions of ecological corridors.

**Natura 2000** network includes Special Protection Areas (SPAs) and Special Areas of Conservation (SACs) that until the creation by way of legal act are Sites of Community Importance (SCIs). The legal basis for its functioning are: Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council on the conservation of wild birds (Birds Directive), that specifies the criteria to designate and manage special protection areas endangered bird species as well as Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (Habitats Directive), that specifies the rules of protection of the rest of the animal and plant species as well as natural habitats and the procedures of protection of especially important natural areas.

**Documentation sites** are scientific and educationally important, not emerging on the earth surface or visible on the surface, places of occurrence of various geological formations, fossils accumulations, mineral objects, caverns, rock caves, exploited and discarded opencast and underground workings.

**Ecological areas** are worth of protection fragments of ecosystems of significant importance for biodiversity, such as: natural water reservoirs, field and forest ponds, groups of trees and shrubs, swamps, peat bogs, dunes, old river beds, rock outcrops, scarps, gravel banks, habitats of rare or protected species etc.

**Landscape-nature complexes** are fragments of natural and cultural landscape that are worth protecting due to their scenic or aesthetic features.

**Monuments of nature** are single objects of animate and inanimate nature of special environmental, scientific, cultural, historical or landscape value and of distinctive individual features such as trees of impressive size, native and alien bushes, sources, waterfalls, exurgents, stomes, ravines, erratic boulders and caves.

7. Information on waste for 2000 – 2012 was elaborated on the basis of the Law on waste of 27 IV 2001. Data on waste for 2013 and 2014 was elaborated on the basis of the Law on Waste OF 14 XII 2012 (Journal of Laws 2013 item 21).

**Waste** shall mean any substance or object in which the holder thereof discards or intends or is required to discard.

Information regarding waste for 2000 was compiled on the basis of classification of waste in accordance with the European Waste Catalogue, and from 2002 on the basis of a catalogue of

opracowane zostały w oparciu o Ustawę z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach. Dane o odpadach za rok 2013 i 2014 opracowano w oparciu o Ustawę z dnia 14 XII 2012 r. o odpadach (DZ. U. z 2013 r. poz. 21).

**Odpady** oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany

Informacje o odpadach za 2000 r. opracowane zostały na podstawie klasyfikacji odpadów zgodnej z Europejskim Katalogiem Odpadów, a od 2002 r. zgodnie z katalogiem odpadów opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r., rozporządzeniem Ministra Środowiska (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206).

Dane od 2014 roku dotyczące odpadów odzyskanych i nieszkodliwionych obejmują odpady zagospodarowane przez wytwórcę we własnym zakresie. Dane za lata poprzednie dotyczą odpadów odzyskanych i nieszkodliwionych zarówno we własnym zakresie, jak i przekazanych innym odbiorcom w celu odzysku lub unieszkodliwienia.

Informacje o ilości i rodzajach odpadów dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne, z wyłączeniem odpadów komunalnych lub posiadających 1 mln t i więcej odpadów nagromadzonych.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się jakiegokolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się proces niebędący odzyskiem, nawet jeżeli wtórnym skutkiem takiego procesu jest odzysk substancji lub energii.

**Magazynowanie odpadów** to czasowe przechowywanie odpadów obejmujące:

- wstępne magazynowanie odpadów przez ich wytwórcę,
- tymczasowe magazynowanie odpadów przez prowadzącego zbieranie odpadów,
- magazynowanie odpadów przez prowadzącego przetwarzanie odpadów.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Przez **zrekultywowane tereny składowania odpadów** należy rozumieć tereny, których eksploatacja została zakończona i na których zostały przeprowadzone prace polegające na nadaniu lub przywróceniu im wartości użytkowych poprzez między innymi właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych.

**8. Dane o nakładach na środki trwałe służą-**

waste, based on the List of Waste introduced into legislation of the European Union 1 I 2002 by the decree of the Minister of Environment (Journal of Laws 2001 No. 112, item 1206).

From 2014 data on waste recovered and disposed included waste treated by waste producer on its own. Data on waste recovered and disposed for previous years included waste treated both by waste producer on its own and transferred to other recipient for recovery or disposal.

Information regarding the **quantity and type of waste** concerns plants which generated over 1 thous. t of hazardous waste or other than hazardous waste (excluding municipal waste) in the course of the year or accumulated 1 mln t of waste and more.

**Recovery of waste** is understood as any process, the main result of which is waste serving a useful purpose by replacing other materials which would otherwise have been used to fulfill a particular function, or as result of which waste is being prepared to fulfill that function, in the plant or generally in the economy.

**Disposal of waste** is understood as a process which is not recovery even where the operation has as a secondary consequence the reclamation of substances or energy.

**Waste storage** is a temporary waste storage including:

- preliminary storage of waste by their producer,
- temporary storage of waste by the one collecting waste,
- storage waste by the one processing waste.

Data regarding **landfilled up to now (accumulated) waste** concern the quantity of waste deposited on the grounds of the plants generating it as a result depositing it during the reporting and previous years.

**Reclaimed waste landfills** are territories where exploitation had been finished and where works connected with restoration or assigning utility value such as appropriate landscaping, improving physical and chemical characteristics or regulating waterways were carried out.

**8. Data regarding outlays on fixed assets and tangible effects of investments in environmental protection and water management** are presented in accordance with the Polish Statistical Classification of Environmental Protection and Facilities, introduced on the basis of the decree of the Council of Ministers, dated 2 III 1999 (Journal of Laws No. 25, item 218). This classification was compiled on the basis of ECE/UN Single European Standard Statistical Classification of Environmental Protection Activities and Facilities as well as with European System for the Collection of Economic Information on the Environment (SERIEE), implemented by the European Union.

The presented data refer to: legal persons and organizational entities without legal personality as

**ce ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych** prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz.U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Prezentowane dane dotyczą: osób prawnych i jedno-stek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyłączeniem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie oraz osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą — prowadzących księgi przychodów i rozchodów) jednostek prowadzących działalność zaklasyfikowaną według PKD 2007 do sekcji „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, a także spółek wodno-ściekowych bez względu na liczbę pracujących

**9 Fundusze ekologiczne — fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej** (Narodowy i wojewódzkie, a także do 2009 r. powiatowe i gminne) — są to fundusze tworzone m.in. z: opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobieranych m.in. za: emisję zanieczyszczeń powietrza, umieszczenie odpadów na składowisku oraz pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi), kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska, spłat pożyczek udzielonych inwestorom.

Dane dotyczące funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Narodowego i wojewódzkich) prezentuje się w układzie memoriałowym (z wyjątkiem kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska — w ujęciu kasowym).

Zgodnie z ustawą z dnia 20 XI 2009 r. o zmianie ustawy — Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 215, poz. 1664) z dniem 1 I 2010 r. powiatowe oraz gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej uległy likwidacji, a ich przychody z tytułu opłat i kar środowiskowych oraz środki pieniężne i zobowiązania przejęły budżety powiatów i gmin. Do zadań powiatów i gmin należy finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w wysokości nie mniejszej niż kwota wpływów z tytułu opłat i kar środowiskowych, stanowiących dochody budżetów powiatów i gmin, pomniejszona o nadwyżkę z tytułu tych dochodów przekazaną do wojewódzkich funduszy.

well as natural persons conducting economic activity employing more than 9 persons (with the exception of private forms in agriculture as well as natural persons and civil law partnerships conducting economic activity — keeping the so-called revenues and expenses books), budgetary entities conducting economic activity classified according to NACE Rev. 2 to the section “Public administration and defence; compulsory social security” as well as water and sewage companies, regardless of the number of employees.

**9. Ecological funds — environmental protection and water management funds** (National and voivodship as well as until 2009 powiat and gmina) — are funds created from income originating i.a. from: payments for use of natural environment (i.e.: payments collected i.a. for: emission of air pollutants, placement of waste in the landfill as well as withdrawal and use of water and releasing wastewater into water or the ground), the fines for violating environmental protection requirements, the repayments of loans granted for investors.

Data concerning environmental protection and water management funds (National and voivodship) are presented on accrual basis (excluding fines for violating environmental protection requirements — on cash basis).

According to the Law on Amending the Environmental Protection Law and some other laws, dated 20 XI 2009 (Journal of Laws No. 215, item 1664) as of 1 I 2010, the powiat and gmina environmental protection and water management funds were liquidated and their revenues from environmental payments and fines as well as cash and liabilities are assumed by the powiats and gminas budgets. The objective of powiat and gmina is to finance environmental protection and water management in the amount at least equal to the amount of income from environmental payments and fines, consisting powiat and gmina budgets incomes and reduced by surplus of these incomes that is transferred to voivodship funds.

## DZIAŁ III

### PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY I SAMORZĄD TERYTORIALNY

#### Uwagi ogólne

1. Z dniem 1 I 1999 r. (na mocy ustawy z dnia 24 VII 1998 r., Dz. U. Nr 96, poz. 603) wprowadzono nowy zasadniczy trójstopniowy podział terytorialny państwa, którego jednostkami są: gminy, powiaty i województwa.

Gmina jest podstawową jednostką terytorialnego podziału kraju. Jednostkami pomocniczymi w gminach są m.in. sołectwa, których organizację i zakres działania określa właściwa rada gminy odrębnym statutem.

2. Kadencja prezydentów, burmistrzów, wójtów oraz rad gmin, rad miejskich na prawach powiatu i rad powiatów trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów.

3. Charakterystykę demograficzno-zawodową radnych w jednostkach samorządu terytorialnego oparto o wyniki sprawozdawczości za rok 2014 aktualizującej dane o radnych zawarte w obwieszczeniach terytorialnych komisji wyborczych z wyborów samorządowych w dniu 16 XI 2014 r.

Grupowania radnych organów jednostek samorządu terytorialnego według grup zawodów dokonano na podstawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 IV 2010 r. (Dz. U. Nr 82, poz. 537).

4. Prezentowane informacje o **administracji publicznej** dotyczą zatrudnienia i wynagrodzeń w administracji państwowej i samorządu terytorialnego oraz samorządowych kolegiach odwoławczych.

1) Do **administracji państwowej** zalicza się:

- a) naczelné i centralne organy administracji łącznie z pracownikami zatrudnionymi w ich placówkach zagranicznych:
- instytucje naczelné i centralne (np. Sejm, Senat, Urząd Prezydenta, ministerstwa, urzędy centralne),
- terenowe organy rządowej administracji specjalnej (np. izby i urzędy skarbowe, okręgowe inspektoraty pracy, urzędy statystyczne, regionalne izby obrachunkowe, oraz do 2010 r. gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych);
- b) terenowe organy administracji rządowej zespolonej: urzędy wojewódzkie, jednostki

## CHAPTER III

### ADMINISTRATIVE DIVISION AND TERRITORIAL SELF-GOVERNMENT

#### General notes

1. On 1 I 1999 a new fundamental three-tier territorial division of the country (Journal of Laws No. 96, item 603, dated 24 VII 1998) was introduced, the entities of which are: gminas, powiats and voivodships.

The gmina is the basic unit of the country's territorial structure. Auxiliary entities in gminas are, among others, village administrator's offices. Their organization and scope of activity is outlined by individual gmina councils in a separate statute.

2. Term of presidents, mayors, village mayors as well as gmina councils, city councils in cities with powiat status and powiat councils lasts 4 years, counting from the day of election.

3. The demographic and professional characteristic of councillors in local self-government entities is based on reporting results for 2014, updating information concerning councillors included in announcements of local election commissions from the 16 XI 2014 elections.

The grouping of councillors of organs of local self-government entities by groups of professions is made on the basis of the classification of professions and specialities for needs of labour market introduced by a decree of the ministry of Labour and Social Policy, dated 27 IV 2010 (Journal of Laws No. 82, item 537).

4. Presented information concerning **public administration** involves employment and wages and salaries in the state administration, local self-government administration and self-government appeal councils.

1) State **administration** comprises:

- a) principle and central organs of administration including the personnel employed in their foreign entities:
- principle and central institutions (e.g., Sejm, Senate, Office of the President, ministries, central offices),
- territorial organs of non-combined government administration (e.g., fiscal and customs chambers and offices, district work inspectorates, statistical offices, regional chambers of audit and until 2010 auxiliary units of budgetary units);
- b) territorial organs of combined government administration: voivodship offices, auxiliary

pomocniczej działalności usługowej (np. inspektoraty: inspekcji handlowej, nadzoru budowlanego, weterynarii, farmaceutyczne, ochrony środowiska, ochrony roślin i nasiennictwa oraz urzędy ochrony zabytków i kuratoria oświaty);

c) niektóre agencje państwowe (np. Agencję Rezerw Materiałowych, Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości oraz od 2009 r. Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa) oraz jednostki pomocnicze administracji państwowej wraz z oddziałami regionalnymi.

2) Do **administracji samorządu terytorialnego** zalicza się:

a) gminy i miasta na prawach powiatu:

- urzędy gmin i jednostki pomocniczej działalności usługowej (np. jednostki usług komunalnych oraz od 2009 r. zarządy dróg),
- urzędy miast na prawach powiatu i jednostki pomocniczej działalności usługowej (np. ośrodki dokumentacji geodezyjno-kartograficznej oraz od 2009 r. zarządy dróg);

b) powiaty, tj. starostwa powiatowe i jednostki pomocniczej działalności usługowej (np. urzędy pracy, zarządy dróg);

c) województwa, tj. urzędy marszałkowskie i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne np. urzędy pracy, zarządy melioracji i urzędów wodnych oraz od 2009 r. zarządy dróg).

3) **Samorządowe kolegia odwoławcze** są organami właściwymi do rozpatrywania m.in. odwołań od decyzji, zażaleń na postanowienia jednostek samorządu terytorialnego.

5. Dane o przeciętnych wynagrodzeniach w administracji państwowej nie uwzględniają wynagrodzeń osób zatrudnionych w placówkach zagranicznych.

*service entities (e.g., inspectorates of: trade, construction supervision, veterinary, pharmaceutical, environmental protection, plant protection and seed production as well as monument preservation offices and school superintendent's offices).*

c) *some state agencies (e.g., Material Reserves Agency, Polish Agency for Enterprise Development and since 2009 Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture) and auxiliary entities of state administration with regional units.*

2) **Local self-government administration** comprises:

a) *gminas and cities with powiat status:*

- *gmina offices and auxiliary service entities (e.g., municipal service entities and since 2009 public road boards),*
- *offices of cities with powiat status and auxiliary service entities (e.g., geodetic and cartographic documentation centres and since 2009 public road boards);*

b) *powiats, i.e., powiat starost offices and auxiliary service entities (e.g., labour offices, public road boards);*

c) *voivodships, i.e., marshals' offices and voivodship local government organizational entities (e.g., labour offices, drainage and water facility boards and since 2009 public road boards).*

3) **Local government appeal councils** are bodies competent for examining, *inter alia*, appeals against concluding decisions, complaints against procedural decisions of local government units.

5. *Data concerning average wages and salaries in the state administration do not include wages and salaries of persons employed in entities abroad.*

## DZIAŁ IV

### BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE. WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

#### Uwagi ogólne

1. Dane o przestępstwach stwierdzonych i skazanych przez sądy podano według klasyfikacji Kodeksu karnego z 1997 r., obowiązującego od 1 IX 1998 r. (ustawa z dnia 6 VI 1997 r., Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późniejszymi zmianami), Kodeksu karnego skarbowego obowiązującego od 17 X 1999 r. (ustawa z dnia 10 IX 1999 r., Dz. U. Nr 83, poz. 930) lub innych ustaw szczególnych.

2. **Przestępstwo stwierdzone** jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem. Przestępstwo – zgodnie z Kodeksem karnym z 1997 r. obowiązującym od 1 IX 1998 r. (ustawa z dnia 6 VI 1997 r., tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1137) – jest to zbrodnia lub występki ścigany z oskarżenia publicznego lub z oskarżenia prywatnego, zgodnie z Kodeksem karnym skarbowym, obowiązującym od 17 X 1999 r. (ustawa z dnia 10 IX 1999 r., jednolity tekst Dz. U. 2007 Nr 111, poz. 765, z późniejszymi zmianami) – jest to przestępstwo skarbowe.

Przestępstwo stwierdzone w zakończonym postępowaniu przygotowawczym, w którym ustalono przynajmniej jednego podejrzanego, jest to przestępstwo wykryte.

Informacje o przestępstwach stwierdzonych i wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw pochodzą z policyjnych systemów informacyjnych.

U w a g a. Do 2012 r. prezentowane dane zawierały informacje o przestępstwach stwierdzonych przez Policję, jak również stwierdzonych w śledztwach własnych prowadzonych w prokuraturach. Od 2013 r. dane dotyczą spraw prowadzonych przez Policję lub powierzonych przez prokuratora w całości do prowadzenia przez Policję. Ponadto zmienił się sposób zbierania danych o czynach karalnych popełnionych przez nieletnich. Do marca 2013 r. czyny te wykazywane były jako przestępstwa stwierdzone w momencie skierowania wniosku o wszczęcie postępowania do sądu rodzinnego, a od kwietnia 2013 r. Policja rejestrowała je jako przestępstwa stwierdzone dopiero po otrzymaniu informacji z sądu rodzinnego o zakończeniu postępowania.

## CHAPTER IV

### PUBLIC SAFETY. JUSTICE

#### General notes

1. *Data concerning ascertained crimes and adults convicted according to the classification of the Criminal Code of 1997, valid since 1 IX 1998 (the law dated 6 VI 1997, Journal of Laws No. 88, item 553, with later amendments), the Treasury Penal Code valid since 17 X 1999 (the law dated 10 IX 1999, Journal of Laws No. 83, item 930) or other specific laws.*

2. *An **ascertained crime** is an event, which after the completion of preparatory proceedings was confirmed as a crime. In connection with the Criminal Code of 1997, coming into force on 1 IX 1998 (the Law dated 6 VI 1997, uniform text Journal of Laws 2016 item 1137) crime is a felony or misdemeanour prosecuted upon by public accusation or private accusation, in connection with the Penal Fiscal Code valid since 17 X 1999 (the law dated 10 IX 1999, uniform text Journal of Laws 2007 No. 111, item 765, with later amendments) – is a fiscal offence.*

*An ascertained crime in completed preparatory proceeding, in which least one suspect was found is a detected crime.*

*Information regarding ascertained crimes and rates of detectability of delinquents in ascertained crimes come from police information system.*

*N o t e. Until 2012 presented data contained information on crimes ascertained by the Police, as well as ascertained in investigations conducted by the prosecutor's offices. Since 2013 data concern cases conducted by the Police or entrusted by the prosecutor entirely to the Police conduction. Moreover, the mode of collecting data on punishable acts committed by juveniles has changed. Until March 2013 these acts were presented as ascertained crimes at the moment of submitting a motion for bringing legal proceedings to the family court, and from April 2013 the Police did not registered them as ascertained crimes until receiving information from the family court on completion proceeding.*

*Since 2014 data about ascertained crimes do not*



Od 2014 r. dane o przestępstwach stwierdzonych nie obejmują czynów karalnych popełnionych przez nieletnich; zgodnie ze zmienioną metodologią stwierdzenie popełnienia czynów karalnych przez nieletnich dokonywane jest w postępowaniu sądowym po uprzednim przekazaniu przez Policję akt w sprawach nieletnich do sądu rodzinnego

**3. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw** jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

**4. Wpływ spraw do sądów** oznacza liczbę spraw, które zostały wniesione do sądów powszechnych w celu rozpatrzenia w postępowaniu sądowym.

W ramach struktury organizacyjnej sądownictwa powszechnego działają sądy apelacyjne, okręgowe i rejonowe.

**5. Sądy apelacyjne** rozpatrują sprawy odwoławcze od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji przez sądy okręgowe. Do sądu apelacyjnego wpływają sprawy z kilku sądów okręgowych (od 2 do 6), objętych obszarem jego właściwości.

**6. Sądy okręgowe** rozpatrują w pierwszej instancji sprawy, gdy ustawa tak stanowi oraz w drugiej instancji – odwołania od orzeczeń sądów rejonowych.

**7. Sprawa załatwiona** jest sprawa, w której wydano wyrok, postanowienie lub połączono ją z inną sprawą albo przekazano do innego rodzaju sądu lub organu.

W przypadku występowania w sprawie kilku osób uważa się ją za załatwioną, gdy dotyczy to wszystkich osób występujących w sprawie.

Zgodnie ze zmianami w zasadach rejestracji spraw w sądach powszechnych, wprowadzonymi zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 XII 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 31 XII 2003 r.), z późniejszymi zmianami, sprawy zawieszono od dnia 1 I 2004 r. nie są już oznaczone (zakreślone) jako załatwione w sposób formalny.

**Liczba spraw do załatwienia** jest sumą spraw niezakończonych w latach poprzednich i spraw, które wpłynęły w danym roku.

**8. Sprawy rodzinne** obejmują postępowanie:

- 1) z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego;
- 2) dotyczące nałożenia na alkoholików obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu;
- 3) wobec nieletnich w zakresie:
  - a) zapobiegania i zwalczania demoralizacji w stosunku do osób, które nie ukończyły 18 lat,
  - b) postępowania w sprawach o czyny karalne w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat,

*include punishable acts committed by juveniles; in accordance with the amended methodology, the specification of the number of juveniles committing punishable acts takes place during court proceedings after the Police provides records in juvenile cases to the family court.*

**3. The rate of detectability of delinquents** is the relation of the number of detected crimes in a given year (including those detected after resumption following discontinuance) to the total number of crimes ascertained in a given year, plus the number of crimes recorded in commenced proceedings and discontinued in previous years due to undetected delinquents.

**4. Incoming cases** are the number of cases that were filed in common courts for consideration in a court proceedings.

*Appeal, regional and district courts function within the framework of the organizational structure of common courts.*

**5. Appeal courts** consider cases in which the verdicts issued by regional courts of first instance are appealed. An appeal court considers cases from several regional courts (from 2 to 6) within its jurisdiction.

**6. Regional courts** consider cases relegated by the law in the first instance and appeals of regional court verdicts in the second instance.

**7. A resolved case** is a case with regard to which a sentence or order has been issued or combined with another case, or which has been transferred to a different kind of court or authority.

*A case that involves a number of persons is considered resolved when this applies to all the persons.*

*According to changes to the rules of registering cases in common courts, introduced by the decree of the Minister of Justice, dated 12 XII 2003 on organization and scope of activities of court secretariats and other departments of court administration (Official Gazette of the Ministry of Justice, dated 31 XII 2003, with later amendments) cases suspended since 1 I 2004 are no longer marked as formally finished.*

*The number of pending cases* is the sum of all unresolved cases from previous years and cases that were brought in the given year.

**8. Family cases** include the following proceedings:

- 1) family and guardianship law;
- 2) regarding enforcement of compulsory treatment of alcoholics;
- 3) with respect to juveniles concerning:
  - a) prevention and counteraction the demoralization of persons under the age of 18,
  - b) proceedings in cases concerning punishable acts committed by persons aged 13-16,
  - c) execution of educational and corrective measures concerning persons with regard to whom such measures have

- c) wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych w stosunku do osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat;
- 4) w związku z leczeniem narkomanów;
- 5) w sprawie kontroli umieszczenia w zakładach lecznictwa psychiatrycznego.

Tryb postępowania wobec nieletnich przed sądem (pkt 3a i 3b) wynika z ustawy z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu wobec nieletnich (jednolity tekst Dz. U. 2014 poz. 382, z późniejszymi zmianami).

Zmiany dokonane w ustawie, które weszły w życie z dniem 2 I 2014 r. zniosły dwuetapową procedurę postępowania sądów wobec nieletnich. Przed zmianami sędzia, w momencie wpływu sprawy do sądu, mógł wszcząć postępowanie wyjaśniające wobec nieletniego, a następnie wobec tego samego nieletniego mógł wydać postanowienie o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu lub rozprawie w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym lub w postępowaniu poprawczym. Sprawy wszczęte przed dniem wejścia w życie nowych przepisów rozpatrywane były według dwuetapowej procedury. Zgodnie z obowiązującą jednoetapową procedurą sąd prowadzi postępowanie i orzeka w sprawach, w których zachodzi podejrzenie demoralizacji lub popełnienia czynu karalnego przez nieletniego.

Sąd może orzec środki wychowawcze, poprawcze lub załatwić sprawę w inny sposób. Środki, jakie sąd rodzinny może zastosować wobec nieletniego, to m.in.: ustanowienie nadzoru (rodziców, opiekuna, kuratora, organizacji udzielającej poręczenia za nieletniego), udzielenie upomnienia, zobowiązanie do określonego postępowania, umieszczenie w instytucji lub organizacji powołanej do przygotowania zawodowego lub w innych instytucjach, orzeczenie umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii, ośrodku szkolno-wychowawczym, w zakładzie poprawczym lub skierowania do ośrodka kuratorskiego.

Sprawy rodzinne rozpoznawane są przez sądy rodzinne, które działają jako wydziały rodzinne i nieletnich w sądach rejonowych, z wyjątkiem niektórych spraw, np. o rozwód i separację rozpoznawanych przez wydziały cywilne sądów okręgowych na podstawie ustawy z dnia 27 VII 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. patrz ust. 5 na str. 144).

**9. Dorośli skazani** są to osoby, które w chwili popełnienia przestępstwa miały ukończone 17 lat.

**10. Rejestry sądowe** prowadzone są na podstawie ustaw i przepisów wykonawczych. Stany rejestrów określają liczbę podmiotów zarejestrowanych w określonym dniu. W przypadku publikowanych danych – w dniu 31 XII 2015 r.

Sprawy rejestrowe prowadzone są w sądach rejonowych – wydziałach gospodarczych i Krajowym Rejestrze Sądowym (sądach rejestrowych).

*been adjudicated, but not longer than until the age of 21;*

- 4) *compulsory treatment of drug addicts;*
- 5) *supervising the placement of an individual in a psychiatric treatment facility.*

*Court proceedings against juveniles (points 3a and 3b) are based on the Law on Proceedings Involving Juveniles, dated 26 X 1982 (uniform text Journal of Laws 2014 item 382, with later amendments).*

*Amendments to the law that entered into force as of 2 I 2014 abolished the two-stage court proceedings against juveniles. Before the amendments, the judge, at the time the case was brought into the court, could institute investigative proceedings against a juvenile and then, with regard to the same juvenile, issue the decision on the examination of the case in the course of tutorial and educational proceedings or correctional proceedings. Cases instituted before the effective date of new regulations were examined according to two-stage procedure. According to the valid single-stage procedure the court conducts the proceedings and adjudges of cases in which occur suspicion of demoralization or commitment punishable act by a juvenile.*

*The court may adjudicate educational or correctional measures or resolve the case in another manner. The measures which the family court may apply to the juvenile include instituting supervision (by parents, guardian, a probation officer or an organization which provides warranty for the juvenile), issuing a reprimand, obligating the juvenile to behave in a specific manner or placing the juvenile in an institution of vocational training and other institution, youth education centre, youth social therapy centre, educational centre, correctional centre or directing to probation officer's centres.*

*Family cases are heard by family courts which act as family and juvenile departments in district courts, with the exception of some cases (e.g., divorce and separation), which have been transferred to civilian regional courts on the basis of the Law on Common Courts, dated 27 VII 2001 (Journal of Laws see item 5 on page 144).*

**9. Adults convicts** are persons who at the time of committing crime were at least 17 years old.

**10. Court registers** are kept on the basis of laws and executive regulations. Registers contain the number of entities registered on a given day. In the case of data published – on 31 XII 2015.

*Registration cases are held in the commercial departments of district courts and in the National Judicial Register (registration courts).*

## DZIAŁ V LUDNOŚĆ

### Uwagi ogólne

1. Tablice działu opracowano na podstawie:
  - 1) bilansów stanu i struktury **ludności** na terenie gminy. Bilanse ludności sporządzane są dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu:
    - a) zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,
    - b) różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (do 2005 r. - ponad 2 miesiące) na terenie gminy a liczbą osób czasowo nieobecnych (zameldowania i wymeldowania na pobyt czasowy z/do innych gmin);
  - 2) rejestrów Ministerstwa Cyfryzacji – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);
  - 3) sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
  - 4) sprawozdawczości sądów - o prawomocnie orzeczonych rozwodach i separacjach.
2. Dane o ludności (według stanu w dniu 30 VI i 31 XII), a także współczynniki demograficzne, oraz przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano przy przyjęciu liczby ludności zbilansowanej:
  - dla lat 2000-2009 - w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 (dla lat 2000-2001 zastosowano podział administracyjny kraju obowiązujący według stanu w dniu 31 XII 2002 r.; dla pozostałych lat - każdorazowy podział administracyjny),
  - dla lat 2010-2016 - w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 (dla 2010 r. zastosowano podział administracyjny z dnia 31.XII.2011 r.).
3. Przez ludność w wieku **produkcyjnym** rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18 - 64 lata, dla kobiet 18 - 59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku **mobilnym**, tj. w wieku 18 - 44 lata i **niemobilnym**, tj. mężczyźni - 45 - 64 lata, kobiety - 45 - 59 lat. Przez ludność w wieku **nieprodukcyjnym** rozumie się ludność w wieku **przedprodukcyjnym**, tj. do 17 lat oraz

## CHAPTER V POPULATION

### General notes

1. Chapter's tables were compiled on the basis of:
  - 1) the balances of the size and structure of the **population** in a gmina. Population balances are compiled for periods between censuses on the basis of the last census, taking into account:
    - a) changes in a given period connected with vital statistics (births, deaths) and migration of the population (registering and cancelling registration for permanent residence from other gminas and from abroad) as well as address changes of the population due to changes in the administrative division,
    - b) the difference between the number of people registered for temporary stay above 3 months (until 2005 – above 2 months) in a gmina and the number of people temporarily absent (registering and cancelling registration for temporary stay from/to other gminas);
  - 2) the registers of the Ministry Digital Affairs - on internal and international migration of population for permanent residence (since 2006 the source of this data is PESEL register – Common Electronic System of Population Register);
  - 3) documentation of Civil Status Offices regarding registered marriages, births and deaths;
  - 4) documentation of courts — regarding legally valid decisions in actions for divorces and separations.
2. Data about population (as of 30 VI and 31 XII) as well as demographic rates and indicators per capita (per 1000 population etc.) was prepared assuming the number of population balanced on:
  - for 2000-2009 - the basis of results of the Population and Housing Census 2001 (for 2000-2002 there was applied the administrative division of the country obligatory as of 31 XII 2002; for remaining years – on administrative division in force at a given moment),
  - for 2010-2016 - the basis of results of the Population and Housing Census 2011 (for 2010 was applied the administrative division of the country obligatory as of 31 XII 2011).
3. The **working age population** refers to males, aged 18-64, and females, aged 18 - 59. In this category the age groups of **mobility** (i.e. 18 - 44) and **non-mobility** (i.e. 45 - 64 for males and 45 - 59 for females) are distinguished. The **non-working age population** is defined as the **pre-working age population**, i.e., up to the age of 17 and the **post-working age population**, i.e., 65 and more for males and 60 and more for females.
4. **Median age of population** is a parameter de-

ludność w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni — 65 lat i więcej, kobiety — 60 lat i więcej.

**4. Mediana wieku** (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

**5. Dane o ruchu naturalnym ludności** w podziale terytorialnym opracowano:

- małżeństwa — według miejsca zameldowania męża przed ślubem, a jeśli mąż mieszkał na stałe za granicą — według miejsca zamieszkania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego;
- rozwody - według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania współmałżonka);
- urodzenia - według miejsca zamieszkania na pobyt stały matki noworodka;
- zgony - według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.

Dane o **małżeństwach** uwzględniają związki małżeńskie zawarte w formie przewidzianej prawem w urzędach stanu cywilnego. Na mocy ustawy z dnia 24 VII 1998 r. (Dz. U. Nr 117, poz. 757) w urzędach stanu cywilnego rejestrowane są także małżeństwa podlegające prawu wewnętrznemu Kościoła lub Związku Wyznaniowego zawarte w obecności duchownego. Małżeństwo zawarte w tej formie podlega prawu polskiemu i pociąga za sobą takie same skutki cywilnoprawne, jak małżeństwo zawarte przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

Małżeństwa wyznaniowe mogą być zawierane jedynie w dziesięciu Kościołach i Związku Wyznaniowym: Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siómeo, Kościół Polskokatolicki, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy.

**Płodność kobiet** mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15 - 49 lat). Oprócz ogólnych współczynników płodności podaje się również współczynniki grupowe (częstkowe), obliczone jako ilorazy liczby urodzeń żywych z kobiet w danej grupie wieku i liczby kobiet w tej samej grupie wieku. Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15 - 19 lat; urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45 - 49 lat.

**Współczynniki reprodukcji ludności:**

- **współczynnik dzietności** oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15 - 49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością

termining border of age, which half of population has already exceeded and second half has not reached yet.

**5. Data regarding the vital statistics** according to territorial division were compiled as follows:

- *marriages* — according to the husband's place of permanent residence before contracting of a marriage or by the wife's place of residence in Poland if her husband stayed permanently abroad before contracting of a marriage;
- *divorces* - according to the plaintiff's place of residence (in case when person filling petition residing abroad, place of residence of a spouse has been taken);
- *births* - according to the mother's place of permanent residence;
- *deaths* — according to the place of permanent residence of the deceased.

The data on **marriages** refers to marriages contracted according to lawful rules at the civil status offices. On the basis of the Law dated 24 VII 1998 (Journal of Laws, No. 117, item 757) in the local civil status offices in Poland are registered all marriages, including those based on the internal law of the Churches or the Religious Associations. Marriages contracted (on the basis of canon law marriages) subordinate the civil Polish laws and induce due to the same civil and law consequences as marriages contracted in the local civil status offices.

The religious marriages may be contracted in the ten Churches and Religious Associations: Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siómeo, Kościół Polskokatolicki, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy.

**Female fertility rate** is calculated as the ratio of the number of live births and the number of women in the reproductive age (15 - 49). Besides total rate, age-specific fertility rates are published, that are calculated as the ratios of the number of live births from women and the number of these women in the same groups of age. Births from mothers in the age under 15 are counted to the group 15 - 19 and from the mothers in the age 50 and over — to the group 45 - 49.

**Reproduction rates:**

- **total fertility rate** refers to the number of children which would be born to the average woman during the course of her entire reproductive period (15 - 49 years of age) assuming that in particular phases of this period she would give births with an intensity observed during a given year, i.e., in assuming age-specific fertility rates for this period to be constant,
- **gross reproduction rate** refers to the number

obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie,

- **współczynnik reprodukcji brutto** przedstawia liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta w wieku rozrodczym będzie rodzic z częstotliwością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (niezmiennie współczynniki płodności),
- **współczynnik dynamiki demograficznej** jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.

**Przyrost naturalny ludności** stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

**6. Przez niemowlęta** rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku.

**7. Przeciętne dalsze trwanie życia** wyraża średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w wieku  $x$  lat, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

**8. Prognoza ludności do 2050 r.** opracowana została w 2014 r. na podstawie stanu wyjściowego ludności z dnia 31 XII 2013 r. (w podziale administracyjnym obowiązującym w dniu 1 I 2014 r.) oraz założeń dotyczących tendencji zmian w dzietności, umieralności i migracjach zagranicznych.

Dane o ludności według wieku produkcyjnego i poprodukcyjnego podano przyjmując górną granicę dla wieku produkcyjnego 59/64 lata oraz dolną granicę dla wieku poprodukcyjnego - 60/65; patrz. ust. 3 na str. 108.

**9. Prognoza gospodarstw domowych** do 2050 r. została opracowana w 2016 r. na podstawie wyników narodowych spisów powszechnych ludności i mieszkań z lat 2002 i 2011 w zakresie liczby i struktury gospodarstw domowych oraz założeń dotyczących tendencji w kształtowaniu się procesów demograficznych, społecznych i ekonomicznych zachodzących w Polsce, szczególnie wynikających z zachowań prorodzinnych i promażeńskich osób młodych, które uczestniczą w procesie formowania się rodzin i tworzenia nowych gospodarstw domowych.

**10. Dane o migracjach wewnętrznych ludności** opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniach osób na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z wyjątkiem gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie.

Napływ ludności obejmuje zameldowania na pobyt stały, odpływ – wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania.

**11. Dane o migracjach zagranicznych** opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniu osób przyjeżdżających do Polski na pobyt stały (imigracja) oraz o wymeldo-

*of daughters which would be born to the average woman assuming that a woman during her reproductive age will give births with an intensity which is characteristic for all women giving births in the year for which the reproduction rate is calculated (constant fertility rates),*

- **demographic dynamics rate** is the ratio of the number of live births to the number of deaths in a given period.

**Natural increase of the population** accounts for the difference between the number of live births and deaths in a given period.

**6. Infant** is a child under the age of 1.

**7. Life expectancy** is expressed by the average number of years that a person at the exact age  $x$  still has to live, assuming a fixed mortality level from the period for which life expectancy tables were compiled.

**8. Population projection until 2050** was calculated in 2014 on the basis of population number and structure as of 31 XII 2013 (in administrative division valid as of 1 I 2014) as well as assumptions on fertility, mortality and international migration. Data about population by working and post-working age are given in two approaches; 1) variant I – assuming the upper limit of the working age 59/64 and the lower limit of the post-working age - 60/65; see item 3 on page 108.

**9. The households projection until 2050** was calculated in 2016 on the basis of the results of the population and housing censuses in 2002 and 2011 in terms of the number and composition of households and assumptions about trends in the development of demographic, social and economic processes in Poland, especially under the pro-family and pro-marriage behavior patterns of young people who participate in the formation of families and the creation of new households.

**10. Data regarding internal migration of the population** were compiled on the basis of gmina documentation regarding the registration for permanent residence. This information does not include changes of address within the same gmina (town), with the exception of urban-rural gminas for which the division into urban and rural areas has been kept.

**11. Data regarding international migration** were compiled on the basis of gmina documentation regarding the registration of people arriving to Poland for permanent residence (immigration) as well as regarding the removal from registration of people leaving Poland for permanent residence abroad (emigration).

The inflow of the population includes registrations of arrivals for permanent residence, outflow – registrations of departures from permanent residence.

**12. The usual residence population** (residents) comprise the following groups:

- a) permanent residents of the gmina, with the

waniach osób wyjeżdżających z Polski za granicę na stałe (emigracja).

**12. Do ludności rezydującej** (rezydentów) zalicza się:

a) stałych mieszkańców gminy, z wyjątkiem osób przebywających poza gminą zamieszkania przez okres co najmniej 12 miesięcy - bez względu na ich miejsce przebywania (w kraju czy za granicą);

b) osoby przebywające czasowo w gminie z zamiarem zamieszkania przez okres co najmniej 12 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju lub z zagranicy (imigranci bez stałego pobytu w Polsce).

Rezydenci to kategoria stanu ludności opracowana na potrzeby statystyki międzynarodowej zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1260/2013 z dnia 20 XI 2013 r. w sprawie statystyk europejskich w dziedzinie demografii.

**13. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności** w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności według stanu w dniu 30 VI:

- do 2009 r. - zameldowanej na pobyt stały,
- od 2010 r. - faktycznie zamieszkałej.

*exception of persons residing outside the gmina of residence for a period 12 months and more - regardless of their place of residence (in the country or abroad);*

*b) persons temporarily staying in the gmina with the intention of residence for the period 12 months and more, arrived from another place in the country or from abroad (immigrants who are not registered for permanent residence in Poland).*

*The residents is a category developed for international statistics, according to European Parliament and Council Regulation (EU) No. 1260/2013 of 20 XI 2013 on European demographic statistics.*

**13. Rates concerning vital statistics and migration of the population according to territorial division were calculated as the ratio of the number of defined events to the number of population (as of 30 VI):**

- to 2009 - registered for permanent residence,
- since 2010 - de facto population (population actually residing).

**Uwagi ogólne****Aktywność ekonomiczna ludności**

1 Dane zawarte w tabl. 1, 2 opracowano na podstawie reprezentacyjnego **Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)**, przeprowadzanego w cyklu kwartalnym metodą obserwacji ciągłej, tj. aktywność ekonomiczną bada się w każdym tygodniu w ciągu całego kwartału. Badaniem objęte są **osoby w wieku 15 lat i więcej**, będące członkami gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach, z wyjątkiem osób nieobecnych 12 miesięcy i więcej, jeżeli ich nieobecność nie wynikała z charakteru wykonywanej pracy. Gospodarstwo domowe oznacza zespół osób spokrewnionych lub spowinowacanych, a także niespokrewnionych, mieszkających razem i utrzymujących się wspólnie. Badanie nie obejmuje gospodarstw domowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania i bezdomnych.

Dane BAEL od 2010 r. uogólniono na podstawie bilansów ludności opracowywanych przy wykorzystaniu wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

2 Podstawowe kryterium podziału na aktywnych zawodowo i biernych zawodowo w BAEL i NSP 2011 stanowi praca, tzn. fakt wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy.

Do **aktywnych zawodowo** zaliczono osoby pracujące i bezrobotne:

- 1) do **pracujących** zaliczono osoby, które w badanym tygodniu:
  - wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
    - formalnie miały pracę, ale jej nie wyko-

**General notes****Economic activity of the population**

1. Data in tables 1, 2 were compiled on the basis of the **Labour Force Survey (LFS)**, a sample survey conducted on a quarterly basis using the continuous observation method, i.e., economic activity of the population is observed in each week during the whole quarter. The survey covers **persons aged 15 and more**, being members of households in dwellings selected on a random basis. The survey does not cover the members of households absent for 12 months and more except persons whose absence results from the type of their job. A household is a group of people living together in a dwelling and maintaining themselves jointly. The survey does not include institutional households and homeless.

The LFS data since 2010 were generalized on the basis of the population balances compiled with the use of the Population and Housing Census 2011..

2. The main criterion in dividing the population into economically active and inactive in LFS and in the Census 2011 is work, i.e. performing, holding or looking for work.

**Economically active persons** include employed and unemployed persons:

- 1) **employed persons** are persons who during the reference week:
  - performed, for at least 1 hour, any work providing earnings or income, or assisted (without wages or salaries) in maintaining a family-owned farm in agriculture or conducting a family-owned business outside agriculture,
  - formally had work but did not perform it (e.g., due to illness, vacation, a break in company

nywały (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych), jeżeli przerwa w pracy wynosiła mniej niż 3 miesiące; ponadto w BAEL przyjmuje się, że jeżeli przerwa w pracy wynosiła ponad 3 miesiące, dodatkowym kryterium w przypadku pracowników najemnych (zatrudnieni na podstawie stosunku pracy oraz osoby wykonujące pracę nakładczą) był fakt otrzymywania co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia.

2) za **bezrobotne** uznano osoby w wieku 15—74 lata, które spełniały jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
  - w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni tydzień badany) aktywnie poszukiwały pracy, były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Od I kwartału 2008 r. czas poszukiwania pracy w BAEL liczony jest od momentu zakończenia przerwy w poszukiwaniu pracy, o ile wystąpiła i trwała co najmniej 4 tygodnie. W związku z tym dane te nie są porównywalne z danymi za lata poprzednie.

Do **biernych zawodowo** zaliczono osoby, które nie zostały zakwalifikowane jako pracujące lub bezrobotne.

**3. Współczynnik aktywności zawodowej** obliczono jako udział aktywnych zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

**Wskaźnik zatrudnienia** obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

**Stopę bezrobocia** obliczono jako udział bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy).

*activity, bad weather), if the break in work did not exceed 3 months; moreover in LFS there is accepted if the break in work exceeded 3 months, the additional criterion in case of employment as a paid employees (employees hired on the basis of an employment contract and outworkers) was the fact of receiving at least 50% of the hitherto remuneration.*

2) **unemployed persons** are persons aged 15—74 who simultaneously fulfilled three conditions:

- *within the reference week were not employed,*
- *within a 4-week period (the last week being the reference week) actively sought work,*
- *were available for work within a fortnight period after the reference week.*

*The unemployed also include persons who have found work and were waiting to begin it within a 3-month period as well as persons who were available for that work.*

*Since the I quarter of 2008 the duration of job search in LFS has been calculated since the moment of ending the break in a job search providing that it happened and lasted at least 4 weeks. Therefore these data are not comparable with the results of the previous years.*

**Economically inactive persons** are persons who are not classified either as employed or unemployed.

**3. The activity rate** is calculated as the share of economically active persons (total or in a given group) in the population aged 15 and more (total or in a given group).

The **employment rate** is calculated as the share of the employed persons (total or in a given group) in the population aged 15 and more (total or in a given group).

The **unemployment rate** calculated as the share of unemployed (total or in a given group) in the economically active population (total or in a given group).



## Pracujący

1. Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód; do pracujących zalicza się:

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór) lub stosunku służbowego;
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
  - a) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), tj. pracujących w gospodarstwach indywidualnych (o powierzchni użytków rolnych do 1 ha i powyżej 1 ha) oraz indywidualnych właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych, z pewnymi wyłączeniami w latach 2005-2009; patrz ust. 4 na str. 143;
  - b) właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie
  - c) inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 4) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów);
- 5) członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- 6) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

2. **Pełnozatrudnieni** są to osoby zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy lub na danym stanowisku pracy, w tym również osoby, które zgodnie z obowiązującymi przepisami pracują w skróconym czasie pracy, np. z tytułu warunków szkodliwych dla zdrowia lub przedłużonym czasie pracy, np. dozorczy mienia; **niepełnozatrudnieni** są to osoby, które zgodnie z umową o pracę pracują stale w niepełnym wymiarze czasu pracy. Niepełnozatrudnieni w głównym miejscu pracy są to osoby, które oświadczyły, że dany zakład jest ich głównym miejscem pracy.

3. Dane dotyczące **pracujących według stanu** w dniu 31 XII podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w **głównym miejscu pracy**.

4. Dane dotyczące **pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie według**

## Employment

1. Data regarding **employment** concern persons performing work providing earnings or income and include:

- 1) employees hired on the basis of an employment contract (labour contract, posting, appointment or election) or service relation;
- 2) employers and own-account workers, i.e.:
  - a) owners, co-owners, and leaseholders of private farms in agriculture (including contributing family workers), i.e., working on private farms (with area up to 1 ha and more than 1 ha of agricultural land) as well as individual owners of livestock who do not possess agricultural land with some exceptions in 2005-2009; see item 4 on page 143,
  - b) owners and co-owners (including contributing family workers; excluding partners in companies who do not work in them) of entities conducting economic activity other than that related to private farms in agriculture.
  - c) other self-employed persons, e.g., persons practising learned professions;
- 3) outworkers;
- 4) agents (including contributing family workers and persons employed by agents);
- 5) members of agricultural production co-operatives (agricultural producers' co-operatives and co-operatives established on their basis as well as agricultural farmers' co-operatives);
- 6) clergy fulfilling priestly obligations.

2. **Full-time paid employees** are persons employed on a full-time basis, as defined by a given company or for a given position, as well as persons who, in accordance with regulations, work a shortened work-time period, e.g. due to hazardous conditions, or a longer work-time period, e.g. property caretaker. **Part-time paid employees** are persons who, in accordance with labour contracts, regularly work on a part-time basis. **Part-time paid employees in the main workplace** are persons who declared that the given workplace is their main workplace.

3. Data concerning **employment on a given day** as of 31 XII are presented without converting part-time paid employees into full-time paid employees, each person being listed once according to the **main job**.

4. Data concerning **employed persons on private farms in agriculture as of 31 XII** in 2002-

stanu w dniu 31 XII w latach 2002-2009 wyszacowano na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 oraz od 2010 r. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

Do pracujących w gospodarstwach indywidualnych zaliczono osoby pracujące w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą, przy czym:

- 1) w latach 2005-2009 nie zaliczono osób pracujących:
  - a) w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha produkujących **wyłącznie** na własne potrzeby,
  - b) w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha (łącznie z indywidualnymi właścicielami zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych) produkujących **wyłącznie** lub **głównie** na własne potrzeby;
- 2) od 2010 r. ujęto wszystkich pracujących w tych gospodarstwach niezależnie od powierzchni użytków rolnych oraz przeznaczenia produkcji rolniczej (razem z produkującymi **wyłącznie** lub **głównie** na własne potrzeby).

5. Dane dotyczące **przeciętnego zatrudnienia** ujmują wyłącznie zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. Informacje dotyczą pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

6. Do **agentów** zaliczono osoby, z którymi zawarto umowę agencyjną lub umowę na warunkach zlecenia o prowadzenie placówek, których przedmiot działalności został określony w umowie.

Agenci pracujący na podstawie umów agencyjnych otrzymują wynagrodzenia agencyjno-prowizyjne w formie prowizji od obrotów (wynagrodzenie tych osób jest uzależnione od wartości dokonywanych transakcji lub wartości wykonanych usług).

Agenci prowadzący placówki na podstawie umowy na warunkach zlecenia przejmują pełne wpływy uzyskane z działalności placówek i zobowiązani są uiszczać na rzecz zleceniodawcy zryczałtowaną odpłatność ustaloną w kwocie lub wskaźnikiem procentowym od obrotu.

7. Dane nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

8. Dane grupowane według sekcji i działów opracowano **metodą przedsiębiorstw**, z wyjątkiem informacji o pracujących wg stanu w dniu 31 XII, które do 2000 r. opracowywano zaliczając do odpowiednich sekcji części składowe jednostek prawnych zgodnie z ich rodzajem działalności.

9. Dane w tablicach 6 – 11 nie obejmują: fundacji, stowarzyszeń, partii politycznych, związków

2009 were estimated on the basis of the results of the Population and Housing Census as well as the Agricultural Census 2002 as well as since 2010 on the basis of the Agricultural Census 2010.

The following employed persons on private farms conducting agricultural activity are included in the group of employed persons on private farms, while:

- 1) in 2005-2009 are not included the following employed persons:
  - a) on farms with the area more than 1 ha of agricultural land producing **exclusively** for their own needs,
  - b) on farms with the area to 1 ha of agricultural land (including individual owners of livestock who do not possess agricultural land) producing **exclusively** or **mainly** for their own needs;
- 2) since 2010 are included the whole number of employed persons on those farms independently from area of agricultural land as well as from destination of agricultural output (including producing **exclusively** or **mainly** for their own needs).

5. Data concerning **average paid employment** include exclusively employees hired on the basis of an employment contract. Information concerns full- and part-time paid employees in terms of full-time paid employees.

6. **Agents** are persons who are bound by agency agreements or by order agreements for managing entities, the scope of activity of which is described in the agreement.

Agents employed on the basis of agency agreements receive agency and commission wages and salaries in the form of sales commissions (wages and salaries of these persons are dependent on the value of transactions conducted or on the value of services rendered).

Agents managing entities on the basis of order agreements receive all income obtained from entity activity and are obligated to pay contractor a lump-sum payment established either as a defined sum or as a percentage of turnover.

7. Data do not include budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.

8. Data grouped according to sections and divisions were compiled using the **enterprise method**, excluding information regarding employment as of a given day as of 31 XII, which until 2000 was compiled by including parts of legal entities, based on the kind of activity, in the appropriate sections.

9. Data in tables 6 – 11 do not include: foundations, associations, political parties, trade unions, social organizations, employers organizations,

zawodowych, organizacji społecznych, organizacji pracodawców, samorządu gospodarczego i zawodowego, rolników indywidualnych, duchownych oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

**10. Wolne miejsca pracy** to miejsca pracy powstałe w wyniku ruchu zatrudnionych bądź nowo utworzone, w stosunku do których spełnione zostały jednocześnie trzy warunki:

- 1) miejsca pracy w dniu sprawozdawczym były faktycznie nieobsadzone;
- 2) pracodawca czynił starania, aby znaleźć osoby chętne do podjęcia pracy;
- 3) w przypadku znalezienia właściwych kandydatów, pracodawca byłby gotów do natychmiastowego przyjęcia tych osób.

**11. Nowo utworzone miejsca pracy** to miejsca pracy powstałe w wyniku zmian organizacyjnych, rozszerzenia lub zmiany profilu działalności oraz wszystkie miejsca pracy w jednostkach nowo powstałych.

**12.** Informacje o ruchu zatrudnionych dotyczą pełnozatrudnionych, bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo. Dane te dotyczą **liczby przyjęć do pracy i zwolnień z pracy**, a nie liczby osób. Liczba przyjęć do pracy oraz zwolnień z pracy może być wyższa od liczby osób, ponieważ jedna osoba może kilkakrotnie zmienić pracę w ciągu roku.

Do liczby przyjętych do pracy zaliczono osoby podejmujące pracę po raz pierwszy i kolejny. Do liczby zwolnionych z pracy zaliczono osoby, z którymi rozwiązano umowę o pracę w drodze wypowiedzenia przez pracownika lub zakład pracy łącznie ze zwolnieniami grupowymi, osoby, które przeniesiono na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, osoby, które porzuciły pracę, a także — ze względów ewidencyjnych — osoby zmarłe. Ponadto do liczby przyjętych do pracy lub zwolnionych z pracy zaliczono osoby przeniesione służbowo lub przyjęte z innego zakładu pracy na podstawie porozumienia między podmiotami, a także osoby powracające do pracy i odchodzące z pracy na urlopy wychowawcze, bezpłatne i rehabilitację.

**Współczynnik przyjęć (zwolnień)** obliczono jako stosunek liczby przyjęć pomniejszonej o osoby powracające do pracy z urlopów wychowawczych i bezpłatnych (lub liczby zwolnień pomniejszonej o osoby, które otrzymały urlopy wychowawcze i bezpłatne) w badanym okresie do liczby pełnozatrudnionych według stanu w dniu 31 XII z roku poprzedniego.

**13.** Dane o **absolwentach podejmujących pierwszą pracę** dotyczą pełnozatrudnionych (bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo).

*economic and professional self-government, individual farmers, clergy as well as economic entities employing up to 9 persons.*

**10. Vacancies** are positions or jobs unoccupied due to labour turnover or newly created ones that simultaneously meet the following three conditions:

- 1) the positions and jobs were actually unoccupied on the survey day;
- 2) the employer made efforts to find people willing to take up the job;
- 3) if adequate candidates were found to occupy the vacancies, the employer would readily take them in.

**11. Newly created jobs** are the jobs created in the course of organizational changes, expanding or changing business profile, and all jobs in the newly established units.

**12.** Information regarding labour turnover concerns full-time paid employees, excluding seasonal and temporary employees. These data concern **the number of hires and the number of terminations** and not the number of persons. The number of hires and terminations may be greater than the number of persons as one person may change work several times within a year.

Hired persons are persons starting work for the first or a subsequent time. Terminated persons are persons with whom work contracts have been dissolved upon the wish of either the employee or the employer (including group dismissals), persons, who have retired or been granted a pension due to an inability to work, persons who have left work as well as, for record-keeping purposes — persons who have died. Moreover, persons hired or terminated include persons transferred on the basis of inter-entities agreements as well as persons returning to and leaving work within the framework of child-care and unpaid vacations and rehabilitation.

**The hire (termination) rate** is calculated as the ratio of the number of hires less the number of persons returning to work from child-care and unpaid vacations (or the number of terminations less the number of persons granted child-care and unpaid vacations) during a survey period to the number of full-time paid employees on a given day as of 31 XII the previous year.

**13.** Data regarding **school leavers starting work for the first time** concern full-time paid employees (excluding seasonal and temporary employees).

## Bezrobocie

1. Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 VI 2004 r., (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 149, z późniejszymi zmianami) określone są jako bezrobotne.

Pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat, a nie ukończyła 60 lat w przypadku kobiet i 65 lat w przypadku mężczyzn, jest osobą niezatrudnioną i niewykonyującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest osobą niepełnosprawną – zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów, zapisanymi w ustawie.

2. **Stopę bezrobocia rejestrowanego** obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

3. Informacje o wydatkach Funduszu Pracy podaje się zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 VI 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

## Warunki pracy

1. Informacje o wypadkach przy pracy obejmują również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy, niezależnie od tego, czy wykazana została niezdolność do pracy. Informacje o wypadkach przy pracy w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego dotyczą tylko pracowników cywilnych.

Dane opracowano na podstawie statystycznych kart wypadków przy pracy oraz sprawozdawczości Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) w przypadku poszkodowanych w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Za  **jeden wypadek przy pracy** liczy się wpa-

## Unemployment

1. *Data regarding registered unemployed persons include persons who, in accordance with the Law on Promotion Employment and Labour Market Institutions, dated 20 IV 2004, in force since 1 VI 2004 (uniform text Journal of Laws 2015 item 149, with later amendments) are classified as unemployed.*

*An unemployed person is understood as a person who is at least 18 years old and is less than 60 in case of women and less than 65 in case of men, is not employed and not performing any other kind of paid work who is capable of work and ready to take full-time employment obligatory for a given job or service (or in case he/she is a disabled person – capable and ready to take work comprising no less than a half of working time), not attending a school with the exception of schools for adults (or taking extra curriculum exam within the scope of this school programme exam) or tertiary schools in part-time programme, looking for employment or other kind of paid work and registered in a powiat labour office, appropriate for his/her permanent stay, with additional provisions concerning the sources of income, included in the mentioned law.*

2. *The registered unemployment rate is calculated as the relation of the number of registered unemployed persons to the economically active civilian population, i.e., excluding persons in active military service as well as employees of budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.*

3. *Information concerning Labour Fund expenditures are given according to Law dated 20 IV 2004, on Promotion of Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 VI 2004 (Journal of laws No. 99, item 1001 with later amendments).*

## Work conditions

1. *Information regarding accidents at work also includes accidents considered equivalent to accidents at work, regardless of proved inability to work. Information regarding accidents at work in budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety concerns only civilian employees.*

*Data were compiled on the basis of statistical reports of accidents at work as well as on the basis of reports of the Agricultural Social Insurance Fund (ASIF) in cases of persons injured on private farms in agriculture.*

*Each accident, regardless whether the person injured was injured during an individual or*

**dek każdej pracującej osoby poszkodowanej w wypadku indywidualnym, jak również w wypadku zbiorowym.**

Za **wypadek przy pracy** uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

- 1) podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych oraz czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- 2) w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

**Na równi z wypadkami przy pracy** traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ:

- w czasie trwania podróży służbowej,
- podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony,
- przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające w zakładzie pracy organizacje, np. zawodowe.

**2. Za ciężki wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, a mianowicie: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, trwała, całkowita lub znaczna niezdolność do pracy w zawodzie albo trwała poważne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

**3. Za śmiertelny wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej na miejscu wypadku lub w okresie 6 miesięcy od chwili wypadku.

**4.** Wypadki przy pracy klasyfikuje się m.in. według **wydarzeń** je powodujących (określających rodzaj kontaktu człowieka z czynnikiem, który spowodował wypadek) oraz **przyczyn** wypadków (wszelkich braków i nieprawidłowości związanych z czynnikami materialnymi, z organizacją pracy, z nieprawidłowym zachowaniem się pracownika). Każdy wypadek przy pracy jest wynikiem jednego wydarzenia, ale najczęściej kilku przyczyn, w związku z tym suma przyczyn jest większa od ogólnej liczby wypadków. Wydarzenia powodujące urazy pogrupowano od 2005 r. zgodnie z zaleceniami EUROSTAT-u.

**5. Wskaźnik wypadkowości** jest to liczba osób poszkodowanych przypadających na 1000 pracujących; do obliczenia wskaźnika przyjęto przeciętną liczbę pracujących, obliczoną jako średnia arytmetyczna 2 stanów w dniu 31 XII, tj. z roku poprzedzającego rok badany i z roku badanego.

**6.** Informacje o **zatrudnionych w warunkach zagrożenia** czynnikami szkodliwymi dla zdrowia opracowano na podstawie sprawozdawczości; dane:

- 1) obejmują zatrudnionych w podmiotach zali-

**mass accident, is counted as a single accident at work.**

**Accident at work** is understood as a sudden event, caused by external reason which leads to injury or death, which happened in connection with work:

- 1) during or in connection with performance of ordinary activities or instructions by the employee and activities for the employers, even without instructions;
- 2) when the employee remains at the disposal of the employer on the way between the seat of the employer and the place of performing the duty, which is a result of work relations.

**Accidents considered equivalent to accidents at work** include accidents which occur:

- during a business trip,
- during the training within the scope of public self-defence,
- while performing tasks for organizations operating in the company, e.g., trade unions.

**2. A serious accident at work** is an accident which results in serious bodily harm, i.e., loss of sight, hearing, speech, fertility, or which results in other bodily harm or in health-related problems, disrupting primary bodily functions, as well as which results in incurable and life-threatening diseases, permanent mental illness, a permanent, total or significant inability to work in the profession or in a permanent significant disfigurement or distortion of the body.

**3. A fatal accident at work** is an accident during which the person injured dies at the site of the accident or within a period of 6 months from the date of the accident.

**4.** Accidents at work are classified, i.e., according to **contact-mode of injury** which directly cause them (describing the type of contact of the person injured with the factor which caused the accident) as well as according to their **causes** (all short-comings and irregularities connected with material factors, organization of work, incorrect employee action). Each accident at work is the result of a single event, but frequently the result of several causes, thus the sum of causes is greater than the total number of accidents. Contact-mode of injury since 2005 are grouping according to the EUROSTAT recommendation.

**5. The accident ratio** is the number of persons injured per 1000 persons employed. In calculating the ratio the average number of working persons was assumed, expressed as an arithmetic mean for two consecutive years, as of 31 XII, i.e. from the year preceding the surveyed year and from the surveyed year.

**6.** Information regarding **persons working in hazardous conditions** i.e., with substances hazardous to health, is compiled on the basis of reports. Data concern persons:

- 1) employed by entities included in the sections: agriculture, forestry and fishing (excluding private farms in agriculture, hunting, trapping and

czanych do sekcji: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (bez gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, łowiectwa i pozyskiwania zwierząt łownych, włączając działalność usługową oraz rybołówstwa w wodach morskich); górnictwo i wydobywanie; przetwórstwo przemysłowe; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; budownictwo (bez realizacji projektów budowlanych związanych ze wzniesieniem budynków); handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transport i gospodarka magazynowa; informacja i komunikacja (bez działalności związanej z produkcją filmów, nagrań wideo, programów badań telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych oraz pozostałej działalności usługowej w zakresie informacji); działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych oraz działalności weterynaryjnej); działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (w zakresie wynajmu i dzierżawy, działalności organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałej działalności usługowej w zakresie rezerwacji i działalności z nią związanej oraz pozostałego sprzątnięcia); edukacja (w zakresie szkół wyższych), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (w zakresie opieki zdrowotnej); pozostała działalność usługowa (w zakresie naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego);

2) dotyczą osób narażonych na działanie czynników związanych: ze środowiskiem pracy (substancje chemiczne, przemysłowe pyły zwiókniające, hałas, wibracje, gorący lub zimny mikroklimat itp.), z uciążliwością pracy (wymuszona pozycja ciała, nadmierne obciążenie fizyczne itp.) oraz z czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi;

3) do obliczenia wskaźnika na 1000 zatrudnionych przyjęto liczbę zatrudnionych na podstawie stosunku pracy według stanu w dniu 31 XII z roku badanego.

7. Za **chorobę zawodową** uważa się chorobę, która została spowodowana działaniem czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy lub specyfiką wykonywanej pracy.

8. Szczegółowe objaśnienia i informacje z zakresu warunków pracy zawierają publikacje GUS z serii „Informacje i opracowania statystyczne” — „Wypadki przy pracy” oraz „Warunki pracy”.

*related service activities as well as marine fishing); mining and quarrying, manufacturing, electricity, gas, steam and air conditioning supply; water supply; sewerage, waste management and remediation activities; construction (excluding development of building projects); wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles; transportation and storage; information and communication (excluding motion picture, video and television programme production, sound recording and music publishing activities as well as other information service activities); professional, scientific and technical activities (in the scope scientific research and development as well as veterinary activities); administrative and support service activities (in the scope rental and leasing activities, travel agency, tour operator as well as other reservation service and related activities and other cleaning activities); education (only tertiary education); human health and social work activities (in the scope human health activities); other service activities (in the scope repair of computers and personal and household goods);*

2) *exposed to factors connected with the work environment (chemical substances, fibrosis-inducing industrial dusts, noise, vibrations, hot or cold micro-climates, etc.), strenuous work conditions (forced body positioning, excessive physical exertion, etc.) as well as mechanical factors connected with particularly dangerous machinery;*

3) *the number of employees hired on the basis of an employment contract as of 31 XII from the surveyed year was assumed in calculating the ratio per 1000 paid employees.*

7. *A disease is deemed an occupational disease if it has been caused by the health hazards occurring in the working environment or properties of performed work.*

8. *Detailed explanations and information concerning work conditions are contained in CSO's publications from series "Statistical information and report" — "Accidents at Work" and "Working Conditions".*

## DZIAŁ VII

### WYNAGRODZENIA. ŚWIADCZENIA Z UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

#### Uwagi ogólne

#### Wynagrodzenia

**1. Wynagrodzenia** obejmują wypłaty pieniężne, wypłacane pracownikom lub innym osobom fizycznym, stanowiące wydatki ponoszone przez pracodawców na opłacenie wykonywanej pracy niezależnie od źródeł ich finansowania (ze środków własnych lub refundowanych) oraz bez względu na podstawę stosunku pracy bądź innego stosunku prawnego lub czynności prawnej, na podstawie których jest świadczona praca lub pełniona służba.

Częściowe spełnienie wynagrodzenia w innej formie (w postaci papierów wartościowych oraz świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalentów) jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy przewidują to ustawowe przepisy prawa pracy lub układ zbiorowy pracy.

Składnikami wynagrodzeń są: wynagrodzenia osobowe, wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach, dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej, wynagrodzenia bezosobowe, wynagrodzenia agencji-prowizyjne, honoraria.

**Wynagrodzenia osobowe** obejmują w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, dodatki za staż pracy oraz inne dodatki za szczególne właściwości pracy, szczególne kwalifikacje lub warunki pracy, premie i nagrody regulaminowe i uznaniowe, dodatki za pracę w godzinach nadliczbowych, wynagrodzenia dodatkowe za prace wykonywane w ramach obowiązującego wymiaru czasu pracy, lecz nie wynikające z zakresu czynności, wynagrodzenia za czynności przewidziane do wykonania poza normalnymi godzinami pracy w zakładzie lub w innym miejscu wyznaczonym przez pracodawcę, wyrównanie do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, wynagrodzenia za czas

## CHAPTER VII

### WAGES AND SALARIES. SOCIAL SECURITY BENEFITS

#### General notes

#### Wages and salaries

**1. Wages and salaries** include monetary payments paid to employees or other natural persons accounting for expenses incurred by employers for paying for the work performed regardless of the sources of its financing (own or refunded sources) as well as the basis of the employment contract or other legal contract or law transaction on the basis of which the work is performed or the service is rendered.

Partly payment of wages and salaries in different form (securities or benefits in kind as well as their equivalents) could be permitted only by Labour Law or collective labour contracts.

Components of wages and salaries are comprised of: personal wages and salaries, payments from profit and balance surplus in co-operatives, annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities, impersonal wages and salaries, agency commission wages and salaries, fees.

**Personal wages and salaries** include: basic wages and salaries, bonuses for seniority and other bonuses for special work properties, special qualifications or work conditions, premiums and statutory as well as in recognition bonuses, bonuses for working overtime, extra wages and salaries for work done within the compulsory working time, not resulting from the scope of duties, wages and salaries for duties which should be made outside normal working hours in the facility or other place appointed by the employer, compensation to minimum wage and salary fixed by the regulations on minimum wages and salaries, wages and salaries for time off paid by employers, jubilee bonuses, retirement and pension payments, monetary equivalents for recreational vacation, pays of Deputies and

niewykonywania pracy wypłacane ze środków pracodawców, nagrody jubileuszowe, odprawy rentowe i emerytalne, ekwiwalenty pieniężne za niewykorzystany urlop wypoczynkowy, uposażenia posłów i senatorów wraz z uposażeniem dodatkowym, odprawy emerytalne, rentowe i parlamentarne posłów i senatorów, odprawy pracowników biur, klubów, kół poselskich i senatorskich oraz zespołów parlamentarnych w związku z zakończeniem kadencji Sejmu i Senatu, a także odprawy dla pracowników samorządowych zatrudnionych na podstawie wyboru, z którymi został rozwiązany stosunek pracy w związku z upływem kadencji, świadczenia o charakterze deputatowym lub ich ekwiwalenty pieniężne, a także ekwiwalenty za umundurowanie, jeśli obowiązek ich noszenia wynika z obowiązujących ustaw, świadczenia odszkodowawcze, dodatek wyrównawczy wypłacany pracownikom, których wynagrodzenie uległo obniżeniu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

**2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (nominalne)** przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, a także osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacone niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

Dane o przeciętnych wynagrodzeniach dotyczą osób pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

**3.** Dane o przeciętnych miesięcznych wynagrodzeniach brutto przypadających na 1 zatrudnionego obejmują zaliczki na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płacone przez ubezpieczonego pracownika, wprowadzone z dniem 1 I 1999 r. zgodnie z ustawą z dnia 13 X 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887, z późniejszymi zmianami).

**4.** Dane dotyczące struktury wynagrodzeń

*Senators including extra pays, retirement and pension payments of Deputies and Senators, redundancy payments of employees of deputy clubs, senate factions and deputy and senator groups, bureaus, parliamentary teams due to completion of Sejm and Senate term as well as redundancy payments of local Self-government employees employed on the basis of elections with who the employment contract was terminated because of the end of the term, allowances and their monetary equivalents as well as equivalents for uniforms if the obligation of its wearing results from the binding Laws, claim benefits, compensatory benefit paid to employees whose wages and salaries were decreased due to accident at work or occupational disease.*

**2. The average monthly (nominal) wages and salaries per paid employee were calculated assuming:**

- *personal wages and salaries, excluding wages and salaries of persons engaged in outwork as well as apprentices and persons employed abroad,*
- *payments from profit and balance surplus in co-operatives,*
- *annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities,*
- *fees paid to selected groups of employees for performing work in accordance with a labour contract, e.g., to journalists, film producers, radio and television program producers.*

*Data regarding average wages and salaries concern full-time paid employees as well as part-time paid employees, the wages and salaries of whom have been converted into those of full-time paid employees.*

**3.** *Data regarding the average monthly gross wages and salaries per paid employee include deductions for personal income taxes and contributions to compulsory social security (retirement, pension and illness) paid by insured employee, introduced on 1 I 1999, in accordance with the Law on the Social Security System, dated 13 X 1998 (Journal of Laws No. 137, item 887, with later amendments).*

**4.** *Data concerning structure of wages and salaries of full-time and part-time employees in October 2014 was compiled on basis of sample survey. Data concern full-time and part-time paid*



pracowników pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w październiku 2014 r. opracowano na podstawie badania reprezentacyjnego. Dane dotyczą pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych, którzy otrzymali wynagrodzenie za cały miesiąc.

employees, who received wages and salaries for the whole month.

## Świadczenia z ubezpieczeń społecznych

## Social security benefits

1. Informacje o **świadczeniach emerytalnych i rentowych** (poza rolnikami indywidualnymi) dotyczą świadczeń finansowanych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, którym dysponuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych budżetu państwa (w ramach dotacji celowej oraz od 2007 r. także z odrębnego rozdziału wydatków budżetu państwa) i od 2009 r. ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych — OFE.

1. Information regarding **retirement pay and pension benefits** (excluding farmers) concerns benefits financed from the Social Insurance Fund of the Social Insurance Institution, the state budget (within the scope of the appropriated allocation as well as since 2007 also from the separate division of the state budget expenditures), and since 2009 from the sources gathered in the open pension funds — OFE.

Do świadczeń emerytalnych i rentowych uprawnieni są (łącznie z członkami ich rodzin) m.in.:

Among others the following persons (including members of their families) are authorized to receive retirement pay and pensions:

- 1) pracownicy;
- 2) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 3) członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych;
- 4) osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy na warunkach zlecenia;
- 5) osoby prowadzące pozarolniczą działalność (w tym osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, twórcy, artyści);
- 6) duchowni;
- 7) żołnierze zawodowi;
- 8) funkcjonariusze: Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej;
- 9) rolnicy indywidualni;
- 10) inwalidzi wojenni i wojskowi, kombatanci oraz od 1991 r. osoby represjonowane.

- 1) employed persons;
- 2) outworkers;
- 3) members of agricultural producers' co-operatives and agricultural farmers' co-operatives;
- 4) persons employed on the basis of agency agreements or on the basis of order agreements;
- 5) persons engaged in non-agricultural economic activity (of which self-employed persons, creators, artists);
- 6) clergy;
- 7) professional soldiers;
- 8) the Police, Internal Security Agency and Foreign Intelligence Agency, Border Guard, State Fire Department and Penitentiary Staff functionaries;
- 9) farmers;
- 10) war and military invalids, combatants as well as since 1991 repressed persons

**Emerytury oraz renty z tytułu niezdolności do pracy i renty rodzinne** (wypłacane także z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych) dotyczą uprawnionych wymienionych w pkt. od 1) do 9).

**Retirement pay as well as pensions resulting from an inability to work and family pensions** (also paid due to accidents at work and job-related illnesses) concern the persons mentioned in points 1) to 9).

Informacje o **świadczeniach emerytalnych i rentowych rolników indywidualnych** dotyczą świadczeń wypłacanych przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego ze środków Funduszu Emerytalno-Rentowego i budżetu państwa (w ramach dotacji celowej oraz od 2007 r. z odrębnego rozdziału wydatków budżetu państwa), a także ze środków wypłacanych w ramach pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych, w przypadku gdy rolnicy posiadają uprawnienia do łącznego pobierania świadczeń z tych środków.

Information regarding **retirement pay and pension benefits for farmers** concerns benefits which are paid by the Agricultural Social Insurance Fund from the source of the Pension Fund and by the state budget (within the scope of the appropriated allocation as well as since 2007 from the separate division of the state budget expenditures) and also from the sources which are paid in regard to non-agricultural social security system, in case of farmers who are authorized to receive benefits from those sources simultaneously.

2. **Świadczenia emerytalne i rentowe obejmujące**

2. **Retirement pay and pension benefits** include the amount of benefits due (current and compensatory), since 2007 taking into account the decrease i. a. due to achieving income from

mują kwotę świadczeń należnych (bieżących i wyrównawczych) uwzględniającą od 2007 r. zmniejszenie m. in. z tytułu osiągnięcia przychodów z pracy.

**3.** Dane dotyczące **przeciętnej miesięcznej emerytury i renty** obliczono dzieląc ogólną kwotę świadczeń przez odpowiadającą im liczbę świadczeniobiorców.

**4.** Dane o świadczeniach podaje się **w ujęciu brutto**, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych.

*work.*

**3.** *Data regarding the **average monthly retirement pay and pension** are calculated by dividing the total amount of benefits by the corresponding number of persons receiving these benefits.*

**4.** *Data regarding benefits are given **in gross terms**, i.e., including deductions for personal income taxes.*

## DZIAŁ VIII

### BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH

#### Uwagi ogólne

1. Podstawowym źródłem informacji o warunkach bytu ludności, tj. poziomie i strukturze dochodu rozporządzalnego, wydatków, spożycia oraz wyposażeniu gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania, jest reprezentacyjne badanie **budżetów gospodarstw domowych**. Badaniem objęte są wszystkie gospodarstwa domowe, z wyjątkiem zamieszkujących obiekty zbiorowego zakwaterowania oraz gospodarstw członków korpusu dyplomatycznego państw obcych. Gospodarstwa domowe obywateli obcego państwa zamieszkujących w Polsce stale lub przez dłuższy czas i posługujących się językiem polskim biorą udział w badaniu.

Wyniki badania oparte są na oświadczeniach osób biorących udział w badaniu budżetów gospodarstw domowych.

W celu zachowania relacji między strukturą badanej zbiorowości a strukturą społeczno-demograficzną zbiorowości generalnej, wyniki z badania budżetów gospodarstw domowych za 2010 r. przeważone zostały danymi o strukturze gospodarstw domowych według liczby osób i miejsca zamieszkania pochodzącymi z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011.

2. Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą rotacji miesięcznej w cyklu kwartalnym, co oznacza, że w każdym miesiącu w badaniu uczestniczą inne gospodarstwa domowe, a po kwartale w gospodarstwach domowych, które brały udział w badaniu miesięcznym danego kwartału przeprowadzany jest wywiad dotyczący niektórych wydatków, m.in. na zakup przedmiotów trwałego użytkowania (telewizor, pralkę, lodówkę itp.), na opłatę za usługi (lekarskie, stomatologiczne itp.) oraz wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa domowe zamieszkałe w wylosowanych mieszkaniach, reprezentujące społeczno-ekonomiczne grupy ludności, tj. gospodarstwa domowe: pracowników, pracowników użytkujących gospodarstwo rolne, rolników, pracujących na własny rachunek, emerytów, rencistów oraz utrzymujących się z niezarobkowych źródeł (innych niż emerytura i renta).

3. Kategorie osób występujących w gospodarstwach domowych (tabl. 1) ustalone zostały na podstawie ich głównego źródła utrzymania, czyli źródła przynoszącego największy dochód:

## CHAPTER VIII

### HOUSEHOLD BUDGETS

#### General notes

1. *The basic source of information regarding the living conditions of the population, i.e., the level and structure of available income, expenditures, consumption as well as the furnishing of households with durable goods, is a sample survey of **household budgets**. In the survey there are included all the households, with the exception of those living in institutional households as well as households of members of the diplomatic corps of foreign countries. The households of foreign citizens with permanent or long-lasting residence in Poland and using Polish language participate in the survey.*

*Survey results are based on declarations made by persons participating in the survey of household budgets.*

*In order to maintain the relation between the structure of the surveyed population and the socio-demographic structure of the total population, results obtained from the household budget survey for 2010 were weighted with the structure of households by number of persons and class of locality coming from the Population and Housing Census 2011.*

2. *The survey of household budgets is conducted using the method of monthly rotation with a quarterly cycle, which means that, each month, different households participate in the survey, and after each quarter an interview is conducted in households which participated in the monthly survey of a given quarter concerning some expenditures, i.e., on purchases of durable goods (a television set, washing machine, refrigerator, etc.), on payments for services (medical, dental, etc.) as well as on furnishing the household with durable goods.*

*The survey included all households within randomly selected dwellings representing of socio-economic groups of the population, i.e., households of: employees, employee-farmers, farmers, self-employed, retirees, pensioners as well as households maintained from non-earned sources (other than retirement pay and pensions).*

3. *The categories of persons comprising households (table 1) were established on the basis of their primary source of maintenance, i.e., source deriving the greatest income:*

1) *employed persons include:*

a) *hired employees, for whom the main source*

- 1) do osób pracujących zalicza się:
  - a) pracujących najemnie, dla których głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej, niezależnie od rodzaju umowy zawartej z pracodawcą (umowa o pracę na czas nieokreślony lub określony, mianowanie, powołanie, praca sezonowa, praca dorywcza, umowa o wykonanie pracy nakładczej, umowa agencyjna, umowa-zlecenie, umowa ustna itd.),
  - b) pracujących w gospodarstwie indywidualnym w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), dla których głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy w użytkowanym przez siebie gospodarstwie indywidualnym w rolnictwie,
  - c) pracujących na własny rachunek (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), dla których głównym źródłem utrzymania jest prowadzenie działalności gospodarczej (poza użytkowaniem gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie) oraz wykonywanie wolnego zawodu, a od 2005 r. także członków spółdzielni produkcji rolniczej;
- 2) osoby utrzymujące się ze świadczeń społecznych, których głównym źródłem utrzymania jest m.in.: emerytura, renta, zasiłek dla bezrobotnych i inne świadczenia z Funduszu Pracy, świadczenia rodzinne, renta socjalna, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielane na podstawie ustawy o pomocy społecznej, stypendia;
- 3) osoby pozostające na utrzymaniu (bez własnego źródła utrzymania) są utrzymywane przez inne osoby będące członkami tego samego gospodarstwa domowego.

**4. Dochód rozporządzalny** obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek — rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych płaconych z tytułu dochodów (z pracy najemnej, ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz ze świadczeń pomocy społecznej), bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez ubezpieczonego pracownika (patrz uwagi ogólne działu „Wynagrodzenia. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych”, ust. 3 na str. 178) oraz bez podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek.

W skład dochodu rozporządzalnego wchodzi:

- 1) dochód z pracy najemnej — uzyskany we wszystkich miejscach pracy danego członka gospodarstwa domowego, niezależnie od długości trwania okresu pracy i rodzaju umowy o pracę — który obejmuje wszystkie dochody uzyskiwane z tytułu pracy najemnej, w tym: wynagrodzenia (patrz dział „Wynagrodzenia. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych”, ust. 1 na str. 177), wypłaty niezaliczone do wynagrodzeń (np. dodatek za rozłąkę, ekwiwalent pieniężny za używanie własnej odzieży za-

*of maintenance is income from hired work, regardless of the type of contract concluded with the employer (a labour contract for a specified or unspecified period, postings, appointments, seasonal work, odd jobs, out-work, agency contracts, commission contracts, verbal contracts, etc.),*

- b) *employees on a private farm in agriculture (including contributing family workers), for whom the main source of maintenance is income from private farm work,*
  - c) *self-employed persons (including contributing family workers), for whom the main source of maintenance is conducting economic activity (excluding the use of a private farm in agriculture) and practicing a learned profession as well as members of agricultural production cooperatives since 2005;*
- 2) *persons maintained from social benefits, for whom the main source of maintenance is i.a.: retirement pay, pension, unemployment benefit and other benefits from the Labour Fund, family allowances, social pension, monetary and non-monetary assistance provided on the basis of the Law on Social Assistance, scholarships;*
  - 3) *dependents (without their own source of maintenance) are maintained by other persons being members of the same household.*

**4. Available income** includes current monetary and non-monetary income (including the value of own consumption, i.e., consumer goods and services acquired for household needs from self-employed agricultural or non-agricultural economic activity as well as the value of goods and services received free of charge), excluding prepayments on personal income tax paid with income from hired labour and social security benefits and from social assistance benefits excluding contributions to obligatory social security paid by the insured employee (see general notes in the chapter “Wages and salaries. Social security benefits”, item 3 on page 178) as well as excluding taxes paid by self-employed persons.

Available income comprises:

- 1) *income from hired work — obtained in all workplaces by the given household member, regardless of the length of time worked or the type of labour agreement — which includes: all income obtained from hired labour, including: wages and salaries (see the chapter “Wages and salaries. Social security benefits”, item 1 on page 177), payments not included in wages and salaries (e.g., severance pay, the monetary equivalent for the use of personal rather than company clothing, sums received from a company social benefit fund), sick benefits (taken during the period of employment), compensatory and nursing benefits, income in a non-monetary*

- miast roboczej, kwoty uzyskane z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych), zasiłki chorobowe (pobrane w czasie trwania stosunku pracy), wyrównawcze, opiekuńcze, dochody w formie niepieniężnej (opłacone przez pracodawcę);
- 2) dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, który stanowi różnicę między wartością produkcji rolniczej (łącznie ze spożyciem naturalnym) a poniesionymi bieżącymi nakładami na nią (tj. zakup produktów i usług, wynagrodzenie i składki na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne pracowników najemnych). Dochód ten jest pomniejszony o podatki związane z prowadzeniem gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie oraz powiększony o dopłaty dla rolnictwa;
  - 3) dochód z pracy na własny rachunek, który stanowi część dochodu uzyskanego z prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek (poza gospodarstwem indywidualnym w rolnictwie), w tym dochód z wynajmu budynków i budowli oraz dochód z wykonywania wolnego zawodu, jaka została przeznaczona na pozyskanie towarów i usług konsumpcyjnych na potrzeby gospodarstwa domowego oraz na inwestycje o charakterze mieszkaniowym (zakup, budowa, remont lub modernizacja mieszkania lub domu mieszkalnego);
  - 4) dochód z tytułu własności (odsetki, udziały w zyskach przedsiębiorstw, w tym dywidendy, dochody z dzierżawy ziemi) oraz dochody z wynajmu budynków (w tym mieszkań) i budowli (w tym garaży) niezwiązanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, który stanowi różnicę między przychodami a poniesionymi nakładami i podatkami;
  - 5) dochód ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej, który obejmuje m.in.: emerytury i renty, zasiłki z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej (w tym alimenty wypłacane z Funduszu Alimentacyjnego);
  - 6) pozostały dochód, który obejmuje m.in. dary (w tym alimenty od osób prywatnych), odszkodowania z tytułu ubezpieczeń w instytucjach ubezpieczeniowych, wygrane w grach hazardowych i loteryjnych.

Dochód rozporządzalny przeznaczony jest na wydatki oraz przyrost oszczędności.

**Dochód do dyspozycji** jest to dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki. Dochód do dyspozycji przeznaczony jest na wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz przyrost oszczędności.

**5. Wydatki** obejmują wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz pozostałe wydatki.

**Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne** przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki,

form (paid by the employer);

- 2) *income from a private farm in agriculture, which accounts for the difference in the value of agricultural production (including own consumption) and current expenditures borne on it (i.e., the purchase of products and services, wages and salaries as well as contributions to compulsory social security of hired employees). This income is reduced by taxes connected with tending a private farm in agriculture and increased by subsidies for agriculture;*
- 3) *income from self-employment, which accounts for a portion of income obtained from conducting self-employed economic activity (excluding a private farm in agriculture), of which income from leasing buildings and structures and income from practising a learned profession, which was designated for household needs as well as for investments with a residential character (purchasing, building, renovating or modernizing a dwelling or house);*
- 4) *income from title of property (interest, shares in company profits, including dividends, income from land leasing), income from the rental of buildings (including dwellings) and structures (including garages) not connected with conducting economic activity, measured as a difference between revenues and investment and taxes;*
- 5) *income from social security benefits and social assistance which include i.a.: retirement pay and pensions, social security benefits and other social assistance (within the scope of alimony, paid from the Alimony Fund);*
- 6) *other income, which includes, i.a.: gifts (i.a. private alimony), insurance indemnities, winnings from games of chance and lotteries.*

*Available income is designated for expenditures as well as for an increase in savings.*

**Disposable income** is understood as available income less other expenditures. Disposable income is designated for consumer goods and services as well as for an increase in savings.

**5. Expenditures** include expenditures on consumer goods and services as well as other expenditures.

**Expenditures on consumer goods and services** are designated for meeting household needs. They include expenditures on goods and services purchased for cash and on credit, the value of articles received gratis as well as the value of own consumption. Consumer goods include non-durable goods (e.g., food, beverages, pharmaceutical products), semi-durable goods (e.g., clothing, books, toys) and durable goods (e.g., cars, washing machines, refrigerators, television sets).

**Other expenditures** include, i.a.: amounts transferred to other households and non-commercial institutions, including gifts; boarding

zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory).

**Pozostałe wydatki** obejmują m.in. kwoty przekazane innym gospodarstwom domowym i instytucjom niekomercyjnym, w tym dary; koszty zakwaterowania młodzieży i studentów uczących się poza domem; alimenty od osób prywatnych; niektóre podatki, np.: od nieruchomości, od spadków i darowizn, od dochodów z własności, z wynajmu i sprzedaży nieruchomości; straty pieniężne.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne zregulowano zgodnie z odpowiednią nomenklaturą Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu do Badania Budżetów Gospodarstw Domowych (COICOP/HBS).

**6. Spożycie** artykułów żywnościowych (w ujęciu ilościowym) w gospodarstwach domowych obejmuje artykuły zakupione za gotówkę i na kredyt, otrzymane nieodpłatnie oraz pobrane z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie bądź z prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek (spożycie naturalne); bez spożycia w placówkach gastronomicznych.

**7. Zagrożenie ubóstwem** — gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostało uznane za ubogie, jeżeli poziom jego wydatków (obejmujących także wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Dla wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych jak i ustalaniu granic ubóstwa (relatywnego oraz minimum egzystencji), zastosowano tak zwaną **oryginalną skalę ekwiwalentności OECD**. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, wagę 0,7 — każdej następnej osobie w tym wieku oraz wagę 0,5 — każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat.

**Relatywna granica ubóstwa** to 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD.,

**„Ustawowa” granica ubóstwa** to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728, z późniejszymi zmianami) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej.

**Minimum egzystencji**, uznane za granicę ubóstwa skrajnego, wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Przy ustalaniu granic ubóstwa skrajnego przyjmuje się poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

*costs of youth and students studying away from home; alimony; some taxes, e.g.: on real estate, inheritance and donations, income from property as well as renting and selling real estate; monetary losses.*

*Expenditures on consumer goods and services were aggregated in accordance with the respective nomenclature on the basis of the Classification of Individual Consumption by Purpose for the Household Budget Survey (COICOP/HBS).*

**6. Consumption** of foodstuffs (in terms of quantity) in households includes articles purchased for cash and on credit, received gratis as well as taken from a private farm in agriculture or from conducted self-employed economic activity (own consumption); excluding consumption in catering establishments.

**7. Risk of poverty** — a household and thus all its members have been regarded as poor if the expenditure level (including the value of products received free of charge as well as the value of own consumption) was below the adopted poverty threshold. In order to eliminate the effect of the socio-demographic composition of household on the maintenance costs, the so-called **original OECD equivalence scale** has been used for the calculation of the households' expenditure level and determination of poverty thresholds (relative and subsistence minimum). According to this scale, weight 1 is attributed to the first person in the household at the age of 14 and over, weight 0,7 — to any other person at that age and weight 0,5 — to every child under 14.

**Relative poverty threshold** is 50% of the mean monthly expenditure determined at the level of all households estimated with the use of the so-called original OECD equivalence scale.

**“Legal” poverty threshold** is the amount which, according to the Law on Social Assistance (uniform text in Journal of Laws 2008 No. 115, item 728 with later amendments), provides eligibility for a monetary benefit from social assistance.

**The subsistence minimum**, regarded as the extreme poverty threshold, sets the level of the satisfaction of needs below which the biological existence or psychophysical human development. The starting point adopted for determination of the extreme threshold is subsistence minimum estimated by the Institute of Labour and Social Studies

## DZIAŁ IX

### INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA

#### Uwagi ogólne

##### Infrastruktura komunalna

1. Informacje o urządzeniach i usługach komunalnych opracowano **metodą rodzaju działalności**, tj. według kryterium przeznaczenia urządzeń, niezależnie od przeważającego rodzaju działalności podmiotu gospodarczego.

Dane o urządzeniach komunalnych dotyczą urządzeń czynnych.

2. Informacje o sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej i ciepłej obejmują sieć obsługującą gospodarstwa domowe i innych użytkowników.

Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów. Ponadto informacje o sieci gazowej uwzględniają dane o sieci przesyłowej.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych, uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **połączenia wodociągowe, kanalizacyjne i gazowe** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji - z siecią ogólnospławną.

3. **Zródło uliczne** jest to urządzenie zainstalowane do ulicznego przewodu wodociągowego, służące do pobierania wody przez ludność bezpośrednio z tego przewodu.

Dane o zużyciu wody z wodociągów w gospodarstwach domowych obejmują ilość wody pobranej z sieci wodociągowej za pomocą urządzeń zainstalowanych w budynku.

4. Dane o **korzystających z wodociągu i kanalizacji** obejmują ludność zamieszkałą w budynkach mieszkalnych dołączonych do określonej sieci.

Dane o **korzystających z gazu** dotyczą ludności w mieszkaniach wyposażonych w instalacje gazu z sieci.

Dane o ludności korzystającej z wodociągu, kanalizacji i gazu obejmują również ludność w budynkach zbiorowego zamieszkania.

5. Dane o **liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej** dotyczą gospodarstw domowych w miastach, od 2005 r. obejmują gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

Dane o **liczbie odbiorców gazu** podano łącz-

## CHAPTER IX

### MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS

#### General notes

##### Municipal infrastructure

1. Information regarding municipal installations and services was compiled using the **kind of activity method**, i.e., according to the criterion of installation designation, regardless of the predominant kind of activity of the economic entity.

Data regarding municipal installations concern operative installations.

2. Information regarding the length of the water supply, the sewage systems, gas supply system and thermic-line system includes systems servicing households and others.

Information regarding the **length of the water supply and gas supply network** concerns distribution network excluding connections leading to residential buildings and other constructions. Moreover information regarding gas supply network includes data on the transmission (main) network.

Data regarding the **length of the sewerage supply network**, apart from street conduits, include collectors, i.e., conduits receiving sewerage from the street network; while they do not include sewers designed exclusively for draining run-off.

**Water-line, sewerage and gas-line connections** leading to residential buildings (including collective accommodation facilities, e.g.: employee boarding houses, student dormitories and boarding schools, social welfare homes) are understood as branches linking individual buildings with the distribution system or, in the case of the sewerage system, with the main drainage system.

3. As **street spring** we mean a device connected with the water supply system, used by population as direct source of water supply.

Data regarding consumption of water in households include quantity of water collected from water-line system by facilities installed in building.

4. Data regarding the **users of water-line systems and sewerage systems** include the population living in residential buildings connected to a defined system.

Data regarding the **gas users** concern the population in dwellings equipped with gas installations connected to the gas-line system.

Data regarding the population using the water-line system, the sewerage system and the gas-line system also include the population in collective accommodation facilities.

5. Data regarding the **number of consumers and the consumption of electricity**, concern households of urban areas, from 2005 include households, in which the main source of

nie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.

Dane o **zużyciu gazu** odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

**Zużycie energii elektrycznej i gazu z sieci** w gospodarstwach domowych ustala się na podstawie zaliczkowego systemu opłat.

Informacje o energii cieplnej oraz kubaturze budynków ogrzewanych centralnie:

- w zakresie sprzedaży energii cieplnej dotyczą budynków mieszkalnych oraz urzędów i instytucji,
- w zakresie kubatury – budynków mieszkalnych.

**Kotłownia** to budynek lub pomieszczenie wraz z ustawionymi w nim kotłami oraz urządzeniami służącymi do wytwarzania energii cieplnej na cele grzewcze lub ogrzewania i równoczesnego dostarczania ciepłej wody.

6. Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych (z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji), a także odpadów niezawierających odpadów niebezpiecznych pochodzących od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

7. Dane o **nieczystościach ciekłych** dotyczą nieczystości pochodzących z gospodarstw domowych (budynków mieszkalnych), budynków użyteczności publicznej oraz budynków jednostek prowadzących działalność gospodarczą — w przypadku, gdy nie są odprowadzane siecią kanalizacyjną.

8. **Parki spacerowo-wypoczynkowe** są to tereny zieleni o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, place, aleje spacerowe, ławki itp.

**Zieleńce** są to obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek.

**Tereny zieleni osiedlowej** występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową, izolacyjną i estetyczną.

## Mieszkania

1. Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują one lokali zbiorowego zamieszkania (hotelu pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

**Mieszkanie** jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej.

*maintenance is income from a private farm in agriculture.*

*Data regarding the **number of consumers using gas from gas supply** include consumers using collective gas-meters.*

*Data regarding the **consumption of gas from gas supply**, concern all the households.*

*The **consumption of electricity and gas from gas supply** system in households is established on the basis of an estimated system of payments.*

*Information regarding heating energy and cubic volume of centrally heated buildings:*

- *within the scope of sale of heating energy concern residential buildings, public authorities and institutions,*
- *within the scope of the cubic volume of buildings includes residential buildings*

***Boiler-house** is a building or space with boilers and installations used for production of thermal energy to heating or both heating and supplying warm water.*

6. *Data on **municipal waste** concern the waste produced in households (excluding discarded vehicles) and waste not containing hazardous waste originating from other producers of waste, which because of its character or composition is similar to waste from households.*

7. *Data on **liquid waste** concern waste which comes from households (dwellings), public buildings and buildings of units running a business — in case they are not discharged by sewerage system.*

8. ***Strolling and recreational parks** are green areas of at least 2 ha in size, maintained for the recreational needs of the population, featuring roads, squares, walkways, benches, etc.*

***Lawns** are areas of less than 2 ha in size, in which recreational activity dominates.*

***Green areas of the housing estates** are located in residential areas and are used for the purposes of recreation, isolation and aesthetic visual appearance.*

## Dwellings

1. *Information regarding **dwelling stocks and completed dwellings** concerns dwellings, as well as rooms and the useful floor area in these dwellings, located in residential and non-residential buildings. Data do not include collective accommodation facilities (employee hostels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes and others) and spaces not designed for residential purposes, but which for various reasons are inhabited (animal accommodations, caravans, ships, wagons and others).*

*A **dwelling** is a premise comprising one or several rooms including auxiliary spaces, built or remodelled for residential purposes, structurally separated (by permanent walls) within a building, into which a separate access leads from a stair-*



dowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

**Izba** jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m<sup>2</sup>, z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię — jeżeli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o **liczbie izb w mieszkaniach** uwzględniają także izby wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

**Powierzchnia użytkowa** mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

2. Dane o **zasobach mieszkaniowych** opracowano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych według stanu w dniu 31 XII 2016 r.

3. Pod względem rodzaju podmiotów władających sklasyfikowano mieszkania na stanowiące własność:

- 1) **spółdzielni mieszkaniowych** – mieszkania własnościowe (zajmowane na podstawie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego) lub lokatorskie (zajmowane na podstawie stosunku najmu);
- 2) **gmin** (komunalne) – mieszkania stanowiące własność gminy lub powiatu (lokalnej wspólnoty samorządowej), a także mieszkania przekazane gminie, ale pozostające w dyspozycji jednostek użyteczności publicznej, takich jak: zakłady opieki zdrowotnej, ośrodki pomocy społecznej, jednostki systemu oświaty, instytucje kultury;
- 3) **zakładów pracy** (sektora publicznego i prywatnego);
- 4) **Skarbu Państwa** - mieszkania pozostające w zasobie lub zarządzie Agencji Nieruchomości Rolnych, Wojskowej Agencji Mieszkaniowej oraz organów administracji państwowej, np. ministerstw;
- 5) **osób fizycznych** – mieszkania, do których prawo własności posiada osoba fizyczna (jedna lub więcej), przy czym osoba ta:
  - może być właścicielem całej nieruchomości np. indywidualny dom jednorodzinny,
  - może posiadać udział w nieruchomości wspólnej, jako właściciel lokalu mieszkalnego, np. znajdującego się w budynku wielomieszkaniowym objętym wspólnotą mieszkaniową. Zaliczono tu również mieszkania w budynkach spółdzielni mieszkaniowych, dla których zostało ustanowione odrębne prawo własności na rzecz osoby fizycznej (osób fizycznych) ujawnione w księdze wieczystej.

case, passage, common hall or directly from the street, courtyard or garden.

**A room** is a space in a dwelling separated from other spaces by permanent walls, with an area of at least 4 m<sup>2</sup>, with direct day lighting, i.e., with a window or door containing a glass element in an external wall of the building. A kitchen area is treated as a room if it meets the conditions described in the definition.

Data regarding the **number of rooms in dwellings** also include rooms used exclusively for conducting economic activity, if these rooms are located within a construction of dwelling and do not have an additional, separate access from the street, courtyard or from a common space in the building.

**The useful floor area** of a dwelling is the total useful floor area of the rooms, kitchen, foyers, bathrooms, and all other spaces comprising the dwelling.

2. Data regarding **dwelling stocks** have been compiled on the basis of the balance of dwelling stocks, as of 31 XII 2016.

3. As regards the type of ownership, dwellings were classified as owned by:

- 1) **housing cooperatives** – member-owned dwellings (occupied on the basis of the cooperative ownership right to a residential premise), and condominiums (occupied on the basis of a contract of tenancy);
- 2) **gminas** (municipal) – dwellings owned by a gmina or a powiat (local self-government community), and also dwellings transferred to a gmina, but remaining at the disposal of public utilities such as: health care establishments, social aid centres, units of education system, cultural institutions;
- 3) **workplaces** (of public and private sector);
- 4) **State Treasury** - dwellings remaining in the stock or under the management of Agricultural Property Agency, Military Housing Agency and organs of state administration, e.g. ministries;
- 5) **natural persons** – dwellings, which are owned by a natural person (one or more), while this person:
  - can be an owner of a whole real estate for example an individual detached house,
  - can have a share in the common real estate, as the owner of dwelling for example located in a block of flats included in a condominium. There are also included dwellings in building of housing co-operatives for which a separate ownership right benefit of a natural person (natural persons) exposed in a real-estate register, was established.

The notion of **condominium** refers to a block of flats, in which a part or all dwellings constitute separate ownerships, con-

Pojęcie **wspólnoty mieszkaniowej** odnosi się do budynku wielomieszkaniowego, w którym część lub wszystkie lokale stanowią wyodrębnioną własność, potwierdzoną wpisem do księgi wieczystej. Wspólnotę mieszkaniową tworzy ogół właścicieli lokali (mieszkalnych i użytkowych) w danym budynku;

6) **towarzystw budownictwa społecznego;**

7) **innych podmiotów** – mieszkania stanowiące własność instytucji budujących dla zysku – przeznaczone na sprzedaż (ale jeszcze niesprzedane osobom fizycznym) lub na wynajem, mieszkania stanowiące własność instytucji wyznaniowych, stowarzyszeń, fundacji, partii, związków zawodowych itp.

4. Informacje o **budownictwie spółdzielni mieszkaniowych** dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez wszystkie typy spółdzielni, łącznie z jednorodzinym budownictwem spółdzielczym.

5. Informacje o **mieszkaniach oddanych do użytkowania oraz mieszkaniach, których budowę rozpoczęto** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

*firmed by an entry in the land and mortgage register. Condominium is created by all owners of dwellings (residential and business premises) in a given building;*

6) **public building society;**

7) **other entities** – dwellings owned by institutions, constructing for profit – for sale, (but not yet sold to natural persons) or for rental, dwellings owned by religious institutions, associations, foundations, political parties, labour unions etc.

4. Information regarding **housing cooperative construction** concerns dwellings completed by all types of cooperatives, including single-family cooperative construction.

5. Information regarding **completed dwellings, as well as dwellings which construction has started** concerns dwellings in newly built and expanded buildings (the enlarged portion) as well as dwellings obtained as a result of adapting non-residential spaces.

## DZIAŁ X EDUKACJA I WYCHOWANIE

### Uwagi ogólne

1. System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 IX 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. 2004, Nr 256, poz. 2572, z późniejszymi zmianami) oraz ustawą z dnia 27 VII 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365) z późniejszymi zmianami.

2. Wśród szkół objętych systemem oświaty funkcjonują:

- od roku szkolnego 1999/2000 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa; powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych;
- od roku szkolnego 2002/03 szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2—3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i profilowane, 4-letnie technika oraz od roku szkolnego 2004/05 szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne.
- w roku szkolnym 2012/13 zakończono nabór do niektórych szkół ponadgimnazjalnych: liceów profilowanych, uzupełniających liceów ogólnokształcących, zasadniczych szkół zawodowych dla dorosłych oraz od roku szkolnego 2013/14 – techników uzupełniających.

Ponadto wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 6 lat od roku szkolnego 2004/05 oraz w wieku 5 lat od roku szkolnego 2011/12.

W latach szkolnych 2009/10-2013/14 dzieci 6-letnie na wniosek rodziców mogły rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej, w roku szkolnym 2014/15 obowiązkiem szkolnym zostały objęte na 6-letnie dzieci urodzone w pierwszej połowie 2008 roku, a w roku szkolnym 2015/16 dzieci 6-letnie urodzone w 2009 r. oraz dzieci 7-letnie urodzone w drugiej połowie 2008 roku.

Dzieci urodzone w 2009 r., które w roku szkolnym 2015/16 rozpoczęły naukę w I klasie szkoły podstawowej, w roku szkolnym 2016/17 mogą kontynuować naukę w I klasie; w roku szkolnym 2016/17 obowiązkiem szkolnym objęto dzieci 7-letnie;

3. Prezentowane w dziale dane dotyczą: wy-

## CHAPTER X EDUCATION

### General notes

1. The educational system in Poland functions according to the Education System Act of 7 IX 1991 (uniform text, Journal of Laws 2004 No. 256, item 2572, with later amendments) and the Act of 27 VII 2005 – Higher Education Law (Journal of Laws No. 164, item 1365) with later amendments.

2. Among schools covered by the educational system, there are:

- since 1999/2000 school year 6-year primary schools and 3-year lower secondary schools where education is compulsory and which replaced 8-year primary schools;
- since 2002/03 school year upper secondary schools, i. e. 2—3-year basic vocational schools, 3-year general secondary schools, and specialized secondary schools, 4-year technical secondary schools, as well as since 2004/05 school year supplementary schools for graduates from basic vocational schools (i.e. 2-year supplementary general secondary schools and 3-year supplementary technical secondary schools), and 3-year special job-training schools; upper secondary schools include also art schools leading to professional certification and post-secondary schools.
- since the 2012/13 school year recruitment to some upper secondary schools has been terminated: specialized secondary schools, supplementary general secondary schools, basic vocational schools for adults as well as since 2013/14 school year – supplementary technical schools.

Moreover, an obligatory 1 year pre-primary education has been introduced in pre-primary education establishments for children at the age of 6 since 2004/05 school year and at the age of 5 since 2011/12 school year.

Since the 2009/10 school year, upon the request of parents children at the age of 6 can start education in the first class of primary school. In the 2014/15 school year the first class of primary school has been obligatory for children at the age of 6 born in the first half of 2008 and in the 2015/16 school year for children at the age of 6 born in 2009, and children born in the second half of 2008 (at the age of 7).

Children born in 2009, who joined first class of primary education in the 2015/16 school year, are allowed to continue their education in the first class in the 2016/17 school year; in the 2016/17 school year children at the age of 7 have been subjected to obligatory education.

3. Data, presented in the chapter are related to:

chowania przedszkolnego, szkół dla dzieci i młodzieży (podstawowych, gimnazjów, ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych), policealnych, wyższych oraz szkół dla dorosłych (podstawowych, gimnazjalnych, ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych).

4. Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

5. Szkoły (z wyjątkiem szkół wyższych) i placówki mogą być publiczne, niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej i niepubliczne. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkoły publicznej. Szkoły wyższe mogą być publiczne i niepubliczne (do roku szkolnego 2004/05 – państwowe i niepaństwowe); uczelnie niepubliczne tworzone są na podstawie zezwolenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

6. Szkoły dla dzieci i młodzieży obejmują:

- 1) **szkoły podstawowe** (łącznie ze specjalnymi), spośród których wyróżnia się:
  - a) szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych),
  - b) szkoły filialne (bez szkół specjalnych),
  - c) „małe szkoły” (bez szkół specjalnych), organizowane od roku szkolnego 2001/02, prowadzące klasy I—III dla uczniów, którzy mają utrudniony dostęp do szkół (głównie ze względu na znaczną odległość od miejsca zamieszkania),
  - d) szkoły artystyczne (bez szkół specjalnych), realizujące jednocześnie program szkoły podstawowej.
- 2) **gimnazja** (łącznie ze specjalnymi), spośród których wyróżnia się:
  - a) szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego (bez szkół specjalnych),
  - b) filie gimnazjów (bez szkół specjalnych) — tylko w roku szkolnym 2000/01,
  - c) szkoły przysposabiające do pracy na podstawie programowej VI klasy szkoły podstawowej (od roku szkolnego 2003/04 szkoły z oddziałami przysposabiającymi do pracy);
- 3) **szkoły ponadgimnazjalne** (łącznie ze specjalnymi), obejmujące:

*pre-primary education, schools for children and youth, i.e. primary, lower secondary, upper secondary (post-primary) schools and upper secondary schools, as well as post-secondary schools, tertiary education and schools for adults, i.e. primary, lower secondary, upper secondary (post-primary) schools and upper secondary schools.*

4. *Data include schools and establishments managed by central (government) entities and local self-government entities (gminas, powiats and voivodships), as well as by other legal and natural persons.*

5. *Schools (with the exceptions of higher education institutions) and establishments may be public, non-public with the competence of a public school and non-public. A non-public school can obtain the competence of a public school, if it implements the programme minimum as well as applies the principles of classifying and promoting pupils and students as established by the Ministry of National Education, allowing students to obtain state certificates or diplomas. Central (government) entities and local self-government entities can only administer public schools. Primary schools and lower secondary schools can be administrated either as public schools, or non-public schools with the competence of a public school. Tertiary education can be public and non-public (until 2004/05 school year – state and non-state); non-public higher education institutions are established on the basis of a permit of the Minister of Science and Higher Education.*

6. **Schools for children and youth include:**

- 1) **primary schools** (including special schools), of which:
  - a) sports schools and athletic schools (excluding special schools),
  - b) branch schools (excluding special schools),
  - c) "small schools" (excluding special schools) organized since 2001/02 school year, comprising grades I—III for children who have limited access (primarily due to distance from place of residence),
  - d) art schools (excluding special schools) simultaneously conducting a primary school programme.
- 2) **lower secondary schools** (including special schools), of which:
  - a) sports schools and athletic schools (excluding special schools),
  - b) lower secondary branch schools (excluding special schools) — only in 2000/01 school year,
  - c) job-training schools on the basis of 6th grade of primary school (until 2003/04 school year schools with job-training sections);
- 3) **upper secondary schools** (including special schools) include:
  - a) basic vocational schools,

- a) zasadnicze szkoły zawodowe,
- b) licea ogólnokształcące,
- c) uzupełniające licea ogólnokształcące – w roku szkolnym 2014/15 zakończyły działalność,
- d) licea profilowane – w roku szkolnym 2014/15 zakończyły działalność,
- e) technika,
- f) technika uzupełniająca – w roku szkolnym 2014/15 zakończyły działalność,
- g) szkoły artystyczne
- h) specjalne szkoły przysposabiające do pracy.

**7. Szkoły policealne** — kształcące w formie dziennej, wieczorowej lub zaocznej - obejmują:

- 1) policealne szkoły zawodowe (1-, 2- lub 3-letnie), łącznie ze szkołami specjalnymi;
- 2) nauczycielskie kolegia języków obcych oraz kolegia nauczycielskie (w których absolwentom nie nadaje się tytułu licencjata; bez szkół specjalnych) prowadzone przez wydziały edukacji wojewódzkich urzędów marszałkowskich;
- 3) kolegia pracowników służb społecznych (3-letnie) – od roku szkolnego 2005/06.

**8. Szkoły wyższe** realizują kształcenie w systemie studiów dziennych, wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych. Od roku szkolnego 2006/07 dotychczasowe systemy studiów zostały zatopione formami studiów: stacjonarnymi (dienne) i niestacjonarnymi (wieczorowe, zaoczne i eksternistyczne).

Informacje z zakresu szkół wyższych:

- 1) podano łącznie z nauczycielskimi kolegiami języków obcych, w których absolwentom nadaje się tytuł licencjata;
- 2) obejmują cudzoziemców studiujących w Polsce;
- 3) nie obejmują Polaków studiujących za granicą. Studentów i absolwentów wykazano zgodnie z siedzibą poszczególnych szkół wyższych łącznie z filiami, wydziałami i instytutami zamiejscowymi oraz punktami konsultacyjnymi. Dane nie obejmują szkół resortu obrony narodowej oraz szkół resortu spraw wewnętrznych i administracji.

**9. Szkoły dla dorosłych** kształcące w formie dziennej i wieczorowej oraz zaocznej obejmują:

- 1) szkoły podstawowe dla dorosłych;
- 2) gimnazja dla dorosłych;
- 3) 3-letnie licea ogólnokształcące dla dorosłych;
- 4) funkcjonujące w latach szkolnych;
  - 2002/03-2014/15 – 2-3 letnie zasadnicze szkoły dla dorosłych oraz 3-letnie licea profilowane dla dorosłych;
  - 2002/03-2013/14 – 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych;

- b) general secondary schools,
- c) supplementary general secondary schools – in the 2014/15 school year they quitted (stopped operating),
- d) specialized secondary schools – in the 2014/15 school year they quitted (stopped operating),
- e) technical secondary schools,
- f) supplementary technical secondary schools, – in the 2014/15 school year they quitted (stopped operating),
- g) art schools,
- h) special job-training schools.

**7 Post-secondary schools** — educating in day, evening or weekend form include:

- 1) post-secondary vocational schools (1-, 2- or 3-year), including special schools;
- 2) foreign language teacher training colleges as well as teacher training colleges (in which graduates do not receive title of licentiate; excluding special schools) conducted by education departments of voivodship marshals' offices;
- 3) colleges of social work (3-year) – since 2005/06 school year.

**8. Tertiary education** (university level) includes day, evening, weekend and extramural studies. Since 2006/07 school year the up to now study systems have been replaced by full-time programmes (day) and part-time programmes (evening, weekend and extramural).

Data regarding tertiary education:

- 1) include foreign language teacher training colleges in which graduates receive the title of licentiate;
- 2) include foreigners studying in Poland;
- 3) do not include Poles studying abroad.

Data on students and graduates is given according to the seats of higher education institutions including branch sections, faculties and institutes operating in a place different then the place of their seat and consultative points. Data do not include Academies of the Ministry of National Defence and Academies of the Ministry of the Interior and Administration.

**9. Schools for adults** educating in day and evening as well as weekend form include:

- 1) primary schools for adults;
- 2) lower secondary schools for adults;
- 3) 3-year general secondary schools for adults;
- 4) functioning in the school year;
  - 2002/03-2014/15 – 2-3 year basic vocational schools for adults and 3-year specialized schools for adults,
  - 2002/03-2013/14 – 2-year supplementary secondary schools for adults for graduates of basic vocational schools.

- 2004/05–2015/16 - 3-letnie technika uzupełniająca dla dorosłych na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej – od roku szkolnego 2013/14 brak naboru do klas pierwszych;
- do roku szkolnego 2015/16 – 4-letnie technika dla dorosłych.

**10. Szkoły specjalne** organizowane są dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla młodzieży niepełnosprawnej. Kształcenie może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne odbywa się w szkołach ogólnodostępnych (w których tworzone są oddziały specjalne lub klasy integracyjne i ogólnodostępne), w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, innych placówkach oświatowo-wychowawczych lub placówkach wykonujących działalność leczniczą; łącznie z zakładami lecznictwa uzdrowiskowego.

**11. Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze** są to placówki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w wieku 3 lat i więcej, które z racji niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do przedszkola lub szkoły.

**12. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze** przeznaczone są dla młodzieży niedostosowanej społecznie. Zadaniem ośrodków jest eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia, zgodnie z normami prawnymi i społecznymi.

**13. Młodzieżowe ośrodki socjoterapii** są placówkami dla młodzieży niedostosowanej społecznie, z zaburzeniami zachowania i zagrożonej uzależnieniem w stopniu utrudniającym realizację zadań życiowych bez udzielania specjalnej pomocy.

**14. Ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze** są placówkami umożliwiającymi dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim realizację obowiązku szkolnego poprzez uczestnictwo w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych.

**15. Dane o nauczycielach**, poza nauczycielami akademickimi, dotyczą nauczycieli (łącznie z nauczycielami religii) zatrudnionych przy realizacji obowiązujących zajęć edukacyjnych, tj. bez wychowawców świetlic, bibliotekarzy, prowadzących wyłącznie zajęcia pozalekcyjne itp.

Dane o nauczycielach akademickich dotyczą zatrudnionych na stanowiskach: profesora, docenta, adiunkta, asystenta oraz zatrudnionych na

- 2004/05–2015/16 – 3-year supplementary technical schools for adults based on the programme of basic vocational school,
- until 2015/16 school year – 4-year technical secondary schools for adults.

**10. Special schools** are organized for disabled children and youth with special educational needs. Education may be conducted within the school system or individually. Education occurs in mainstream schools (in which special or integrational and mainstream sections are established), in special schools operating independently, as well as in special educational care centres, other educational institutions or the unit performing health care activities; including health resorts treatment.

**11. Special educational centres** are facilities for handicapped children and youth, aged 3 and older who, for reasons of their disability, are not able to attend regular schools or nursery schools.

**12. Youth education centres** are intended for handicapped children and youth, aged 3 and more who, for reasons of their disability cannot attend regular schools or nursery schools.

**13. Youth sociotherapy centres** are centres intended for socially maladjusted youth having behavioural disorders and susceptible to addiction to a degree affecting performance of life tasks without receiving special assistance.

**14. Rehabilitation-education centres** are facilities making it possible for children and youth with a mental retardation-profound to meet their obligation to receive an education through participating in rehabilitation-education classes.

**15. Data regarding teachers**, excluding academic teachers, concern teachers (including teachers of religion) employed in obligatory teaching programmes, i.e., excluding community centre educators and librarians conducting exclusively extracurricular activities, etc.

Data regarding academic teachers concern the positions of: professor, assistant professor, tutor and assistant lecturer as well as other didactic positions: senior lecturer, lecturer, lector, in-

pozostałych stanowiskach dydaktycznych: starszego wykładowcy, wykładowcy, lektora, instruktora, a od roku akademickiego 2006/07 także dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Dane o nauczycielach dotyczą pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

**16. Placówki wychowania** przedszkolnego są to placówki opiekuńczo-wychowawcze, przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole.

Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono:

- przedszkola,
- oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych,
- zespoły wychowania przedszkolnego,
- punkty przedszkolne.

**17. Dane dotyczące:**

- 1) wychowania przedszkolnego oraz szkół (poza szkołami wyższymi) podano według stanu na początku roku szkolnego; dane o absolwentach — na koniec roku szkolnego;
- 2) szkół wyższych — prezentuje się według stanu w dniu 30 XI; dane o absolwentach dotyczą liczby wydanych dyplomów ukończenia studiów wyższych; absolwenci wykazani są z poprzedniego roku szkolnego (np. dla roku szkolnego 2002/03 absolwenci z roku szkolnego 1 X 2001—30 IX 2002); do roku szkolnego 2000/01 wykazywani byli w roku kalendarzowym.

**18. Absolwenci eksterni** do roku szkolnego 2000/01 występują wyłącznie w szkołach policealnych, wyższych oraz w szkołach dla dorosłych (podstawowych, gimnazjach, ponadpodstawowych), od roku szkolnego 2001/02 również w szkołach ponadpodstawowych (zasadniczych i średnich zawodowych) dla młodzieży. W szkołach wyższych ostatni absolwenci eksterni zostali wykazani w roku szkolnym 2004/05.

**19. Współczynnik skolaryzacji:**

- 1) **brutto** — jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania;
- 2) **netto** — jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do

*structor and since the 2006/07 academic year also qualified librarian and qualified scientific documentation and information staff.*

*Data regarding teachers full-time employees and part-time employees calculated as full-time employees.*

**16. Pre-primary education establishments** are care and educational centres designated for children 3 of age until beginning education in primary school secured children for care and aimed at preparation to education in school.

*Pre-primary education establishments include:*

- nursery schools,
- pre-primary sections in primary schools,
- pre-primary education groups,
- pre-primary points.

**17. Data regarding:**

- 1) pre-primary education as well as schools (excluding higher education institutions), concern the beginning of the school year; data concerning graduates — the end of the school year;
- 2) tertiary education are presented as of 30 XI; data regarding graduates concern the number of diplomas issued at the end of studies; graduates are shown from the previous school year (e.g., for 2002/03 school year, graduates from 1 X 2001—30 IX 2002 school year); until 2000/01 school year graduates were shown according to the calendar year.

**18. Extramural graduates** until 2000/01 occur only in post-secondary school, tertiary education as well as schools for adults (primary, lower secondary and upper secondary — post-primary), since 2001/02 upper secondary (post-primary) schools (basic vocational and secondary vocational) for youth also. In tertiary schools the last extramural students occurred in 2004/05 school year.

**19. Enrolment rate:**

- 1) **gross** — is the relation of the number of people studying (as of the beginning of the school year) at a given educational level (regardless of age) to the population (as of 31 XII) in the age group defined as corresponding to this educational level;
- 2) **net** — is the relation of the number of people studying (as of the beginning of the school year) at a given educational level (within a given age group) to the population (as of 31 XII) in the age group defined as corresponding to this education-

liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

**20. Internat** to placówka opiekuńczo-wychowawcza przeznaczona dla młodzieży uczęszczającej do szkół ogólnokształcących i zawodowych zlokalizowanych poza stałym miejscem zamieszkania. Bursy to międzyszkolna placówka pełniąca funkcję internatu.

**21. Zadaniem wychowania pozaszkolnego** jest stwarzanie młodzieży warunków sprzyjających rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień oraz rekreacji i wypoczynku w czasie wolnym od zajęć szkolnych.

Do placówek **wychowania pozaszkolnego** zaliczono: pałace młodzieży, młodzieżowe domy kultury, ogniska pracy pozaszkolnej, międzyszkolne ośrodki sportowe i inne placówki publiczne i niepubliczne.

**22.** Prezentowane informacje, z wyjątkiem danych o szkołach wyższych, od roku szkolnego 2007/08 (a w przypadku absolwentów – od roku szkolnego 2006/07) opracowano na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

al level.

**20.** A **boarding school** is a foster and educational facility designated for youth attending general and vocational schools located outside their place of permanent residence. A dormitory is an inter-school facility serving as a boarding school.

**21. Extracurricular education** offers young people favorable conditions to develop interests and aptitudes, and provides recreations and rest during timetable free time.

**Extracurricular education** establishments include: youth's palaces, youth cultural establishments, extracurricular work's centres, interschool sports centres and other public and non-public establishments.

**22.** The information presented, excluding the data on higher education institutions, since the 2007/08 school year (in the case of graduates – since the 2006/07 school year) has been completed on the basis of the Educational Information System, administered by the Ministry of National Education.



## DZIAŁ XI

### OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

#### Uwagi ogólne

1. Dane o ochronie zdrowia — jeśli nie zaznaczono inaczej — podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej, spraw wewnętrznych; z wyłączeniem ochrony zdrowia w zakładach karnych.

2. Podstawę przemian w systemie opieki zdrowotnej stanowią:

1) ustawa z dnia 15 IV 2011 r. o działalności leczniczej (jednolity tekst Dz. U. 2015 poz. 618), która zastąpiła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej. Ustawa określa m.in. zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych;

Prezentowane w dziale dane dotyczą placówek wykonujących działalność leczniczą w zakresie:

- a) ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (przychodnie łącznie z: ośrodkami zdrowia, poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi laboratoriami diagnostycznymi),
- b) stacjonarnej opieki zdrowotnej (szpitale — ogólne, psychiatryczne i uzdrowiskowe oraz ośrodki leczenia odwykowego, ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów, regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja, oddziały opieki paliatywnej, sanatoria).

Na mocy wymienionej ustawy działalność lecznicza może być też wykonywana przez praktyki zawodowe (indywidualne lub grupowe) — lekarzy, lekarzy dentyków oraz pielęgniarów lub położnych;

2) ustawa z dnia 15 VII 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 174, poz. 1039) z późniejszymi zmianami, na mocy której pielęgniarka lub położna może wykonywać indywidualną praktykę albo indywidualną praktykę specjalistyczną, po uzyskaniu zezwolenia właściwej, ze względu na miejsce wykonywania praktyki, okręgowej rady pielęgniarów i położnych;

## CHAPTER XI

### HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE

#### General notes

1. The data concerning health care — unless otherwise stated — are given including health care units subordinated to the Ministry of National Defence, the Ministry of Interior; excluding health care in prisons.

2. The legal bases of changes in the health care system are:

1) the Law on Health Care Activities, dated 15 IV 2011 (uniform text Journal of Laws 2015 item 618), replacing the Law on Care Health Facilities. The law specifies, among others, the rules of performing health care activities and of the functioning of health care units;

Data presented in the chapter concerns the units performing health care activities in the following areas:

- a) out-patient health care (out-patients departments including: health centres, clinics, ambulatory departments and infirmaries, diagnostic facilities and medical diagnostic laboratories),
- b) in-patient health care (hospitals — general, psychiatric and health resorts as well as detoxification centres: addiction recovery centres, regional centres of forensic psychiatry, chronic medical care homes, nursing homes, hospices, palliative care wards, sanatoria).

Under that said law, health care activity can be carried out also by professional practices (individual or group) — doctors, dentists and nurses or midwives;

2) the Law on the Nursing and Midwiving Professions, dated 15 VII 2011 (Journal of Laws No. 174, item 1039) with later amendments, on the basis of which a nurse, midwife may establish a private practice or private specialized practice after obtaining the appropriate permit from the respective district council of nurses and obstetricians;

3) the Law on the Occupation of Doctor and

- 3) ustawa z dnia 5 XII 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. 1997 Nr 28, poz. 152) z późniejszymi zmianami, na mocy której tworzy się **praktyki lekarskie: indywidualne, indywidualne specjalistyczne i grupowe**. Istotą tej formy jest realizowanie przez prywatne podmioty świadczeń zdrowotnych dla ogółu ludności.

Dane o praktykach lekarskich obejmują te podmioty, które świadczą usługi zdrowotne. **wyłącznie w ramach środków publicznych;**

- 4) ustawa z dnia 27 VIII 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst Dz. U. 2015 poz. 581), która reguluje warunki udzielania i zakres świadczeń zdrowotnych, zasady i tryb ich finansowania oraz działalność Narodowego Funduszu Zdrowia;
- 5) ustawa z dnia 28 VII 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 879);
- 6) ustawa z dnia 8 IX 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (jednolity tekst Dz. U. 2013 poz. 757), która określa zasady organizacji, funkcjonowania i finansowania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne; dane za 2005 r. podano zgodnie z ustawą z dnia 25 VII 2001 r. (Dz. U. Nr 113, poz. 1207);
- 7) ustawa z dnia 6 IX 2001 r. prawo farmaceutyczne (jednolity tekst Dz. U. 2008 Nr 45, poz. 271, z późniejszymi zmianami).

**3. Dane o pracownikach medycznych** ochrony zdrowia obejmują osoby pracujące w wymiarze pełnego etatu, w wymiarze godzin przekraczającym pełny etat oraz w niepełnym wymiarze godzin w stosunku do czasu pracy określonego obowiązującymi przepisami dla danego rodzaju pracy w głównym miejscu pracy, w przypadku jeśli ta praca ma dla nich charakter podstawowy, łącznie z osobami odbywającymi staż. Osoby te niezależnie od wymiaru czasu pracy są liczone raz.

Lekarzy, pielęgniarki, położne oraz farmaceutów wykazano łącznie z osobami odbywającymi staż podyplomowy.

Dane o pracownikach medycznych obejmują osoby pracujące bezpośrednio z pacjentem, tj. bez osób dla których głównym miejscem pracy jest uczelnia, opieka społeczna, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego albo NFZ.

**4. Dane o specjalistach** dotyczą lekarzy i lekarzy dentyistów ze specjalizacją II stopnia oraz od

*Dentist, dated 5 XII 1996 (Journal of Laws 1997 No. 28, item 152) with later amendments, on the basis of which **individual medical practices, specialized medical practices and group practices**. These forms of activity are conducted by private entities rendering health care services for the general population.*

*Data concerning medical practices include those entities that render health care services **exclusively within the framework of public funds**.*

- 4) *the Law on Health Care Services Financed from Public Funds, dated 27 VIII 2004 (uniform text Journal of Laws 2015 item 581), governing the provision conditions and the scope of health services, the rules and the method of their financing and the activities of the National Health Fund;*
- 5) *the Law on Health Resort Treatment, Health Resorts, the Areas of Health Resort Protection and Health Resort Gminas, dated 28 VII 2005 (uniform text Journal of Laws 2016 item 879);*
- 6) *the Law on the State Emergency Medical Services, dated 8 IX 2006 (uniform text Journal of Laws 2013 item 757), specifying the organizational rules, the functioning and financing of the State Emergency Medical Services; data for 2005 — law dated 25 VII 2001 (Journal of Laws No. 113, item 1207);*
- 7) *the Pharmaceutical Law, dated 6 IX 2001 (uniform text Journal of Laws 2008 No. 45, item 271, with later amendments).*

**3. Data regarding medical personnel** of the health service include persons working full-time, overtime as well as part-time in relation to work time defined in the obligatory regulations for a given type of work, when this work has a basic character, including persons undergoing internships. These persons are counted once regardless of the time worked.

*Doctors, nurses, midwives and pharmacists including interns.*

*Data regarding medical personnel include persons working directly with the patient, i. e. excluding persons for whom the primary workplace is university, social welfare, units of state or local self-government administration and National Health Fund.*

**4. Data on doctor specialists and dental specialists** concern doctors with grade II specialization and since 2005 with specialists title in proper

2005 r. posiadających tytuł specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 X 2005 r. w sprawie specjalizacji lekarskich i lekarzy dentyistów (Dz. U. Nr 213, poz. 1779) z późniejszymi zmianami.

**5. Rodzaje poradni ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** podano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 V 2012 r. (Dz. U. 2012 poz. 594). Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy dentyistów w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej podano łącznie z badaniami profilaktycznymi oraz z poradami lekarskimi udzielonymi w izbach przyjęć szpitali ogólnych i orzeczeniami wojskowych komisji lekarskich.

**6. Dane o szpitalach** obejmują placówki medyczne, które do 2011 r. były traktowane jako filie.

Dane dotyczące stacjonarnej opieki zdrowotnej nie obejmują opieki dziennej.

**7. Dane o łóżkach w zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej** dotyczą łóżek znajdujących się stale w salach dla chorych, zajętych przez chorych lub przygotowanych na ich przyjęcie.

Dane o **łóżkach w szpitalach ogólnych** nie obejmują miejsca na oddziałach dziennego pobytu, a do 2008 r. także miejsc (łóżek i inkubatorów) dla noworodków. Do 2003 r. dane obejmowały również łóżka na oddziałach szpitalnych przy stacjach pogotowia ratunkowego i innych samodzielnych oddziałach.

**8. W szpitalach ogólnych** (tabl. 5) rodzaje oddziałów podano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 V 2012 r. (Dz. U. 2012, poz. 594). Do **oddziałów chirurgicznych** zaliczono: chirurgię ogólną, dziecięcą, urazowo-ortopedyczną, szcękową, neurochirurgię, kardiologię, urologię oraz inne o charakterze chirurgicznym; do **oddziałów zakaźnych** — oddziały obserwacyjno-zakaźne; do **oddziałów gruźlicy i chorób płuc** — oddziały pulmonologiczne

**9. Zakłady opiekuńczo-lecznicze i zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze** udzielają całodobowych świadczeń zdrowotnych w zakresie pielęgnacji i rehabilitacji osób niewymagających hospitalizacji oraz zapewniają im środki farmaceutyczne i materiały medyczne.

**10. Lecznictwo uzdrowiskowe** obejmuje szpitale i sanatoria wykorzystujące w leczeniu, rehabilitacji i profilaktyce przede wszystkim naturalne surowce i właściwości lecznicze klimatu na terenach, na których są położone.

Dane o **szpitalach psychiatrycznych** nie obejmują oddziałów psychiatrycznych w szpitalach ogólnych.

**11. Dane w tabl. 10 i 11** opracowano na podstawie wyników badań reprezentacyjnych, zgodnych z zaleceniami Eurostatu, „Europejskie Ankiety Badanie Zdrowia”, którymi objęto w 2014 r. 28,8 tys. osób zamieszkałych

*medicine domains in accordance with the decree of the Minister of Health, dated 20 X 2005 on Medical and Dentist Specializations (Journal of Laws No. 213, item 1779) with later amendments*

**5. Types of clinics in out-patient health care facilities** are given in accordance with the decree of the Minister of Health, dated 17 V 2012 (Journal of Laws 2012 item 594). Consultations provided by doctors and dentists are presented together with preventive examinations, also together with consultations provided by doctors in admission rooms in general hospitals and with the opinions of military medical commissions.

**6. Data on hospitals** comprise health care units, which until 2011 were treated as hospital branches.

Data concerning in-patient health care do not include day-care.

**7. Data regarding beds in in-patient health care facilities** concern permanent beds in patient wards, either occupied or prepared to receive patients.

Data regarding **beds in general hospitals** do not include places in day wards and until 2008 places (beds and incubators) for new-borns. Until 2003 data also included beds in hospital wards located near emergency stations and in other independent wards.

**8. In general hospitals** (table 5), types of wards are given in accordance with the decree of the Minister of Health, dated 17 V 2012 (Journal of Laws 2012, item 594). Included in **surgical wards** are: general surgery, paediatric surgery, orthopaedic trauma surgery, neurosurgery, urology, maxillo-facial and cardiosurgery as well as other surgical wards; in **communicable diseases wards** — communicable diseases wards; in **tubercular and pulmonary wards** — pulmonology wards.

**9. Chronic medical care homes and nursing homes** provide 24-hour health services within the scope of nursing and rehabilitating persons not requiring hospitalization as well as assure them pharmaceutical agents and medical materials.

**10. Health resort treatment** includes services rendered by hospitals and sanatoria using in the rehabilitation and preventive therapy primarily natural materials and the healing properties of the climate where the facility is located.

Data regarding **psychiatric hospitals** do not include psychiatric wards in general hospitals.

**11. Data in table 10 and 11** was prepared on the basis of sample surveys according to Eurostat guidelines “The European Health Interview Survey”, which in 2014 included 28,8 thous. persons

w 12,2 tys. gospodarstw domowych, w 2009 r. – 41,8 tys. osób w 16,3 tys. gospodarstw domowych. Za 2004 r. są to wyniki badań „Stan zdrowia ludności Polski”, którymi objęto 43,0 tys. osób.

Wyniki badań zostały uogólnione na ludność zamieszkałą w gospodarstwach domowych według stanu w dniu 31 XII

**12. Dane dotyczące ratownictwa medycznego i pomocy doraźnej** obejmują działalność jednostek zgłoszonych do systemu ratownictwa (zespoły ratownictwa medycznego, szpitalne oddziały ratunkowe, lotnicze pogotowie ratunkowe.

Szpitalne oddziały ratunkowe od 8 XI 2011 r. funkcjonują na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 3 XI 2011 r. (Dz. U. Nr 237, poz. 1420); wcześniej, będąc komórkami organizacyjnymi szpitali, działały na podstawie przepisów o zakładach opieki zdrowotnej.

Dane obejmują jednostki ratownictwa medycznego podległe resortowi obrony narodowej oraz resortowi spraw wewnętrznych.

**13. Dane o aptekach ogólnodostępnych** nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

**Punkty apteczne** są to ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych, których asortyment jest ściśle określony. Powinny być one usytuowane na terenach wiejskich.

**14. Dane o zachorowaniach** podaje się zgodnie z „Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych” obowiązującą od dnia 1 I 1997 r. (X Rewizja).

**15. Dane o opiece nad dziećmi do lat 3** prezentuje się zgodnie z ustawą z dnia 4 II 2011 r. (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1217), na podstawie której opieka może być organizowana w formie żłobka oraz od 2011 r. klubu dziecięcego, sprawowana przez dziennego opiekuna albo sprawowana przez dziennego opiekuna lub nianię.

**16. Karta Dużej Rodziny** na mocy ustawy z dnia 5 XII 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 785) przysługuje, niezależnie od dochodów, rodzinom z co najmniej trójką dzieci:

- 1) poniżej 18 lat,
- 2) poniżej 25 lat, w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub w szkole wyższej,
- 3) bez ograniczeń wiekowych w przypadku dziecka posiadającego orzeczenie o niepełnosprawności.

Karta wydawana jest bezpłatnie każdemu członkowi rodziny (również rodziny zastępczej i rodzinnego domu dziecka) spełniającej wymienione warunki. Posiadacze karty mają zapewnione zniżki, przede wszystkim, przy zakupie towarów i usług konsumpcyjnych.

**17. Dane dotyczące wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej**, prezentowane są zgodnie z ustawą z dnia 9 VI 2011 r. o wspieraniu rodziny oraz systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz. U. 2017 poz. 697).

**18. Dane o świadczeniach i dodatkach z pro-**

*living in 12,2 thous. households and in 2009 – 41,8 thous. persons in 16,3 thous. households. The results for 2004 come from “The health status of population in Poland” survey, which covered 43,0 thous. persons.*

*The results surveys were generalized to the population living in households as of 31 XII.*

**12. Data concerning emergency medical services and first-aid** include units covered by the State Emergency Medical Services system (emergency rescue teams, hospital emergency wards, admission rooms, medical air rescue).

*Hospital emergency wards since 8 XI 2011 have operated on the basis of decree of the Ministry of Health, dated 3 XI 2011 (Journal of Laws No. 237, item 1420); earlier operated on the basis of the regulation on health care facilities.*

*Data include units of the rescue system subordinated to the Ministry of National Defence and the Ministry of Interior.*

**13. Generally available pharmacies** do not included pharmacies, which operate in the structure and for needs of hospitals.

**Pharmaceutical outlets** are sales outlets for selling prepared medicines, the range of which is precisely defined. They should be located in rural areas.

**14. Data regarding incidence of illnesses** is given in accordance with the “International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems” valid since 1 I 1997 (ICD-10 Revision).

**15. Data on childcare for children up to the age of 3** are presented according to the law dated 4 II 2011 (uniform text Journal of Laws 2015 item 1217). Childcare can be organized in nurseries as well as since 2011 children’s clubs or provided by day carer and nanny.

**16. Large Family Card** basis on the law dated 5 XII 2014 of Large Family Card (uniform text Journal of Laws 2016 item 785). The card can be obtained, regardless of the received income, by families with at least three children:

- 1) up to the age of 18,
- 2) up to the age of 25 in case when children learn at school or higher education institution,
- 3) without age limits in the case of children with a certificate of disability.

*The Card is issued free of charge to each member of the family (including foster family and foster home) meeting the conditions specified. The holders of the Card can take advantage of discounts while purchasing consumer goods and services.*

**17. Data concerning family support and foster care** are presented according to the Law on Family Support and Foster Care System, dated 9 VI 2011 (uniform text Journal of Laws 2017 item 697).

gramu „Rodzina 500+” prezentowane są na podstawie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci jednolity tekst Dz.U. 2016 poz. 195).

Świadczenie finansowane jest z budżetu państwa.

**19. Placówka wsparcia dziennego** wspiera funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny. Może być prowadzona w formie:

- 1) **opiekuńczej**, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań,
- 2) **specjalistycznej** - organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię,
- 3) **pracy podwórkowej** – realizowanej przez wychowawcę, polegającej na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych,
- 4) **w połączonych formach.**

**20. Rodzina piecza zastępcza** jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

**1) rodzina zastępcza:**

- a) spokrewniona,
- b) niezawodowa, umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa),
- c) zawodowa – umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa); w tym:
  - zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego - przyjmuje dziecko na podstawie orzeczenia sądu w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 VII 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1390),
  - zawodowa specjalistyczna - umieszcza się w niej w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst

**18. Data on benefits and supplements under “Family 500+” programme are presented according to the Law on State Aid in Raising Children dated 11 II 2016 (Journal of Law item 195). Benefit is financed from the state budget.**

**19. Day-support centre** – supports the family in its care and education functions. It may be operated in the form of:

- 1) **care centre**, including interest circles, day-rooms, clubs, educational centres, provides a child with: care and education, assistance in learning, organisation of leisure time, entertainment and sport classes and development of interests,
- 2) **specialist centre** - organises socio-therapeutic, therapeutic, corrective, compensating and speech therapy classes, implement an individual corrective programme, a psychocorrective or psychopreventive programme, in particular pedagogic, psychological and sociotherapy,
- 3) **street work** - carries out motivating and socio-therapeutic activities,
- 4) **in a combination of the forms**

**20. Family foster care** shall be exercised in case when it is impossible for the parents to provide care and education for a child. It guarantees a work with a family to make possibility for a child to return to its family, or when it is impossible – efforts aimed at child’s adoption; preparation of a child to live an independent and responsible life; satisfaction of children’s emotional needs, in particular the needs related to welfare, healthcare, education, culture and recreation.

The forms of family foster care are the following:

**1) foster family:**

- a) related,
- b) non-professional - placed in it may be not more than 3 children (except for numerous siblings)
- c) professional - placed in it may be not more than 3 children (except for numerous siblings) including:
  - professional that performs the function of a family emergency house shall receive a child on the basis of a court ruling, case when a child was escorted by Police or Border Guard, upon consent of parents, child or another person in the case referred to in Article 12a of the Law on Counteracting Domestic Violence, dated 29 VII 2005 (uniform text Journal of Laws 2015 item 1390),
  - professional specialist shall receive in particular: children with a disability certificate or a certificate of high or moderate level of disability, children on the basis of the Law on Proceedings Involving Juveniles, dated 26 X 1982 (uniform text Journal of Laws

jednolity Dz. U. 2014 poz. 382, z późniejszymi zmianami), małoletnie matki z dziećmi.

2) **rodzinny dom dziecka** - w tym samym czasie, może w nim przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci (z wyjątkiem licznego rodzeństwa).

**21. Instytucjonalna piecza zastępcza** jest sprawowana w formie:

1) **placówki opiekuńczo-wychowawczej**, która jest prowadzona jako placówka typu:

- a) **interwencyjnego** – zapewnia doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki,
  - b) **rodzinnego** – wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się; umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu; współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny,
  - c) **socjalizacyjnego** – zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych,
  - d) **specjalistyczno-terapeutycznego** – sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka, zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne;
- 2) **regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej** - umieszczane są w niej dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji i nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W tym samym czasie można w

2014, item 382, with later amendments), underage mothers with children.

2) **foster home** - placed in it may be not more than 8 children (except for numerous siblings).

**21. Institutional foster care** shall be exercised in the form of:

- 1) **care and education centre**, shall be exercised in the form of:
  - a) **an intervention** - provides immediate care for a child in the crisis situation, especially if it is required for the centre to place the child under immediate care,
  - b) **a family** - educates children of various age groups, including adolescents and those becoming independent; enables common education and care for numerous siblings; cooperate with a family foster care coordinator and a family assistant.
  - c) **a socialization** – provides a child with full-time care and education, and fulfil its needs, especially emotional, development, health, living, social and religious needs, implements a child assistance plan prepared in cooperation with a family assistant, enables contacts with parents and other close persons, unless otherwise decided by a court, takes actions aimed at the child's return to a family, provides a child with access to education adjusted to its age and development skills, provides a child with therapeutic actions, provides access to eligible healthcare services,
  - d) **a specialist therapy** - provides care for a child with individual needs, in particular, a child with a disability certificate or a certificate of high or moderate level of disability, a child requiring the application of special education methods and specialist therapy, a child requiring dealing with their developmental and emotional retardation. The centre provides educational, sociotherapeutic, corrective, compensating, speech therapy, and therapeutic activities compensating for lacks in upbringing in a family and preparing for social life, as well as proper rehabilitation for disabled children,
- 2) **regional care and therapy centre** – a centre where children shall be placed, due to their health condition requiring specialist care and rehabilitation and cannot be placed in family foster care or a care and education centre. The total number of 30 children at most may be placed in a regional care and therapy cen-

niej umieścić nie więcej niż 30 dzieci;

- 3) **interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego** - umieszcza się w nim dzieci do ukończenia pierwszego roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. W ośrodku, w tym samym czasie, można umieścić nie więcej niż 20 dzieci.

**22. Dane o domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek, dla których organami założycielskimi i podmiotami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne.

Rodzaje domów i zakładów pomocy społecznej prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r. (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 930).

**23. Dane o świadczeniach pomocy społecznej** prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r.

**Zasitek stały** wypłacany jest z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności.

**Zasitek okresowy** przysługuje osobie lub rodzinie ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

**Zasitek celowy** przyznawany jest w celu m. in.: zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, pokrycia części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne, pokrycia kosztów pogrzebu. Może być przyznany osobie lub rodzinie, które poniosły straty w wyniku zdarzenia losowego, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

*tre at the same time.*

- 3) **pre-adoptive intervention centre** – a centre where shall be placed children up to the 1 year old, requiring special care who, waiting for adoption, cannot be covered by family foster. The total number of 20 children at most may be placed in a pre-adoptive intervention centre at the same time.

**22. Data concerning social welfare homes and facilities** are related to the institutions, for which the founding bodies are: local self-government entities, associations, social organizations, churches and religious associations, foundations, natural and legal persons.

*Types of social welfare homes and facilities are presented in accordance with the Law on Social Welfare, dated 12 III 2004 (uniform text Journal of Laws 2016, item 930).*

**23. Data on social benefits** are presented according to the Law on Social Welfare, dated 12 III 2004.

**Permanent benefit** is paid in respect of complete inability to work because of age or disability.

A person or a family is entitled to a **temporary benefit** because of long illness, disability, unemployment, perspective of remaining or becoming entitled to benefits from other systems of social security.

**Appropriated benefit** is offered in order to fulfil a necessary livelihood need, covering part or whole of expenditures on health treatment, covering burial costs. May be given to a person or a family which incurred losses in result of fortuitous event, or natural or ecological disaster.

## DZIAŁ XII

### KULTURA. TURYSTYKA. SPORT

#### Uwagi ogólne

##### Kultura

1. **Książka** jest to wydawnictwo zwarte o objętości powyżej 48 stron, **broszura** — o objętości od 5 do 48 stron. Wydawnictwa te zaliczane są do wydawnictw nieperiodycznych.

2. Gazety i czasopisma są to wydawnictwa periodyczne. **Gazety** (periodyki informacji ogólnej) są to wydawnictwa będące przede wszystkim źródłem informacji o bieżących wydarzeniach krajowych i zagranicznych. **Czasopisma** (inne periodyki) są to wydawnictwa omawiające problemowo zagadnienia społeczne, polityczne i gospodarcze, specjalistyczne — fachowe i naukowe, a także wydawnictwa urzędowe.

3. Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopisma.

Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

4. Informacje dotyczące **galerii sztuki** obejmują jednostki, których podstawowym rodzajem działalności jest wystawiennictwo.

5. Informacje o **teatrach i instytucjach muzycznych** dotyczą profesjonalnych jednostek artystycznych i rozrywkowych prowadzących regularną działalność sceniczną.

W liczbie teatrów uwzględniono jednostki wyodrębnione pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym, prowadzące jednorodną działalność sceniczną, niezależnie od liczby posiadanych scen.

Jednostki pogrupowano wyodrębniając:

- działalność **teatrów dramatycznych**, obejmującą dramatyczne i lalkowe przedstawienia teatralne,
- działalność **teatrów muzycznych**, obejmującą działalność sceniczną oper, operetek, musicali i baletów (przedstawienia baletowe i musicalowe podano łącznie z operetkowymi),
- działalność koncertową **filharmonii, orkiestr i chórów**.

6. Informacje o działalności **domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic** opracowano na podstawie sprawozdawczości rocznej.

7. Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice video, nośnik cyfrowy). Wśród kin stałych wyróżnia się: **miniplexy** – posiadające od 3 do 7 sal i **multiplexy** – posiadające 8 sal i więcej.

## CHAPTER XII

### CULTURE. TOURISM. SPORT

#### General notes

##### Culture

1. A **book** is understood as a publication containing more than 48 pages, while a **pamphlet** contains from 5 to 48 pages. These publications are considered to be non-periodic publications.

2. Newspapers and magazines are periodic publications. **Newspapers** (general information periodicals) are publications being primarily a source of information regarding current domestic and foreign events. **Magazines** (other periodicals) are publications addressing social, political and economic, specialized and scientific issues as well as government publications.

3. Books and pamphlets as well as newspapers and magazines constitute the **collection** of public libraries.

A **borrower** is a person who in the course of a reporting year was registered at a library and checked out at least one item.

4. Information concerning **art galleries** includes entities, in which exhibiting is the basic type of activity.

5. Information regarding **theatres and music institutions** concerns professional, artistic and entertainment entities conducting regular performances.

Theatres include entities, independent in regard to their legal, organizational, economic and financial status, conducting uniform performing activity, regardless of the number of stages possessed.

Entities are grouped comprising:

- the activity of **dramatic theatres**, including dramatic and puppet theatrical performances,
- the activity of **music theatres**, including opera, operetta, musical and ballet performances (ballet and musical performances are presented together with operettas),
- the concert activity of **philharmonic orchestras, orchestras and choirs**.

6. Information concerning the activity of **cultural centres and establishments, clubs and community centres** is based on annual reporting data.

7. Information regarding **cinemas** concerns the activity of public cinemas, i.e., established for the purpose of public film screenings, regardless of the film carrier used (light-sensitive, magnetic tape and digital). Among fixed cinemas one can distinguish **miniplexes** – equipped with 3 to 7 screens and **multiplexes** – equipped with 8 screens and more.

8. Data regarding **radio and television sub-**



8. Dane o **abonentach radiowych i telewizyjnych** dotyczą osób i instytucji, które uiściły opłaty abonamentowe uprawniające do korzystania z urządzeń odbiorczych radiofonii bezprzewodowej oraz z odbiorczych urządzeń telewizyjnych. Dane dotyczą także osób korzystających — na mocy szczególnych przepisów — z prawa do bezpłatnego korzystania z urządzeń odbiorczych (np. inwalidów wojennych i wojskowych).

Dane obejmują również instytucje opłacające abonament za korzystanie z odbiorników radiowych i telewizyjnych w samochodach.

## Turystyka

1. **Termin turystyka** – zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 692/2011 obowiązującym od 2012 r., oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca

Wszystkie kategorie podróżnych, które mieszczą się w zakresie pojęcia „turystyka” są określane mianem odwiedzających. W grupie tej wyróżnia się:

- turystów, tj. osoby, które spędziły co najmniej jedną noc poza miejscem stałego zamieszkania,
- odwiedzających jednodniowych, tj. osoby, które nie nocują w miejscu odwiedzanym.

2. **Baza noclegowa turystyki** dotyczy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, tj. nie obejmuje pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych.

Do pozostałych obiektów zaliczono obiekty, które nie odpowiadają warunkom przewidzianym dla hoteli, moteli, pensjonatów, domów wycieczkowych, schronisk, kempingów, pól biwakowych i domków turystycznych oraz obiekty wykorzystywane dla potrzeb turystyki (np. domy studenckie, internaty, hotele robotnicze) i zakłady uzdrowiskowe.

3. Dane o **miejscach noclegowych** wykazano według stanu w dniu 31 VII; dotyczą miejsc całorocznych i sezonowych. W informacjach nie uwzględnia się miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

4. **Stożek wykorzystania miejsc noclegowych lub pokoi** jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

5. **Turyści zagraniczni** korzystający z turystycznych obiektów noclegowych rejestrowani są według kraju stałego zamieszkania. Turysta zagraniczny może być wykazywany wielokrotnie, jeśli w czasie jednorazowego pobytu w Polsce korzysta z kilku obiektów noclegowych.

*scribers concern persons and institutions, which paid the subscription fee in order to use wireless radio and television receivers. The data also concern persons exempt, on the basis of special regulations, from paying the subscription fee (e.g., disabled war and military veterans).*

*Data also concern institutions paying the subscription for using radio and television receivers in vehicles.*

## Tourism

1. **Tourism**, in accordance with the Regulation (EU) No. 692/2011 of the European Parliament and of the Council in force since 2012, means the activity of visitors taking a trip to a main destination outside their usual environment, for less than a year, for any main purpose, including business, leisure or other personal purpose, other than to be employed by a resident entity in the place visited.

All categories of travellers which fall within the term "tourism" are defined as visitors. This group comprises:

- tourists, i.e., persons who spent at least one night away from their place of permanent residence,
- one-day visitors, i.e., persons who do not spend the night at the place visited.

2. **Tourist accommodation facilities** include collective tourist accommodation establishments (i.e., do not include rooms for rent and agrotourism lodgings).

The remaining facilities of collective accommodation establishments include hotel facilities which do not correspond to conditions expected in hotels, motels, boarding houses, excursion hostels, shelters, camping sites, tent camp sites and tourist cottages, other facilities used by the tourism industry (e.g., student dormitories, boarding schools, employee boarding houses) and health establishments.

3. Data on **number of beds** are presented as of 31 VII; these data concern whole year's and seasonal places. Places in temporary inactive facilities due to expansion, renovation, etc., are not included.

4. **Occupancy rate of bed places or rooms** is a relation of the number of bed places or rooms in a given year to the nominal number of bed places or rooms in a given year. The nominal number of bed places or rooms shall mean total bed places or rooms prepared for tourists each day of a facility's operation.

5. **Foreign tourists** using tourist accommodation establishments are registered according to country of their permanent residence. A foreign tourist may be indicated more than once if during a single stay in Poland he/she uses more than one accommodation facility.

6. **Catering establishments** in collective tourists accommodation establishments include permanent and seasonal catering facilities and out-

**6. Placówki gastronomiczne** w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania obejmują zakłady i punkty gastronomiczne stałe i sezonowe. Do barów i kawiarni zaliczono także: winiarnie, piwiarnie, jadalnie itp.; do punktów gastronomicznych — także smażalnie, pijalnie, lodziarnie, bufety itp.

## Sport

**1. Dane o organizacjach kultury fizycznej** obejmują wybrane organizacje o ogólnokrajowym zasięgu działania (Akademicki Związek Sportowy, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, Zrzeszenie „Ludowe Zespoły Sportowe”) i dotyczą głównie rekreacji ruchowej, a w przypadku PZSN „Start” — rehabilitacji ruchowej w środowisku niepełnosprawnych

**2.** W kategoriach ćwiczących w organizacjach kultury fizycznej (tabl. 17) oraz ćwiczących, trenerów i instruktorów sportowych według dziedziny i rodzaju sportu w klubach sportowych (tabl. 18) jedna osoba może być wykazywana wielokrotnie, jeśli uprawia, bądź prowadzi zajęcia w kilku rodzajach sportu.

W zależności od wieku osoby ćwiczące zaliczane są do kategorii juniorów lub seniorów; dla poszczególnych rodzajów sportu stosuje się różne granice wieku.

**3.** Boiska znajdujące się w płycie głównej stadionu nie są wykazywane ponownie jako boiska do gier wielkich. Liczba stadionów podana jest łącznie z deklarowanymi obiektami nie spełniającymi wymogów stadionów, np. widowni. Boiska, na których można przeprowadzić kilka różnych gier (np. koszykówkę, siatkówkę, piłkę ręczną) wykazywane są raz, jako boiska uniwersalne-wielozadaniowe. Boiska kryte, znajdujące się w halach sportowych lub salach gimnastycznych nie są wykazywane oddzielnie, lecz traktowane jako hale sportowe lub sale gimnastyczne w zależności od typu obiektu, w którym się znajdują.

Dane dotyczące ścieżek rowerowych obejmują ścieżki rowerowe służące głównie do celów komunikacyjnych, a nie turystycznych, tzw. szlaków rowerowych (np. położonych w lesie) czyli: samodzielnych dróg dla rowerów (położonych w pasie drogi); dróg wydzielonych z jezdni; dróg wydzielonych z chodnika; dróg zawartych w ciągach pieszo-rowerowych. Uwzględniają one łączną długość ścieżek rowerowych będących w obszarze właściwości gminy, starostwa i urzędu marszałkowskiego,

Informacje o obiektach dostosowanych dla osób niepełnosprawnych uwzględniają obiekty dostosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo lub o innym niż ruchowy rodzaj niepełnosprawności (np. głusi, niewidomi).

*lets. Catering facilities and cafes also include: wine houses, beer halls, canteens, etc.; catering outlets also include fry houses, drink bars, ice-cream parlours, snack bars, etc.*

## Sport

**1. Data regarding physical education organizations** include selected organizations with a national scope of activity (the University Sports Association AZS, the Polish Sports Association for the Disabled "Start", the Society for Promotion of Physical Culture, the Association of "Rural Sports Clubs") and primarily concern recreational activity, and in case of the Polish Sports Association for the Disabled "Start" — rehabilitation activity for persons with disabilities.

**2.** In the category of persons practising sports in physical education organizations (table 17) as well as persons practicing sports, coaches and sports instructors according to sports fields and kinds of sports clubs (table 18) one person may be indicated more than once, depending on the number of sports practised or taught.

Persons practising sports are classified as either juniors or seniors depending on age; various age groups are applied for individual sports.

**3.** Sports fields located in stadium main fields are not counted again as sports fields for big games. The number of stadiums includes declared facilities not satisfying the requirements for stadiums, e.g. the seating. Sports fields on which several different games can be played (e.g. basketball, volleyball, handball) are counted once as universal, multi-purpose sports fields. Indoor sports fields located in sports halls or gyms are not given separately, but treated as sports halls or gyms, depending on kind of facility in which they are located.

Data concerning cycle paths include bike paths mainly used for communication purposes, without tourist bike trails (eg. located in the forest), namely: self-roads for bicycles (located on the waysides); paths separated from the roadway; roads separated from the sidewalk; roads included in passageways for pedestrians and cyclists. The total length of cycle paths which are respectively in the area of competence of gminas, powiats and the marshal's office is taken into account.

Information about facilities adapted for disabled guests include facilities adapted for people with reduced mobility or other than motor disability (eg. the deaf or the blind).

## DZIAŁ XIII

### NAUKA I TECHNIKA. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

#### Uwagi ogólne

#### Nauka i technika

Działalność badawcza i rozwojowa (B+R) to ogół działań polegających na prowadzeniu i wspieraniu badań naukowych i prac rozwojowych. Jest to praca twórcza, prowadzona w sposób metodyczny, podejmowana w celu zwiększenia zasobów wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie oraz w celu tworzenia nowych zastosowań dla wiedzy już istniejącej.

Działalność badawcza i rozwojowa (B+R) obejmuje:

- **badania podstawowe**, tj. oryginalne prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktach bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne;
- **badania stosowane** (w tym badania przemysłowe), tj. prace badawcze podejmowane w celu zdobycia nowej wiedzy, zorientowane przede wszystkim na zastosowanie w praktyce. Prowadzone są w celu opracowywania nowych produktów, procesów i usług lub wprowadzania znaczących ulepszeń do istniejących produktów, procesów i usług. Badania te uwzględniają tworzenie elementów składowych systemów złożonych, budowę prototypów w środowisku laboratoryjnym lub w środowisku symulującym istniejące systemy;
- **prace rozwojowe**, tj. nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności z dziedziny nauki, technologii i działalności gospodarczej oraz innej wiedzy i umiejętności do planowania produkcji oraz tworzenia i projektowania nowych, zmienionych lub ulepszonych produktów, procesów i usług.

Dane z zakresu działalności badawczej i rozwojowej prezentuje się, zgodnie z metodologią stosowaną przez Eurostat w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007)** oraz w układzie **sektorów instytucjonalnych**.

Zgodnie z Rozporządzeniem Wykonawczym Komisji (UE) nr 995/2012 z dnia 26 X 2012 r. statystyki dotyczące działalności badawczo-rozwojowej na poziomie regionalnym za 2016 r. zostały opracowane na podstawie danych jednostek lokalnych. Wzorem lat ubiegłych dane dotyczące podmiotów w tabl. 1 opracowano metodą przedsiębiorstw.

1. Informacje dotyczące działalności badawczej

## CHAPTER VII

### SCIENCE AND TECHNOLOGY. INFORMATION SOCIETY

#### General notes

#### Science and technology

*Research and development (R&D) comprise all activities consisting in conducting and supporting scientific research and experimental development. It is creative work, conducted in methodological manner, undertaken to increase the stock of knowledge, including knowledge of humankind, culture and society, and to devise new applications of available knowledge.*

*Research and development (R&D) includes:*

- **basic research**, i.e. original experimental or theoretical work undertaken primarily to acquire new knowledge of the underlying foundation of phenomena and observable facts, without any direct commercial application or use in view;
- **applied research** (including industrial research), i.e. research undertaken in order to acquire new knowledge, directed primarily towards application or use in practice. It is conducted to develop new products, processes and services or to bring about a significant improvement in existing products, processes and services. This type of research comprises the creation of components of complex systems, construction of prototypes in laboratory environment or in environment simulating existing systems;
- **experimental development**, i.e. acquiring, combining, shaping and using existing scientific, technological, business and other relevant knowledge and skills for the purpose of producing plans and arrangements or designs for new, altered or improved products, processes and services.

*Data on research and development are presented, in accordance with methodology applied by Eurostat, in a breakdown by **Statistical classification of economic activities in the European Community (NACE Rev. 2)** and by **institutional sectors**.*

*According to Commission Implementing Regulation (EU) No 995/2012 of 26 X 2012 statistics on Research and Development at regional level for 2015 have been compiled on the basis of local units data. As in previous years, data on entities in table 1 were compiled using an enterprise method.*

1. Information regarding research and devel-

i rozwojowej obejmują:

1) **podmioty wyspecjalizowane badawczo**, tj. podmioty, których głównym (statutowym) celem działalności jest prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych bądź ich bezpośrednie wsparcie; są to:

a) instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk, działające na podstawie ustawy z dnia 30 IV 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 572, z późn. zm.);

b) **instytuty badawcze** działające na podstawie ustawy z dnia 30 IV 2010 r. o instytutach badawczych (tekst jednolity Dz. U. 2017, poz. 1158);

c) **szkoły wyższe**;

d) **pozostałe**, tj. pozostałe podmioty zaklasyfikowane według PKD 2007 do działu 72 „Badania naukowe i prace badawczo-rozwojowe” oraz inne powiązane z nimi instytucjonalnie jednostki pomocnicze lub nadzorujące, zaklasyfikowane bądź niezaklasyfikowane według PKD 2007 do działu 72 „Badania naukowe i prace rozwojowe”.

2) **podmioty gospodarcze**, które obok swojej podstawowej działalności prowadzą prace badawczo-rozwojowe.

2. Do **pracujących** (do 2015 r. zatrudnionych) w działalności badawczej i rozwojowej zaliczono:

1) w kategorii **pracowników naukowo-badawczych**:

a) pracowników naukowych, naukowo-dydaktycznych, badawczo-technicznych, inżynierskich i technicznych w jednostkach wyspecjalizowanych badawczo oraz uczestników studiów doktoranckich prowadzących prace badawczo-rozwojowe,

b) pracowników naukowych i innych pracujących w działalności badawczej i rozwojowej w podmiotach gospodarczych prowadzących prace badawcze i rozwojowe,

2) w kategorii **techników i pracowników równorzędnych** - pracowników, którzy uczestniczą w działalności badawczej i rozwojowej wykonując zadania naukowe i techniczne zazwyczaj pod kierunkiem pracowników naukowo-badawczych;

3) w kategorii **pozostały personel** - pracowników na stanowiskach robotniczych oraz administracyjno-ekonomicznych uczestniczących w realizacji prac badawczo-rozwojowych lub bezpośrednio z nimi związanych.

3. Dane o **pracujących** (do 2015 r. zatrudnionych), dotyczą osób bezpośrednio zaangażowanych w prace B+R; podawane są w dwóch ujęciach, tj. w osobach (tabl. 2) i tzw. ekwiwalentach pełnego czasu pracy (tabl. 1)

**Ekwiwalenty pełnego czasu pracy (EPC)** są to jednostki przeliczeniowe służące do ustalenia liczby faktycznie pracujących w działalności badawczo-rozwojowej. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy oznacza jeden osoborok poświęcony wyłącznie na działalność badawczą i rozwojową.

Dane o **pracujących - personelu wewnętrznym** (w osobach i tzw. ekwiwalentach pełnego

opment covers:

1) **dedicated research entities**, i.e. entities whose main (statutory) aim is conducting scientific research and experimental development or their direct support; they include:

a) **scientific institutes of the Polish Academy of Sciences**, functioning on the basis of the Polish Academy of Sciences Act of 30 IV 2010 (consolidated text, Journal of Laws of 2016, item 572, as amended);

b) **research institutes** functioning on the basis of the Research Institutes Act of 30 IV 2010 (consolidated text, Journal of Laws of 2017, item 1158);

c) **higher education institutions**;

d) **other**, i.e. other entities classified into NACE Rev. 2 division 72 ‘Scientific research and development’ or other institutionally linked auxiliary or supervising units, classified or unclassified into NACE Rev. 2 division 72 ‘Scientific research and development’.

2) **economic entities** which apart from their main activity conduct research and development.

2. **Persons employed** (up to 2015 employees) in R&D include:

1) **researchers (RSE)**:

a) **researchers, academics, research and technical assistants, engineering and technical assistants employed in dedicated research units and students of doctoral studies conducting R&D,**

b) **researchers and other staff employed in R&D in economic entities conducting R&D,**

2) **technicians and equivalent staff** are persons who participate in R&D by performing scientific and technical tasks, normally under the supervision of researchers;

3) **other supporting staff** include skilled and unskilled craftsmen, secretarial and clerical staff participating in R&D projects or directly associated with such projects.

3. **Data on persons employed** (up to 2015 employees) cover personnel directly engaged in R&D; data are presented in two units, i.e. in persons (table 2) and full-time equivalents (tables 1).

**Full-time equivalent (FTE)** is a conversion unit used to determine the number of person actually employed in research and development. One FTE equals one person-year spent exclusively on R&D.

Data on **persons employed - internal personnel** (in persons and full-time equivalents) in

czasu pracy) w 2016 r. obejmują pracujących w danej jednostce w ramach etatowego i poza-etatowego czasu pracy. Dane do 2015 r. prezentowane:

- 1) w osobach obejmowały wyłącznie zatrudnionych w ramach etatowego czasu pracy,
- 2) w tzw. ekwiwalentach pełnego czasu pracy obejmowały zatrudnionych w ramach etatowego i pozaetatowego czasu pracy oraz niezatrudnionych w danej jednostce, a wykonujących na jej rzecz prace B+R na podstawie umów cywilnoprawnych.

W 2016 r. osoby niezatrudnione w danej jednostce, a wykonujące na jej rzecz prace B+R w ramach umów cywilnoprawnych lub nieodpłatnie (na zasadzie wolontariatu), zaliczane są do **personelu zewnętrznego**.

**4. Nakłady na działalność badawczą i rozwojową** obejmują **nakłady wewnętrzne**, ujmujące wartość prac badawczych i rozwojowych danej jednostki wykonanych przez własne zaplecze badawcze, niezależnie od źródeł ich finansowania.

**Nakłady inwestycyjne** na działalność B+R obejmują nakłady poniesione na środki trwałe łącznie z kosztami zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo-badawczej, niezbędnej do wykonania określonych prac B+R, spełniającej kryteria zaliczania do środków trwałych, lecz do czasu zakończenia tych prac nieujętej w ewidencji środków trwałych. W 2016 r. zawierają także **m.in. nakłady poniesione na wartości niematerialne i prawne oraz oprogramowanie komputerowe**, które do 2015 r. zaliczano do nakładów bieżących.

**5. Dane o nakładach na działalność badawczą i rozwojową** (tabl. 5) prezentuje się w układzie **sektorów instytucjonalnych**, według kryteriów zbieżnych ze stosowanymi w systemie rachunków narodowych. Dodatkowo wyodrębniono sektor szkolnictwa wyższego. Sektory instytucjonalne występują zarówno jako **sektory wykonawcze**, obejmujące krajowe grupy podmiotów prowadzące badania naukowe i prace rozwojowe, wydające środki na tę działalność, jak i **sektory finansujące**, z których środki te pochodzą. Wyróżnia się następujące sektory instytucjonalne:

- 1) **sektor rządowy** – podmioty sektora instytucji rządowych i samorządowych w systemie rachunków narodowych z wyłączeniem publicznych szkół wyższych;
- 2) **sektor przedsiębiorstw** – krajowe podmioty gospodarcze, klasyfikowane w systemie rachunków narodowych do sektorów przedsiębiorstw niefinansowych, instytucji finansowych oraz gospodarstw domowych, z wyłączeniem prywatnych szkół wyższych;
- 3) **sektor szkolnictwa wyższego** – krajowe szkoły wyższe: publiczne i prywatne (w tym organizacji wyznaniowych) oraz podległe im instytuty, centra badawcze i kliniki. Od 2016 r. do tego sektora zaliczane są również instytuty PAN oraz instytuty badawcze prowadzące studia doktoranckie;

2016 covered persons employed in a given unit under employment contracts and civil law contracts. Data up to 2015 presented in:

- 1) persons covered only employees under employment contracts,
- 2) full-time equivalents covered employees under employment contracts and civil law contracts as well as persons not employed in a unit performing R&D on the basis of civil law contracts.

In 2016 persons not employed in a given unit but performing R&D for it under civil law contracts or without remuneration (voluntary work) were included in **external personnel**.

**4. Expenditures on research and development** include **intramural expenditures**, including the value of research and development works of a given entity carried out by their own research facilities, regardless of their sources of financing.

**Capital R&D expenditures** include expenditures on fixed assets together with costs of purchasing or manufacturing research equipment necessary for performing particular R&D projects, meeting the criteria for inclusion in fixed assets, but not included in records of fixed assets until completion of the project. **In 2016 they included, i.a. expenditures on intangible assets and software** which up to 2015 were included in current expenditures.

**5. Data on expenditures on research and development** (table 5), are presented in a breakdown by **institutional sectors** on the basis of criteria coinciding with the ones used in the system of national accounts. Additionally, higher education sector was distinguished. Institutional sectors are distinguished as **performance sectors** covering national groups of entities conducting R&D, spending funds on this activity and **financing sectors** which provide outlays on research and development. The following institutional sectors can be distinguished:

- 1) **government sector** - entities of government and local self-government institutions sector in the system of national accounts; excluding public higher education institutions;
- 2) **business enterprise sector** – national economic entities classified in the system of national accounts into non-financial corporations, financial corporations or households sector; excluding public higher education institutions;
- 3) **higher education sector** – national higher education institutions and institutes, research centres or clinics supervised by them. Since 2016 this sector has included institutes of the Polish Academy of Sciences and research institutes offering doctoral studies;
- 4) **private non-profit sector** – entities classified

- 4) **sektor prywatnych instytucji niekomercyjnych** – krajowe podmioty klasyfikowane w systemie rachunków narodowych do sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, z wyłączeniem szkół wyższych organizacji wyznaniowych;
- 5) **zagranica** – wyłącznie wśród sektorów finansujących i obejmuje jednostki będące nierezydentami, które dokonują transakcji z jednostkami instytucjonalnymi będącymi rezydentami lub mającymi inne powiązania gospodarcze z rezydentami. Włączone są tu instytucje i organy Unii Europejskiej oraz organizacje międzynarodowe i ponadnarodowe.

6. W tablicach działu wyodrębniono sześć podstawowych dziedzin nauki zgodnie z Klasyfikacją Dziedzin Nauki i Techniki OECD, tj. nauki: przyrodnicze, inżynieryjne i techniczne, medyczne i nauki o zdrowiu, rolnicze i weterynaryjne, społeczne oraz humanistyczne łącznie ze sztuką.

7. **Działalność innowacyjna** obejmuje szereg działań o charakterze badawczym (naukowym), technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym, których celem jest opracowanie i wdrożenie innowacji. Prezentowane w dziale dane obejmują działalność innowacyjną w przemyśle i dotyczą opracowywania i wdrażania (wprowadzania na rynek) nowych lub istotnie ulepszonych, w zakresie swoich cech i zastosowań, produktów (wyrobów, usług) – **innowacja produktowa** oraz zastosowania nowych lub istotnie ulepszonych metod produkcji, a także z zakresu logistyki, zaopatrzenia, dystrybucji i wspierających procesy w przedsiębiorstwie – **innowacja procesowa**, przy czym produkty te i procesy są nowe przynajmniej z punktu widzenia wprowadzającego je przedsiębiorstwa.

**Nakłady na działalność innowacyjną** obejmują nakłady na: badania naukowe i prace rozwojowe (B+R), zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych (gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw – patenty, wynalazki nieopatentowane, licencje, ujawnienia know-how, znaki towarowe itp.), zakup oprogramowania komputerowego, nakłady inwestycyjne na środki trwale niezbędne do wprowadzenia innowacji (maszyny, urządzenia techniczne, narzędzia, środki transportu, budynki, budowle oraz grunty), szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną, marketing dotyczący nowych lub istotnie ulepszonych produktów oraz pozostałe przygotowania do wprowadzenia innowacji produktowych i procesowych.

**Produkt nowy** jest to produkt (wyrób lub usługa), który różni się znacząco swoimi cechami lub przeznaczeniem od produktów dotychczasowych.

**Produkt istotnie ulepszony** jest to produkt (wyrób lub usługa) już istniejący, który został znacząco udoskonalony poprzez zastosowanie nowych materiałów, komponentów oraz in-

*in the system of national accounts into non-profit institutions serving households; excluding higher education institutions of religious organisations;*

- 5) **abroad** – *only distinguished among financing sectors and covers non-resident units carrying out transactions with resident institutional units or units which have other economic connections with residents. European Union institutions and bodies as well as international and transnational organisations are included.*

6. *Six main fields of science were listed in the chapter tables according to Fields of Science and Technology Classification of OECD, i.e. natural sciences, engineering and technology, medical and health sciences, agricultural and veterinary sciences, social sciences as well as humanities including arts.*

7. **Innovation activity** *comprises many different scientific, technological, organizational, financial and commercial action aimed at developing and implementing innovations. Data presented in the chapter include innovation activity in industry and concern the development and implementation (introduction on the market) of new or significantly improved products (goods and services) with regard to their features and applications– **product innovation** and applications of new or significantly improved production methods and those in the area of logistics, supply, distribution and methods supporting processes in enterprises – **process innovation** in which this products and processes are novel at least for the enterprise.*

**Expenditures on innovation** *activity include expenditures on: R&D, acquisition of knowledge from external sources (complete technology in the form of documentation and rights – patents, non-patented inventions, licences, disclosures of know-how, trade-marks etc.), acquisition of computer software, capital expenditures on fixed assets required for introduction of innovations (machinery, technical equipment, tools, transport equipment, buildings, structures and land), personnel training connected with innovation activity, marketing connected with new or significantly improved products and other preparations for the implementation of product and process innovations.*

*A **new product** is a product (good or service) that differs significantly in its characteristics or intended uses from the previous products.*

*A **significantly improved product** is an existing product (good or service) which has been significantly improved through the use of new materials, components and other characteristics that enhance the performance of this product.*

### **Information society**

1. *The information presented has been com-*

nychcech zapewniających lepsze działanie produktu.

### **Społeczeństwo informacyjne**

1. Prezentowane informacje opracowano na podstawie uogólnionych wyników badań dotyczących wykorzystania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych, przeprowadzonych metodą reprezentacyjną według zharmonizowanej metodologii stosowanej w krajach Unii Europejskiej.

2. Dane o **przedsiębiorstwach** dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i zaliczanych według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) do wybranych sekcji: „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”, „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja”, „Budownictwo”, „Handel; naprawa pojazdów samochodowych”, „Transport i gospodarka magazynowa”, „Zakwaterowanie i gastronomia”, „Informacja i komunikacja”, „Obsługa rynku nieruchomości”, „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (z wyłączeniem działalności weterynaryjnej), „Administrowanie i działalność wspierająca”, „Pozostała działalność usługowa” (w zakresie naprawy i konserwacji komputerów i sprzętu komunikacyjnego). W 2016 r. w kraju badaniem objęto 17,7 tys. przedsiębiorstw (tj. 18,3% ich ogólnej liczby).

3. Pojęcie **administracja publiczna** odnosi się do organów świadczących usługi publiczne, jak i prowadzących typową działalność administracyjną. Możemy do nich zaliczyć na przykład organy podatkowe, instytucje ubezpieczeń społecznych, organy publicznej służby zdrowia, instytucje związane z ochroną środowiska i pozostałe prowadzące działalność publiczną. Administracja publiczna może być szczebla lokalnego, regionalnego i krajowego.

4. **Handel elektroniczny prowadzony przez przedsiębiorstwa** polega na składaniu zamówienia (zakup) lub przyjmowaniu przez przedsiębiorstwo zamówienia (sprzedaż) za pośrednictwem sklepu internetowego, formularzy elektronicznych na stronie internetowej przedsiębiorstwa, sieci extranet innego przedsiębiorstwa lub wiadomości typu EDI (wiadomości w uzgodnionym formacie, np. EDIFACT, XML posiadające strukturę umożliwiającą ich automatyczne przetwarzanie). Nie uwzględnia się zamówień przyjmowanych lub składanych za pośrednictwem poczty elektronicznej.

*piled on the basis of the generalized results of representative surveys on the ICT (Information and Communication Technologies) usage conducted in the European Union according to a harmonized methodology.*

2. Data on **enterprises** concern economic entities employing more than 9 persons and included in the selected sections according to the NACE Rev. 2: “Manufacturing”, “Electricity, gas, steam and air conditioning supply”, “Water supply; sewerage and waste management and remediation activities”, “Construction”, “Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles”, “Transportation and storage”, “Accommodation and food service activities”, “Information and communication”, “Real estate activities”, “Professional, scientific and technical activities” (excluding veterinary activities), “Administrative and support service activities”, “Other service activities” (repair of computers and communication equipment). In 2016 the survey in country covered 17,7 thous. Enterprises (i.e. 18,3% of total enterprises).

3. **Public authorities** refer to both public services and administration activities, e.g. tax, customs, business registration, social security, public health, environment of commune administrations. Public authorities can be at local, regional or national level.

4. **E-commerce conducted by enterprise** type of trade where orders are received or sent via web shop, web forms on a enterprises website, an extranet of another enterprise or via EDI-type messages (which means messages in an agreed format, e.g. EDIFACT, XML allowing their automatic processing), without the email messages typed manually.

## DZIAŁ XIV CENY

### Uwagi ogólne

1. Podstawę do opracowania **wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych** stanowi obserwacja cen reprezentantów towarów i usług.

Wskaźniki cen obliczono przy przyjęciu systemu wag opracowanego na podstawie struktury wydatków (bez spożycia naturalnego i wydatków na ubezpieczenie na życie) poszczególnych grup gospodarstw domowych na zakup towarów i usług konsumpcyjnych z roku poprzedzającego rok badany, uzyskanej z badania budżetów gospodarstw domowych.

Grupowania towarów i usług konsumpcyjnych dokonano na podstawie Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu zaadaptowanej na potrzeby zharmonizowanych wskaźników cen konsumpcyjnych (CICOP/HICP).

2. Informacje o **cenach detalicznych** są wynikiem badania cen prowadzonego w zakresie:

- towarów i usług konsumpcyjnych,
- towarów i usług niekonsumpcyjnych nabywanych przez ludność na cele produkcyjno-inwestycyjne związane głównie z rolnictwem.

Źródłem informacji o cenach detalicznych towarów i usług są notowania cen dokonywane przez ankietatorów w wybranych punktach sprzedaży, w wytypowanych rejonach badania.

Ceny roczne obliczono jako średnie arytmetyczne z przeciętnych cen w poszczególnych miesiącach, z wyjątkiem cen niektórych artykułów, które obliczono jako średnie ważone współczynnikami wyrażającymi udział zakupów dokonywanych przez ludność w poszczególnych miesiącach.

3. Dane o **cenach skupu** dotyczą przeciętnych rocznych cen (obliczonych jako iloraz wartości i ilości poszczególnych produktów) płaconych przez podmioty gospodarcze skupujące produkty rolne bezpośrednio od producentów rolnych.

4. Źródłem informacji o **cenach produktów rolnych i zwierząt gospodarskich uzyskiwanych przez rolników na targowiskach** są notowania cen dokonane przez stałych ankietatorów na celowo wytypowanych targowiskach. Przeciętne ceny roczne obliczono jako średnie arytmetyczne z przeciętnych cen w poszczególnych miesiącach.

## CHAPTER XIV PRICES

### General notes

1. *The basis for compiling the price indices of consumer goods and services is price observation of representatives of goods and services.*

*The consumer price indices have been calculated applying the weights system based on the structure of expenditure (excluding own consumption and expenditures on life insurance) of particular groups of households on purchasing consumer goods and services from the year preceding the surveyed year, derived from the household budget survey.*

*The grouping of consumer goods and services is presented on the basis of the Classification of Individual Consumption by Purpose adapted to the needs of the Harmonized Indices of Consumer Prices (COICOP/HICP).*

2. *Information about retail prices comes from the following price surveys:*

- *consumer goods and services,*
- *non-consumer goods and services purchased for production and investment purposes, connected mainly with agriculture.*

*The sources of information on retail prices of goods and services are the following quotations conducted by price collectors in selected sales outlets, in selected price survey regions.*

*Annual prices have been calculated as the arithmetic means of the average monthly prices apart from annual prices of selected goods which have been compiled as the means weighted by shares of purchases made by population in particular months.*

3. *Data on procurement prices concern average annual prices (computed as a quotient of value and quantity of each product) paid by economic entities purchasing agricultural products directly from agricultural producers.*

4. *The information on prices of agricultural products and livestock received by farmers on marketplaces comes from price quotations of agricultural products, provided by a network of interviewers collecting it on selected marketplaces. Average annual prices were calculated as arithmetic mean of average monthly prices.*



## DZIAŁ XV

### ROLNICTWO. ŁOWIECTWO. LEŚNICTWO

#### Uwagi ogólne

#### Rolnictwo

1. Prezentowane informacje opracowano **metodą rodzaju działalności** i dotyczą działalności rolniczej w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej prowadzonej przez podmioty gospodarcze niezależnie od sekcji PKD 2007, do której są zaliczane.

2. **Gospodarstwo rolne** to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i **prowadząca działalność rolniczą**.

**Gospodarstwo indywidualne** to gospodarstwo rolne użytkowane przez osobę fizyczną.

Gospodarstwa indywidualne obejmują:

1) gospodarstwa o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych;

2) gospodarstwa o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych (w tym nieposiadające użytków rolnych) prowadzące produkcję rolną (roślinną i zwierzęcą) o znaczącej — określonej odpowiednimi progami — skali, w tym działy specjalne produkcji rolnej.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym grzyby jadalne), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, danielę) i pszczół, a także działalność polegającą na utrzymaniu użytków rolnych według zasad dobrej kultury rolnej (zgodnie z normami).

3. Zgodnie z definicjami w ust. 2, od 2010 r. w badaniach rolniczych nie ujmuje się posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy poniżej 1 ha użytków rolnych prowadzących działalność rolniczą o małej skali (poniżej określonych progów).

4. **Powierzchnia użytków rolnych** obejmuje powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej i użytków rolnych pozostałych.

## CHAPTER XV

### AGRICULTURE. HUNTING. FORESTRY

#### General notes

#### Agriculture

1. The presented information was compiled using the **kind-of-activity method** and concerns agricultural activity in the area of crop and animal production conducted by economic entities regardless of the section of the NACE Rev. 2 in which they are included.

2. An **agricultural holding** is understood as a single unit, both technically and economically, which has a single management (holder or manager) and which **conducts agricultural activity**.

**Private farm** is understood as an agricultural holding used by a natural person.

Private farms include:

1) holdings with an area of 1 ha or more of agricultural land;

2) holdings with an area of less than 1 ha of agricultural land (including holdings without agricultural land) conducting agricultural production (crop and animal output) of significant — determined by the appropriate thresholds — scale, of which special branches of agricultural activities.

An **agricultural activity** includes activity related to the cultivation of plants, which covers: all field crops (including mushrooms), vegetable gardening and horticulture, nursery, cultivation and seed production of agricultural and horticultural crops as well as activity related to rearing and breeding of livestock, such as cattle, sheep, goats, horses, pigs, poultry, rabbits, other fur-covered animals, wild animals kept for slaughter (such as wild boar, roe deer, fallow deer) and bees, as well as activity of maintaining agricultural land in accordance with cultivation principles with respects for environment protection requirements (according to the norms).

3. According to the definitions in item 2, since 2010 agricultural surveys have not included owners of agricultural land who do not conduct agricultural activities, and owners of less than 1 ha of agricultural land who conduct agricultural activities on a small scale (below the specified thresholds).

4. The **agricultural land area** including area of agricultural land in a good agricultural condition and other agricultural land.

Użytki rolne w dobrej kulturze rolnej — utrzymywane zgodnie z normami spełniającymi wymogi ustawy z dnia 5 II 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 1551) — prezentuje się w podziale na: powierzchnię pod zasiewami, grunty ugorowane, uprawy trwałe (w tym sady), ogrody przydomowe, łąki trwałe i pastwiska trwałe.

**Użytki rolne pozostałe** to użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej.

**Powierzchnia zasiewów** to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem od 2010 r. powierzchni upraw zaliczanych do upraw trwałych, a także powierzchni ogrodów przydomowych oraz upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny.

Dane o powierzchni i produkcji warzyw oraz truskawek uwzględniają ich uprawę w ogrodach przydomowych. Od 2013 r. dane dotyczące truskawek obejmują także uprawy ekologiczne.

Dane dotyczące drzew i krzewów owocowych do 2014 r. uwzględniały ich uprawę poza sadami. W 2015 r. dane o powierzchni uprawy drzew i krzewów owocowych dotyczyły wyłącznie sadów, ale dane o zbiorach z tego okresu obejmowały produkcję owoców zarówno w sadach, jak i poza sadami. Od 2016 r. dane dotyczące powierzchni i zbiorów owoców z drzew i krzewów odnoszą się jedynie do ich upraw w sadach.

Od 2014 r. powierzchnie upraw warzywniczych, sadowniczych oraz truskawek dla poziomu województwa są szacowane wyłącznie według położenia gruntów.

**Grunty ugorowane** to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska, łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone).

**Uprawy trwałe** to łączna powierzchnia plantacji drzew i krzewów owocowych oraz ich szkótek (**sady**), szkótek drzew i krzewów ozdobnych, szkótek drzew leśnych do celów handlowych, innych upraw trwałych, w tym wikliny oraz drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także upraw trwałych pod osłonami.

**Ogrody przydomowe** to powierzchnia upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozapatrzenie. Do ogrodów przydomowych nie zalicza się powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

**Łąki i pastwiska** są to łąki i pastwiska trwałe, do których nie zalicza się gruntów ornych obsianych trawami w ramach płodozmianu.

**Agricultural land in a good agricultural condition** — maintained in accordance with norms meeting requirements of the Law of 5 II 2015 on payments under direct support schemes (unified text: Journal of Laws 2015 item 1551) — is presented on the basis of a division into sown area, fallow land, permanent crops (including orchards), kitchen gardens, permanent meadows and permanent pastures.

**Other agricultural land** is agricultural land which is not used and maintained in a good condition.

**Sown area** is the area of all crops sown and planted in the agricultural holding, except since 2010 for the area of crops which were included to permanent crops, as well as the area of kitchen gardens and crop area intended for ploughing, cultivated as major crops.

Data on the area and production of vegetables and strawberries include their cultivation in the kitchen gardens. Since 2013 data on strawberries have included also organic plantations.

Data on fruit trees and bushes up to 2014 included their cultivation out of plantations. In 2015 area of fruit trees and bushes concerned only orchards but data on fruit production concerned the production from orchards, as well as outside plantations. Since 2016 data on area and fruit production from fruit trees and bushes have related to orchards only.

Since 2014 data on area of vegetables, fruit from fruit trees and bushes and strawberries for the voivodship level, have been according to field location only.

**Fallow land** is the arable land not used for production purposes but maintained in a good agricultural condition, in compliance with the environmental protection requirements, as well as the crop area intended for ploughing of plants cultivated as major crops (green fertilizers).

**Permanent crops** stand for the total plantation area of fruit-bearing trees and shrubs, and their nurseries (**orchards**), nurseries of ornamental trees and shrubs, and nurseries of forest trees for commercial purposes, as well as other permanent crops, of which wicker, fruit-bearing trees and shrubs grown outside plantations, as well as other permanent crops cultivated under covers.

**Kitchen gardens** stand for the area of crops which mainly serve as self-supplies. The area of lawns and ornamental gardens, as well as recreation area, should not be treated as part of kitchen gardens.

**Meadows and pastures** are understood as permanent meadows and pastures, and do not include arable land sown with grass as part of crop rotation.

### 5. Globalna produkcja rolnicza obejmuje:

- 1) **produkcję roślinną**, tj. surowe (nieprzetworzone) produkty pochodzenia roślinnego (zbiory danego roku);
- 2) **produkcję zwierzęcą**, tj. produkcję żywca rzeźnego oraz surowych (nieprzetworzonych) produktów pochodzenia zwierzęcego i przyrost pogłowia zwierząt gospodarskich (inventarza żywego — stada podstawowego i obrotowego), do którego zaliczono: bydło, trzodę chlewną, owce, konie i drób.

**Końcowa produkcja rolnicza** stanowi sumę wartości: produkcji towarowej, spożycia naturalnego produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, przyrostu zapasów produktów roślinnych i zwierzęcych oraz przyrostu wartości pogłowia zwierząt gospodarskich (inventarza żywego — stada podstawowego i obrotowego). Produkcja końcowa, w odróżnieniu od produkcji globalnej, nie obejmuje tych produktów pochodzących z własnej produkcji, które zostały zużyte na cele produkcyjne, np. pasz, materiału siewnego, obornika.

**Towarowa produkcja rolnicza** stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu oraz na targowiskach.

W produkcji rolniczej (globalnej, końcowej i towarowej) prezentowane dane nie uwzględniają płatności uzupełniających do powierzchni upraw (m.in. chmielu, tytoniu, zbóż, oleistych, strączkowych i roślin przeznaczonych na nasiona oraz na paszę).

6. Przy ustalaniu produkcji rolniczej w cenach stałych przyjęto średnie krajowe ceny bieżące z roku poprzedzającego rok badany (dla sprzedaży targowiskowej — ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach, dla pozostałych elementów produkcji — średnie ceny skupu), z wyjątkiem ziemniaków, warzyw i owoców, w przypadku których przyjmuje się średnie ceny z dwóch kolejnych lat, tj. z roku poprzedzającego rok badany i z roku badanego, np. dla 2016 r. — z lat 2015 i 2016.

7. Dane o **produkcji, plonach i skupie** zbóż, strączkowych i oleistych dotyczą ziarna. Dane dotyczące **zbóż** obejmują: zboża podstawowe, mieszanki zbożowe, kukurydzę na ziarno, grykę, proso i inne zbożowe. Dane dotyczące **zbóż podstawowych**, tj. pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa i pszenżyta — jeśli nie zaznaczono inaczej — nie obejmują mieszanek zbożowych.

**Strączkowe na ziarno** obejmują: konsumpcyjne (groch, fasola, bób oraz pozostałe) i pastewne (peluszką, wyka, łubin, bobik oraz pozostałe, np. mieszanki strączkowe).

Do upraw **przemysłowych** zalicza się: buraki cukrowe, uprawy roślin oleistych (rzepak, rzepik, mak, słonecznik, soja, gorczyca i len oleisty), włókniстых (len, konopie) i innych przemysłowych

### 5. Gross agricultural output includes:

- 1) **crop output**, i.e., raw (not processed) products of plant origin (production for a given year);
- 2) **animal output**, i.e., production of animals for slaughter, raw (not processed) products of animal origin as well as the increase in farm animal stocks (livestock — the basic and working herd), which include: cattle, pigs, sheep, horses and poultry.

**Final agricultural output** is the sum of the following values: market output, own consumption of agricultural products from own production, increases in inventories products of plant and animal origin and the increase in farm animal stocks (livestock — the basic and working herd). Final output, as opposed to gross output, does not include those products from own output that were utilized for production purposes, e.g. feed, sown material, manure.

**Agricultural market output** is the sum of agricultural product sales at procurement centres and on marketplaces.

Agricultural output (gross, final and market) the presented data are not include supplementary area payments calculated for particular year (among others: hop, tobacco, cereals, oilseeds crops, pulses and plants intended for seeds and feed).

6. The average national current prices for the year preceding the surveyed year were assumed in calculating agricultural output in constant prices (for market sales — prices received by farmers at marketplaces, for other elements of production — average procurement prices), excluding potatoes, vegetables and fruits, for which the average prices for two consecutive years, i.e., from the year preceding the surveyed year and from the survey year, e.g. for 2016 — the prices from 2015 and 2016, are assumed.

7. Data regarding the **production, yields and procurement** of pulses and oilseeds plants as well as cereals concerns grain. Data concerning **cereals** include: basic cereals, cereal mixed, maize for grain, buckwheat, millet and other cereals. Data regarding **basic cereals**, i.e., wheat, rye, barley, oats and triticale, unless otherwise indicated, do not include cereal mixed.

**Pulses for grain** include: consumer pulses (peas, beans, broad beans and others) and feed pulses (field peas, vetch, lupine, field beans and others, e.g. pulses mixed).

**Industrial crops** include: sugar beets, oilseeds crops (rape, turnip rape, poppy, sunflower, soya, mustard and oil-flax), fibrous plants (flax, hemp) and other industrial plants (i.e. tobacco, hop, chicory). **Feed plants** include: pulses, small-seed legumes (of which perennial legumes: clover, lucerne and sainfoin) with other feed plants and

wych (tj. tytoń, chmiel, cykorię). Uprawy **pastewne** obejmują: strączkowe pastewne, motylkowe drobnonasienne (w tym wieloletnie, tj. koniczyna, lucerna i esparceta) z innymi pastewnymi i trawami, a także okopowe pastewne (buraki pastewne, brukiew, marchew pastewna, kapusta pastewna, rzepa itp.) oraz kukurydzę na zielonkę.

**8. Dane o ciągnikach rolniczych** dotyczą ciągników 4-kołowych i gąsienicowych.

**9. Skup produktów rolnych** dotyczy ilości i wartości produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych) skupionych przez podmioty gospodarcze bezpośrednio od producentów.

**10. Lata gospodarcze** obejmują okres od 1 VII do 30 VI (np. rok gospodarczy 2015/16 oznacza okres od 1 VII 2015 r. do 30 VI 2016 r.).

**11.** Do wyliczeń wskaźników natężenia przyjęto — jeśli nie zaznaczono inaczej — użytki rolne, powierzchnię zasiewów i zwierzęta gospodarskie według stanu w czerwcu, a w 2010 r. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego we wrześniu 2010 r. według stanu w dniu 30 VI.

**12.** Dane o użytkowaniu gruntów, powierzchni zasiewów, zbiorach i plonach ziemniaków, zwierzętach gospodarskich i produkcji zwierzęcej oraz o ciągnikach opracowano na podstawie sprawozdawczości, wyników badań reprezentacyjnych, wyników spisów rolniczych i szacunków.

**13. Dane — jeśli nie zaznaczono inaczej — prezentuje się według siedziby użytkownika gospodarstwa.**

## Leśnictwo

1. Informacje w zakresie leśnictwa dotyczą:

1) **lasów publicznych** stanowiących własność:

a) Skarbu Państwa — zarządzanych oraz użytkowanych czasowo lub wieczyście przez:

— Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (w skrócie Lasy Państwowe), nadzorowane przez Ministra Środowiska,

— jednostki ochrony przyrody (parki narodowe),

— jednostki organizacyjne innych ministrów, wojewodów, gmin lub związków komunalnych i Agencję Nieruchomości Rolnych,

b) gmin (w tym gmin mających również status miasta na prawach powiatu),

c) innych jednostek publicznych, np. szkół wyższych, instytucji naukowych itp.;

2) **lasów prywatnych** stanowiących własność:

a) osób fizycznych,

b) wspólnot gruntowych będących własnością wszystkich lub części mieszkańców wsi,

*field grasses, as well as root plants (fodder beet, rutabaga, fodder carrot, fodder cabbage, turnip) and maize for green feed.*

**8. Data regarding agricultural tractors** concern 4-wheeled and tracked tractors.

**9. Procurement of agricultural products** includes the quantity and value of agricultural products (crop and animal origin) purchased by economic entities directly from producers.

**10. Farming years** cover the period from 1 VII to 30 VI (e.g. the 2015/16 farming year covers the period from 1 VII 2015 to 30 VI 2016).

**11. Intensity ratios** were calculated on the basis of agricultural land, sown area, and livestock as of June, unless otherwise indicated, in 2010 on the basis of the Agricultural Census conducted in September 2010 — as of 30 VI.

**12. Data regarding land use, sown area, crop production and yields, livestock and animal-based production, as well as tractors** were compiled on the basis of reports, results of sample surveys, agricultural census results and estimates.

**13. Data — unless otherwise stated — are presented by the official residence of the land user.**

## Forestry

1. Information within the scope of forestry concerns:

1) **public forests** owned by:

a) the State Treasury — managed and utilized temporarily or perpetually by:

— the State Forests National Forest Holding (abbreviated as State Forests) supervised by the Minister of the Environment,

— nature protection units (national parks),

— organizational units supervised by different ministers, voivods, gminas or municipal associations and the Agricultural Property Agency,

b) gminas (of which gminas which are also cities with powiat status),

c) other public units, e.g. higher education institutions, science institutions etc.;

2) **private forests** owned by:

a) natural persons,

b) land held in common by all or part of the residents of a village,

- c) spółdzielni produkcji rolniczej,
- d) innych osób prawnych.

**2. Powierzchnia gruntów leśnych** obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną.

Do **powierzchni lasów** zalicza się grunty o zwartej powierzchni co najmniej 0,1 ha:

- pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona),
- przejściowo pozbawione roślinności leśnej (zręby, halizny, płazowiny, plantacje choinek i krzewów oraz poletka łowieckie).

Są to grunty przeznaczone do produkcji leśnej lub wchodzące w skład rezerwatów przyrody i parków narodowych albo wpisane do rejestru zabytków.

Do **gruntów związanych z gospodarką leśną** zalicza się grunty zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna itp.

**Zręby** są to grunty przejściowo pozbawione drzewostanu w ciągu ostatnich 5 lat (do 2008 r. — 2 lat) i przewidywane do odnowienia w najbliższych latach.

**Halizny** są to grunty przejściowo pozbawione drzewostanu dłużej niż 5 lat (do 2008 r. — 2 lata) oraz uprawy i młodniki I klasy wieku (1—20 lat) o zadrzewieniu niższym niż 0,5 (pełne zadrzewienie — 1,0), przewidywane do odnowienia w najbliższych latach.

**Płazowiny** są to grunty porośnięte drzewami II klasy wieku (21—40 lat) o zadrzewieniu do 0,3 włącznie albo drzewami III i wyższych klas wieku (41 lat i więcej) o zadrzewieniu do 0,2 włącznie, z wyjątkiem drzewostanów w klasie odnowienia i do odnowienia.

**Drzewostany w klasie odnowienia** są to drzewostany rębne i przeszłorębne podlegające jednocześnie użytkowaniu i odnowieniu (pod osłoną), w których co najmniej 50% powierzchni (w drzewostanach użytkowanych rębniami gniazdowymi co najmniej 30% powierzchni) zostało odnowione sztucznie lub naturalnie oraz drzewostany młodszych klas wieku wymagające przebudowy za pomocą rębni złożonych, z uwagi na złe efekty produkcyjne.

**Drzewostany w klasie do odnowienia** obejmują drzewostany rębne i przeszłorębne użytkowane rębniami złożonymi, które wymagają uprzedniego odnowienia jako bezwzględnie warunkującej kontynuacji cięć tymi rębniami.

**Drzewostany o budowie przerębowej** są to drzewostany składające się z grup i kęp drzew o różnym wieku i wysokości, przenikające się nawzajem na całej powierzchni, w których prowadzone są jednocześnie zabiegi związane z użytkowaniem, odnowieniem i pielęgnowaniem lasu.

- c) *agricultural production cooperatives,*
- d) *other legal persons.*

**2. Forest land** includes areas of forest as well as land connected with silviculture.

**Forest area** includes land with a homogeneous area of at least 0,1 ha:

- covered by forest vegetation (wooded area),
- temporarily devoid of forest vegetation (felling sites, blanks, irregularly stocked open stands, coniferous tree and bush plantations, hunting grounds).

These areas are designated for silviculture production, comprising portions of nature reserves and national parks or are registered as nature monuments.

**Land connected with silviculture** includes land used for purposes of forest management: buildings and structures, spatial division lines in forests, forest roads, forest nurseries, wood stockpiling areas, etc.

**Felling sites** are areas temporarily devoid of tree stands within the past 5 years (until 2008 — 2 years) and designated for renewal in coming years.

**Blanks** are areas temporarily devoid of tree stands for longer than 5 years (until 2008 — 2 years) as well as crops and greenwoods in age category I (1—20 years), with plantings at less than 0,5 (full planting at 1,0), designated for renewal in coming years.

**Irregularly stocked open stands** are areas planted with trees in age category II (21—40 years) with plantings of up to 0,3 inclusive, or planted with trees in age category III or higher (41 years or more) with plantings of up to 0,2 inclusive, excluding tree stands in the restocking class and in the class for restocking.

**Tree stands in the restocking class** are tree stands which have reached or passed felling maturity being simultaneously utilized and renewed (under cover), in which at least 50% of the area (in tree stands utilized through nested fellings of at least 30% of the area) was renewed artificially or naturally as well as tree stands in the lower age categories requiring reconstruction through complex fellings in view of poor production results.

**Tree stands in the class for restocking** include tree stands that have reached or passed felling maturity, that are utilized through complex fellings and that require prior renewal as the necessary condition for continuation of these fellings.

**Tree stands with a selection structure** are tree stands consisting of groups and clumps of trees of various ages and heights, intermingled throughout the entire stand, in which activity connected with the utilization, renewal and tending of the forest is conducted simultaneously.

Przez **odnowienia** rozumie się powstawanie młodego drzewostanu w miejsce drzewostanu usuwanego lub usuniętego:

- 1) odnowienia sztuczne są to uprawy leśne zakładane przez sadzenie lub siew;
- 2) odnowienia naturalne są to uprawy leśne powstałe na powierzchni lasów z samosiewu i odrosli, uznane za pełnowartościowe i pokrywające co najmniej 50% terenu.

**Zalesienia** polegają na zakładaniu upraw leśnych na gruntach pozostających poprzednio poza uprawą leśną (niezaliczonych do powierzchni lasów).

**Zadrzewienia** są to produkcyjne i ochronne skupiska drzew i krzewów na terenach poza lasami. Występują wzdłuż tras komunikacyjnych i cieków wodnych, wśród upraw rolnych, przy domach i budynkach gospodarczych oraz w obrębie i przy zakładach przemysłowych. Do zadrzewień nie zalicza się: sadów, plantacji, szkółek drzew i krzewów, cmentarzy, urządzonej zieleni w miastach i wsiach, ogrodów działkowych, skupisk drzew otaczających obiekty zabytkowe.

3. Wskaźnik **lesistości** (lesistość) obliczono jako stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni województwa.

**Udział powierzchni gruntów leśnych w powierzchni lądowej województwa** obliczono jako stosunek powierzchni lasów i gruntów związanych z gospodarką leśną do powierzchni ogólnej województwa pomniejszonej o grunty pod wodami (obejmujące powierzchniowe wody płynące oraz stojące); od 2002 r. — zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1034) — do powierzchni lądowej kraju zalicza się grunty pod stawami oraz rowy użytkowane rolniczo.

4. Dane o **pozyskaniu drewna** w podziale według sortymentów drzewnych opracowano na podstawie klasyfikacji jakościowo-wymiarowej określonej Polskimi Normami.

**Renewals** are understood as new tree stands formed in place of removed stands:

- 1) *artificial renewals are tree crops established through planting or sowing;*
- 2) *natural renewals are tree crops formed in woodland areas through self-seeding and offshoots, considered full-value and covering at least 50% of the area.*

**Afforestation** consists in establishing woodland crops on land previously outside silviculture (not included in forest area).

**Plantings** are productive and protective clusters of trees and shrubs outside the forest. The term includes trees along roads, rivers, canals and among agricultural crops, on farmlands and within plants area. The term excludes orchards, plantations, forest and shrub nurseries, cemeteries and estate green belts within cities and rural, home gardens and allotments, trees and shrubs surrounding monumental places.

3. The **forest cover** indicator (forest cover) was calculated as the percentage ratio of forest area to the total area of the voivodship.

**Share of forest land in land area of the voivodship** is calculated as the percentage ratio of forest area (including land connected with silviculture) to the total area of the voivodship without lands under waters (i.e. surface flowing waters and surface standing waters). According to the decree of the Minister of Regional Development and Construction, dated 29 III 2001 in regard to the registration of land and buildings (unified text: Journal of Laws 2016 item 1034) — since 2002 land under ponds as well as ditches used for agricultural purposes have been calculated to land area.

4. Data on **removals** in the rows according to wood assortments were compiled on the basis of the quality-size classification defined by Polish Norms.

## DZIAŁ XVI

### PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO

#### Uwagi ogólne

#### Przemysł

1. Informacje w zakresie **przemysłu** dotyczą podmiotów gospodarczych zaliczonych zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) do sekcji: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja”.

Dane w tablicy 4 o produkcji wyrobów obejmują również działalność podmiotów produkujących wyroby przemysłowe, a zaliczanych do innych sekcji niż: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja”.

2. Przedstawione w tabl. 4 wyroby prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Wyrobów i Usług — PKWiU 2008 i Listą PRODCOM, rekomendowaną przez EUROSTAT do badań produkcyjnych w krajach członkowskich UE.

W niektórych przypadkach wyroby prezentuje się według dodatkowych grupowań, stanowiących:

- sumę niektórych pozycji PKWiU, PRODCOM-u lub ich części,
- pozycję zbiorczą utworzoną w oparciu o kryteria inne niż występujące w PKWiU i PRODCOM-ie.

Ponadto w niektórych wyrobach zastosowano skrócone nazwy.

Prezentowane dane obejmują całkowitą produkcję wyrobów przemysłowych wytworzonych w roku sprawozdawczym, przeznaczonych do sprzedaży na zewnątrz przedsiębiorstwa, przekazanych do innych zakładów tego samego przedsiębiorstwa oraz zużywanych wewnątrz zakładu na cele produkcyjne (tj. na potrzeby własne).

4. **Produkcja sprzedana** dotyczy całokształtu działalności podmiotu gospodarczego, tj. zarówno działalności przemysłowej, jak i nieprzemysłowej.

Produkcja sprzedana przemysłu obejmuje:

- 1) wartość sprzedanych wyrobów gotowych (niezależnie od tego, czy otrzymano za nie należne opłaty), półfabrykatów i części własnej produkcji;

## CHAPTER XVI

### INDUSTRY AND CONSTRUCTION

#### General notes

#### Industry

1. Information within the scope of **industry** concerns economic entities included, in accordance with NACE rev. 1, in the sections: "Mining and quarrying", "Manufacturing", "Electricity, gas, steam and air conditioning supply" as well as "Water supply; sewerage, waste management and remediation activities".

Data in table 4 regarding the production of products also include the activity of entities producing industrial products and included in sections other than Mining and quarrying", "Manufacturing", "Electricity, gas, steam and air conditioning supply" as well as "Water supply; sewerage, waste management and remediation activities".

2. Products in table 4 are presented according to the Polish Classification of Products and Services — PKWiU 2008 and PRODCOM List, recommended by the EUROSTAT for product surveys in EU member states.

In some cases products are presented according to additional groupings, comprising:

- the sum of some PKWiU, PRODCOM positions or the sum of their parts,
- collective item based on other criteria than the ones which are in PKWiU and PRODCOM.

Moreover, abbreviated names were used for some products.

Presented data include total production of goods which are manufactured during the reference year, irrespective of whether production is intended for sale outside the reporting unit or to other plants of the same undertaking, or used for further processing.

4. **Sold production** concerns the total activity of an economic entity, i.e., both industrial and non-industrial production. Sold production of industry includes:

- 1) the value of finished products sold (regardless of whether or not payments due were received for them), semi-finished products and parts of own production;
- 2) the value of paid work and services rendered,

- 2) wartość robót i usług świadczonych odpłatnie, tj. zarówno przemysłowych jak i nieprzemysłowych;
- 3) zryczałtowaną odpłatność agenta w przypadku zawarcia umowy na warunkach zlecenia lub pełne przychody agenta w przypadku zawarcia umowy agencyjnej;
- 4) wartość produktów w formie rozliczeń w naturze;
- 5) produkty przeznaczone na powiększenie wartości własnych środków trwałych.

Produkcję sprzedaną przemysłu prezentuje się w cenach bazowych. Definicję **ceny bazowej** podano w uwagach ogólnych do Rocznika, ust. 9 na str. 27.

Jako **cenę stałą** od 2011 r. przyjęto ceny stałe 2010 r. (średnie ceny bieżące 2010 r.).

5. W danych dotyczących produkcji uwzględniono wartość pracy nakładczej.

**Praca nakładcza** w przemyśle jest to zarobkowe wykonywanie przez osoby fizyczne — na zlecenie i na rachunek podmiotów gospodarczych (nakładców) — czynności polegających na wytwarzaniu wyrobów lub ich części z materiałów powierzonych przez nakładców oraz z surowców własnych lokalnego pochodzenia, np.: słoma, wiklina, trzcina, glina, a także na wykończeniu, uszlachetnianiu, naprawie i konserwacji wyrobów lub ich części oraz świadczeniu innych usług zleconych przez nakładców.

6. Dane dotyczące **zatrudnienia w przemyśle** obejmują zatrudnionych na podstawie stosunku pracy.

Do zatrudnionych w przemyśle nie zaliczono:

- 1) uczniów, którzy zawarli z zakładem pracy umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego;
- 2) agentów;
- 3) osób wykonujących pracę nakładczą.

Dane dotyczące przeciętnego zatrudnienia i przeciętnych wynagrodzeń wykazano w przeliczeniu niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych.

## Budownictwo

1. Informacje w dziale dotyczą działalności podmiotów gospodarczych zaliczonych zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) do sekcji „Budownictwo”, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

2. **Produkcja budowlano-montażowa** dotyczy

*i.e., both industrial and non-industrial;*

- 3) *lump sum agent fees in the case of concluding an agreement on commission terms and full agent fees in the case of concluding an agency agreement;*
- 4) *the value of products in the form of settlements in kind;*
- 5) *products designated for increasing the value of own fixed assets.*

*Sold production of industry is presented in basic prices. The definition of **basic price** is given in the general notes to the Yearbook, item 9 on page 27.*

*As constant prices since 2011 were adopted 2010 constant prices (2010 average current prices).*

5. *In data concerning production, the value of outwork is included.*

*Outwork in industry is the paid execution, by natural persons, on the order of and for the benefit of economic entities (outworkers), of activities consisting in the manufacturing of products or their parts from materials supplied by the work provider as well as from raw materials of local origin, e.g.: straw, wicker, reed, clay, and in finishing, refining, repairing and conserving products or their parts as well as in the rendering of other services ordered by the work provider.*

6. *Data concerning **employment in industry** include employees hired on the basis of employment contracts.*

*Employed in industry do not include:*

- 1) *apprentices, who concluded a labour contract with an employer for the purpose of vocational training;*
- 2) *agents;*
- 3) *persons engaged in outwork.*

*Data concerning average paid employment and average wages and salaries are given after converting of part-time paid employees on full-time paid employees.*

## Construction

1. *Information in the chapter concerns activities of economic entities included, in accordance with NACE rev. 1, in the section “Construction”, employing more than 9 persons.*

2. **Construction and assembly production**



działalności zrealizowanej na terenie kraju i obejmuje roboty budowlane o charakterze inwestycyjnym, remontowym i konserwacyjnym oraz budownictwo tymczasowe na placach budów — wykonane siłami własnymi systemem zleceńiowym przez podmioty budowlane na rzecz obcych zleceńiodawców.

3. Dane według grup PKD opracowano **metodą przedsiębiorstw**. Definicję metody przedsiębiorstw podano w uwagach ogólnych do Rocznika ust. 5 na str. 25.

4. Dane o produkcji budowlano--montażowej prezentuje się w **cenach producenta**, ze względu na niewystępowanie dotacji do produktów oraz podatku akcyzowego.

5. Podziału produkcji budowlano-montażowej według rodzajów obiektów budowlanych oraz podziału budynków oddanych do użytku według rodzajów budynków dokonano na podstawie Polskiej Klasyfikacji Obiektów Budowlanych (PKOB).

6. Dane o **budynkach oddanych do użytku** (przez wszystkich inwestorów) dotyczą:

- w zakresie liczby budynków — budynków nowo wybudowanych,
- w zakresie kubatury budynków — budynków nowo wybudowanych i rozbudowanych (tylko w części dotyczącej rozbudowy).

7. Dane o **przeciętnym zatrudnieniu i przeciętnym wynagrodzeniu miesięcznym** dotyczą pracowników najemnych, tj. osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór) i obejmują pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych — na terenie kraju — w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

*concerns activity realized domestically and includes construction works with an investment and a restoration — conservation character as well as temporary construction on construction sites realized by construction entities on the basis of the contract system for outside clients.*

3. *Data according to NACE rev. 1 groups were compiled using **the enterprise method**. The definition of the enterprise method is presented in the general notes to the Yearbook, item 5 on page 25.*

4. *Data concerning construction and assembly production are presented in **producer's prices** due to the lack of subsidies for products as well as the excise tax.*

5. *The division of construction and assembly production by type of construction as well as the division of buildings completed by type of buildings was made on the basis of the Polish Classification of Construction Objects (PKOB).*

6. *Data on **buildings completed** (by all investors) concern:*

- *within the scope of the number of buildings — newly built buildings,*
- *within the scope of the cubic volume of buildings — newly built and expanded buildings (the expanded part only).*

7. *Data regarding **average employment and average monthly wages and salaries** concern hired employees, i.e., persons employed on the basis of a work agreement (labour contact, appointment, promotion or selection) and includes full-time and part-time paid employees, within the country, calculated as full-time employment.*

## DZIAŁ XVII

### TRANSPORT. TELEKOMUNIKACJA

#### Uwagi ogólne

##### Transport

1. Dane dotyczące ogólnej długości linii kolejowych eksploatowanych w dniu 31 XII ustalono jako sumę długości linii kolejowych normalnotorowych, wąskotorowych i szerokotorowych (dane o długości tych linii ujęto w długości linii normalnotorowych) czynnych w tym dniu. **Linia kolejowa** jest to element sieci kolejowej pomiędzy dwiema stacjami węzłowymi (lub krańcowymi).

2. Do **dróg krajowych** zalicza się: autostrady i drogi ekspresowe oraz drogi leżące w ich ciągu do czasu wybudowania autostrad i dróg ekspresowych, drogi międzynarodowe, drogi stanowiące inne połączenia zapewniające spójność sieci dróg krajowych, drogi dojazdowe do ogólnodostępnych przejść granicznych obsługujących ruch międzynarodowy osobowy i ciężarowy, drogi alternatywne dla autostrad płatnych, drogi stanowiące ciągi obwodnicowe dużych aglomeracji miejskich, o znaczeniu obronnym.

Do **dróg wojewódzkich** zalicza się drogi inne niż podano wyżej, stanowiące połączenia między miastami, mające znaczenie dla województwa i drogi o znaczeniu obronnym niezaliczone do dróg krajowych.

Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi inne niż podano wyżej, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym niezaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Do **dróg miejskich** zaliczono drogi (ulice) leżące w granicach administracyjnych miast.

Do **dróg zamiejskich** zaliczono drogi leżące poza granicami administracyjnymi miast.

3. **Dane o pojazdach samochodowych i ciągnikach zarejestrowanych** prezentowane są według ewidencji prowadzonej przez starostów, prezydentów miast i burmistrzów, od 2009 r. według centralnej ewidencji pojazdów (CEPiK) prowadzonej przez Ministerstwo Cyfryzacji. Do 2010 r. dane nie obejmują pojazdów posiadających pozwolenie czasowe wydawane w końcu danego roku.

4. **Linia autobusowa** jest stałym połączeniem drogowym dwóch krańcowych miejscowości oraz wybranych miejscowości pośrednich przy użyciu jednego lub kilku autobusów regularnie kursujących między tymi miejscowościami według ogłoszonego rozkładu.

**Długość linii autobusowej** jest to długość trasy w km pomiędzy dwiema krańcowymi miejscowościami niezależnie od ilości kursów autobusów odbywających się na tej linii.

5. **Transport samochodowy zarobkowy** obejmuje usługi świadczone odpłatnie przez podmio-

## CHAPTER XVII

### TRANSPORT. TELECOMMUNICATION

#### General notes

##### Transport

1. **Data concerning the total length of railway lines operated** on 31 XII was established as the sum of the length of standard gauge, narrow gauge and wide gauge railway lines (data concerning the length of these lines is given in terms of standard gauge lines) operating on that day. **The railway line** is an element of the rail network between two junction stations (or terminal stations).

2. **National roads** include motorways and expressways as well as roads which are designated to become motorways and expressways, international roads, roads which are other links ensuring the efficiency of the national road network, approach roads to generally accessible border crossings servicing international passenger and freight traffic, roads which are an alternative to toll motorways, roads which are bypasses around large urban agglomerations, roads with a military significance.

**Voivodship roads** include roads other than those presented above, which are links between cities, have a large significance for the voivodship and roads with a military significance not included among national roads.

**Powiat roads** include roads other than those mentioned above, which link powiat capital cities with gmina capital cities and gmina capital cities with other such cities.

**Gmina roads** include roads with a local significance not included in the other categories, which supplement the network of roads servicing local needs, excluding internal roads.

**Municipal roads** include roads (streets) located within the administrative boundaries of cities.

**Non-municipal roads** include roads located outside the administrative boundaries of cities.

3. **Data on road motor vehicles and tractors** Data on **road vehicles and tractors** have been presented according to the register maintained by voivodes, starosts, presidents of cities and mayors, since 2009 - according to central vehicle register maintained by the Ministry of the Digital Affairs. Until 2010 data do not include vehicles having temporary permission given by the end of reference year.

4. **A bus line** is a permanent road link between two terminal locations as well as between selected intermediate locations which involves using one or several buses travelling between these locations on a regular basis according to a defined schedule.

**The length of a bus line** is the length of the route in km between the two terminal locations regardless of the number of trips made by buses on that line.

5. **Hire or reward road transport** includes services for remuneration carried out by entities, for which road transport services are the basic eco-

ty, w których transport samochodowy stanowi podstawową działalność gospodarczą oraz w zakresie przewozów ładunków również usługi wykonane odpłatnie przez podmioty prowadzące podstawową działalność gospodarczą inną niż transport samochodowy (np. działalność przemysłową budowlaną, handlową); dane o przewozach pasażerów nie obejmują przewozów taborem komunikacji miejskiej.

**6. Informacje o komunikacji miejskiej naziemnej** dotyczą **komunikacji autobusowej, tramwajowej i trolejbusowej** i obejmują działalność przedsiębiorstw i zakładów komunikacji miejskiej publicznych i prywatnych.

Komunikacja miejska — gminne przewozy pasażerskie wykonywane w granicach administracyjnych miasta albo miasta i gminy lub miast i gmin sąsiadujących (jeśli zawarły porozumienie lub utworzyły związek międzygminny w celu wspólnej realizacji publicznego transportu zbiorowego); w przypadku gmin miejsko-wiejskich łącznie z obsługą strefy wiejskiej w tych gminach; dane nie obejmują działalności przedsiębiorstw prowadzących głównie komunikację zamieszkłą, a świadczących również usługi komunikacji miejskiej w niektórych miastach oraz linii komunikacyjnych obsługujących wyłącznie zakłady pracy.

Przez **linię komunikacyjną** rozumie się trasę łączącą krańcowe punkty przebiegu wozów oznaczonych tym samym numerem lub znakiem literowym. Jako długość linii komunikacyjnych przyjęto sumę długości wszystkich stałych dziennych linii autobusowych, tramwajowych i trolejbusowych, po których kursują wozy oznaczone odrębnymi numerami lub znakami literowymi.

Dane o komunikacji miejskiej opracowano metodą przedsiębiorstw.

Definicję metody przedsiębiorstw podano w uwagach ogólnych do Rocznika ust. 5 na str. 25.

**7. Dane o wypadkach drogowych** obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Za **śmiertelną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę zmarłą (w wyniku doznanych obrażeń) na miejscu wypadku lub w ciągu 30 dni.

Za **ranną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską.

## Telekomunikacja

**1. Informacje o łączności w ujęciu rzeczowym** dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej, tj. sieci służącej do świadczenia usług telekomunikacyjnych (z wyłączeniem sieci wewnętrznej - sieci eksploatowanej przez podmioty wyłącznie na własne potrzeby lub założonej w budynkach niemieszkalnych usytuowanych na terenie jednej nieruchomości gruntowej).

**4. Telefoniczne łącza główne** obejmują standardowe łącza główne oraz łącza w do-stępach ISDN, tj. telefoniczną sieć cyfrową z integracją usług umożliwiającą wykorzystanie tej samej sieci dla transmisji głosu, obrazu, faksów, danych.

*conomic activity and also services for remuneration carried out by entities with basic economic activity other than road transport (e.g. industrial, building, trade activity); data regarding transport of passengers do not include carriage by urban road transport fleet.*

**6. Information regarding urban ground transport concerns bus, tram and trolley-bus communication** and includes the activity of public and private urban transport enterprises and companies.

*Urban transport — gmina transport of passengers carried out within the administrative borders of city or city and gmina or neighboring cities and gminas (if they signed agreement or association between gminas in order to implement together collective public transport); including service for rural area in urban-rural gminas; data do not include the activity of enterprises operating mainly in the scope of non-urban transport, but rendering also the services in the scope of urban transport in some cities as well as transport lines exclusively servicing work places.*

**Transport line** is understood as a route connecting the extreme points of the route of vehicles designated with the same number or letter. The length of the transport lines is the sum of the length of all of the scheduled daytime bus, tram and trolley-bus lines over which vehicles designated with separate numbers or letters travel.

Data regarding urban area transportation compiled using the enterprise method.

The definition of the **enterprise method** is given in the general notes to the Yearbook, item 5 on page 25.

**7. Data regarding road traffic accidents** cover events connected with the movement of vehicles on public roads as a result of which death or injury occurred.

A **road traffic accident fatality** is understood as a person who died (as a result of injuries incurred) at the scene of the accident or within the course of 30 days.

A **road traffic accident injury** is understood as a person who incurred injuries and received medical attention.

## Telecommunication

**1. Information regarding communications, in tangible terms, concerns operators of the public telecommunication network, i.e., the network used for rendering telecommu-nications services (excluding internal networks — networks used by entities exclusively for their own needs or installed in non- -residential build-ings located on a single piece of real estate).**

**4. Telephone main line** includes standard main line and accessible ISDN (Integrated Services Digital Network), i.e., a digital phone network with integrated services making it possible to use the same network to transfer voice, image, fax and data.

## DZIAŁ XVIII

### HANDEL I GASTRONOMIA

#### Uwagi ogólne

1. Informacje w dziale dotyczą wszystkich jednostek gospodarki narodowej prowadzących działalność handlową lub gastronomiczną.

Przez **przedsiębiorstwa handlowe** rozumie się podmioty gospodarcze, których przeważającym rodzajem działalności jest sprzedaż towarów, zaliczana zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności - PKD 2007 do sekcji „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”.

2. Dane o **sprzedaży detalicznej** obejmują:

1) sprzedaż towarów konsumpcyjnych i niekonsumpcyjnych w:

- punktach sprzedaży detalicznej,
- hurtowniach oraz u producentów w ilościach wskazujących na zakup dla potrzeb indywidualnych nabywców;

2) sprzedaż towarów handlowych (konsumpcyjnych) oraz produkcji gastronomicznej w placówkach gastronomicznych.

W wartości sprzedaży detalicznej uwzględniono sprzedaż towarów zarówno ludności, jak i konsumentom zbiorowym, tj.: urzędom, instytucjom, żłobkom, przedszkolom itp., nie uwzględniono natomiast dokonanej przez sprzedawców uiszczających jedynie opłatę placową (np. sprzedaży produktów rolnych dokonanej przez producentów-rolników, sprzedaży na giełdach samochodowych).

Dane dotyczące sprzedaży detalicznej w zakresie sprzedaży towarów konsumpcyjnych prezentuje się w dostosowaniu do Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP), wydzielając sprzedaż w placówkach gastronomicznych.

3. Podziału towarów na **konsumpcyjne i niekonsumpcyjne** dokonano umownie, zaliczając do niekonsumpcyjnych te towary, których zużycie odbywa się głównie w sferze produkcji. Do towarów niekonsumpcyjnych zaliczono w szczególności towary przeznaczone do produkcji rolniczej (np. maszyny dla rolnictwa, nasiona, pasze, środki ochrony roślin, nawozy mineralne lub chemiczne), materiały budowlane itp.

Podziału towarów konsumpcyjnych na żywność,

## CHAPTER XVIII

### TRADE AND CATERING

#### General notes

1. Information in this chapter concerns all entities of the national economy conducting trade or catering activity.

**Trade enterprises** are understood as economic entities, the principal activity of which is the sale of commodities, classified in accordance with NACE rev. 2 in the section “Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles”.

2. Data concerning **retail sales** include:

1) sales of consumer and non-consumer goods in:

- retail sales outlets,
- wholesalers as well as at producers in quantities indicating purchases for the individual need of the purchaser;

2) sales of trade commodities (consumer goods) as well as catering production in catering establishments.

Sales of goods both for the general public as well as for collective consumers, i.e., government offices, institutions, nurseries, nurseries schools etc. are included in the value of retail sales. Not included, however, are marketplace sales made by salesmen only paying a stall fee (e.g., sales of agricultural products conducted by farmer-producers, sales at automobile markets).

Data concerning retail sales within the scope of consumer goods sales are presented according to the Classification of Individual Consumption by Purpose (COICOP), separating sales in catering establishments.

3. The division of commodities into **consumer and non-consumer** goods was made on the following basis; non-consumer goods include those goods, the consumption of which occurs primarily in the sphere of production. In particular, goods designated for agricultural production (e.g., machinery for agriculture, seeds, animal feeds, plant protection products, mineral or chemical fertilizers), building materials, etc., were included in non-consumer goods.

napoje bezalkoholowe, napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe oraz towary nieżywnościowe dokonano szacunkowo.

4. Dane o **sprzedaży hurtowej towarów** obejmują sprzedaż z magazynów handlowych własnych bądź użytkowanych, w których składowane towary stanowią własność przedsiębiorstwa handlowego. Do wartości sprzedaży hurtowej zalicza się również wartość sprzedaży zrealizowanej na zasadzie bezpośredniej płatności lub kontraktu (agenci, aukcjonerzy), jak również wartość sprzedaży zrealizowanej przez tranzyt rozliczany, polegający na przekazywaniu towarów bezpośrednio od dostawcy do odbiorcy z pominięciem magazynów, które tę dostawę realizują.

5. Podziału **sklepów według form organizacyjnych** dokonano na podstawie wielkości powierzchni sprzedażowej sklepów i rodzaju sprzedawanych w nich towarów.

**Domy towarowe i handlowe** są to sklepy wielodziałowe, prowadzące sprzedaż szerokiego i uniwersalnego asortymentu, głównie towarów nieżywnościowych, o powierzchni sal sprzedażowych: domy towarowe – 2000 m<sup>2</sup> i więcej, domy handlowe – od 600 do 1999 m<sup>2</sup>.

**Supermarkety** są to sklepy o powierzchni sprzedażowej od 400 m<sup>2</sup> do 2499 m<sup>2</sup> prowadzące sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujące szeroki asortyment artykułów żywnościowych oraz artykuły nieżywnościowe częstego zakupu.

**Hipermarkety** są to sklepy o powierzchni sprzedażowej od 2500 m<sup>2</sup> prowadzące sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujące szeroki asortyment artykułów żywnościowych i nieżywnościowych częstego zakupu, zwykle z parkingiem samochodowym.

**Sklepy powszechnie** są to sklepy prowadzące sprzedaż głównie towarów żywnościowych codziennego użytku, o powierzchni sal sprzedażowych od 120 do 399 m<sup>2</sup>.

**Sklepy wyspecjalizowane** są to sklepy prowadzące sprzedaż szerokiego asortymentu artykułów do kompleksowego zaspokojenia określonych potrzeb, np. ubioru, wyposażenia mieszkań, sklepy motoryzacyjne, meblowe, sportowe itp.

Do innych sklepów zaliczono sklepy o powierzchni sal sprzedażowych do 119 m<sup>2</sup>.

Podziału sklepów według województw dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji sklepu.

6. Sklepy podaje się łącznie z aptekami ogólnodostępnymi.

7. Do **placówek gastronomicznych** zaliczono zakłady i punkty gastronomiczne stałe i sezonowe, których przedmiotem działalności jest przygotowywanie oraz sprzedaż posiłków i napojów do spożycia na miejscu i na wynos. Sezonowe pla-

*The division of consumer goods into food and non-alcoholic beverages, alcoholic beverages, tobacco as well as non-foodstuff goods was made by estimation*

4. Data regarding the **wholesale sale of commodities** include sales from warehouses, in which the commodities stored account for the property of a trade enterprise. The value of wholesale sales also includes the value of sales realized on the basis of a direct payment or contract (agents, auctioneers), as well as the value of sales realized by settled transit consisting in the transfer of commodities directly from the supplier to the client, by-passing the warehouses which realize the delivery.

5. The division of **stores by organizational form** was made on the basis of the area of the sales floor and the types of goods sold.

**Department stores and trade stores** are stores with multiple departments, selling a broad and universal assortment, primarily non-foodstuff goods, with a sales floor area of 2000 m<sup>2</sup> and more for department stores and from 600 to 1999 m<sup>2</sup> for trade stores.

**Supermarkets** are stores with a sales floor from 400 to 2499 m<sup>2</sup>, selling goods in a self-service system and offering a wide assortment of foodstuff goods and frequently bought non-foodstuff goods.

**Hipermarkets** are stores with a sales floor above 2500 m<sup>2</sup>, selling goods in a self-service system and offering a wide assortment of foodstuff goods and frequently bought non-foodstuff goods, usually with a parking place.

**Grocery stores** are stores primarily selling foodstuff goods for daily consumption, with a sales floor from 120 to 399 m<sup>2</sup>.

**Specialized stores** are stores selling a wide assortment of articles to fully meet specific needs, (e.g. clothing, home furnishings, car parts, furniture, sporting goods, etc.).

Other stores include stores with a sales floor up to 119 m<sup>2</sup>.

The division of shops by voivodships was made on the basis of the actual location of a shop.

6. Shops include public pharmacies.

7. **Catering establishments** include permanent and seasonal catering establishments and outlets, the scope of activity of which is the preparation and sale of meals and beverages for on-site and take-out consumption. Seasonal catering

cówki gastronomiczne uruchamiane są okresowo i działają nie dłużej niż sześć miesięcy w roku kalendarzowym.

Do placówek gastronomicznych nie zalicza się ruchomych punktów sprzedaży detalicznej i automatów sprzedażowych.

**8. Magazyny handlowe** (hurtu i rozdzielcze detalu) są jednostkami organizacyjno-funkcjonalnymi podmiotów gospodarczych zajmujących się obrotem towarów. Magazynem jest jednostka przeznaczona do magazynowania towarów, zajmująca wyodrębnioną przestrzeń magazynową, wyposażona w środki techniczne i organizacyjne, dysponująca personelem do obsługi tych środków oraz prowadząca ewidencję stanu i ruchu zapasów.

**9.** Dane o działalności handlowej, w tym informacje o sklepach i stacjach paliw opracowano na podstawie sprawozdawczości. Dane dla jednostek o liczbie pracujących do 9 osób uogólniono w oparciu o wyniki badania reprezentacyjnego przeprowadzonego przeprowadzanego do 2007 r. na 5%, od 2008 r. — 4% próbie tych jednostek (w przypadku sklepów i stacji paliw — od 2004 r.). Dane dotyczące struktury asortymentowej sprzedaży detalicznej opracowano na podstawie badania reprezentacyjnego.

**10. Targowiska** są to wyodrębnione tereny i budowle (plac, ulice, hale targowe) ze stałymi lub sezonowymi punktami sprzedaży drobno-detalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu w wyznaczone dni tygodnia lub codziennie (bazaary).

Za **targowiska sezonowe** należy uznać te place i ulice, gdzie uruchamiane są na okres do 6 miesięcy punkty handlowe, w związku ze wzmożonym ruchem nabywców (np. nadmorski ruch urlopowy) i działalność ta jest ponawiana w kolejnych sezonach.

*establishments are open for a certain period of time and operate not longer than six months in a calendar year.*

*Portable retail sales points and vending machines are not treated as catering establishments.*

**8. Trade warehouses** (wholesale and retail distribution) are the organizational and functional units of economic entities engaged in the turnover of commodities. A warehouse is an entity designated for storing up commodities, occupying separate storage space, equipped with the technical and organizational means as well as with the personnel to service these means and, in addition, registering the amount and the changes in stocks.

**9.** *Data regarding trade and catering activity including information about shops and petrol stations are compiled on the basis of reporting. For entities employing up to 9 persons data have been generalized on the basis of the result of a sample survey conducted until 2007 on a 5%, since 2008 — 4% sample of these entities (in case shops and petrol stations — since 2004). Data concerning the assortment structure of retail sales are compiled on the basis of a sample survey.*

**10. Marketplaces** are specific areas and structures (squares, streets, market halls) with permanent or seasonal outlets for small-scale retail sales or with facilities designated for conducting trade on specific days of the week or weekly (bazaars).

**Seasonal marketplaces** are those squares and streets where trade outlets conduct activity for a period of 6 months, in connection with increased demand from buyers (e.g., holiday seaside demand) and this activity is repeated in successive seasons.

## DZIAŁ XIX

### FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW

#### Uwagi ogólne

**1. Wyniki finansowe przedsiębiorstw** prezentuje się w dostosowaniu do ustawy z dnia 29 IX 1994 r o rachunkowości, obowiązującej (tekst jednolity Dz. U. 2016, poz. 1047).

Dane w zakresie gospodarki finansowej przedsiębiorstw obejmują podmioty gospodarcze prowadzące księgi rachunkowe, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Dane nie obejmują banków, instytucji ubezpieczeniowych, domów i biur maklerskich, towarzystw inwestycyjnych i emerytalnych, narodowych funduszy inwestycyjnych, szkół wyższych, samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, instytucji kultury posiadających osobowość prawną i gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

**2. Przychody z całokształtu działalności (kwoty otrzymane i należne)** obejmują:

- 1) przychody netto ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług), łącznie z dotacjami do produktów;
- 2) przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów, łącznie z kwotami należnymi z tytułu sprzedaży opakowań wielokrotnego użytku;
- 3) pozostałe przychody operacyjne, tj. przychody niezwiązane bezpośrednio z podstawową działalnością podmiotu, do których zalicza się: zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych (środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych, inwestycji w nieruchomości i prawa), otrzymane nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny, aktywa (środki pieniężne), odszkodowania, rozwiązane rezerwy, korekty odpisów aktualizujących wartość aktywów niefinansowych, przychody z działalności socjalnej, przychody z wynajmu lub dzierżawy środków trwałych albo inwestycji w nieruchomości i prawa;
- 4) przychody finansowe, tj. przychody z tytułu dokonanych przez podmiot operacji finansowych: kwoty należne z tytułu dywidend i udziałów w zysku, odsetki od udzielanych pożyczek, odsetki od lokat terminowych, odsetki za zwłokę, zysk ze zbycia inwestycji, zmniejszenia odpisów aktualizacyjnych wartości inwestycji wobec całkowitego lub częściowego ustania przyczyn powodujących trwałą utratę ich wartości, nadwyżkę dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi.

## CHAPTER XIX

### FINANCES OF ENTERPRISES

#### General notes

**1. The financial results of enterprises** are adjusted to the Accounting Act dated 29 IX 1994, (uniform text Journal of Laws 2016, item 1047).

Data regarding the financial management of enterprises include economic entities keeping accounting ledgers employing more than 9 persons.

Data do not include banks, insurance companies, brokerage houses and brokerage offices, investment and pension societies, National Investment Funds, higher education institutions, independent public health care facilities, cultural institutions with legal personality and private farms in agriculture.

**2. Revenues from total activity (sums received and due)** include:

- 1) net sales revenues of products (goods and services), including allocations to products;
- 2) net sales revenues of goods and materials, including sums due from the sale of re-use packages;
- 3) other operating revenues, i.e., revenues not directly connected with the basic activity of the entity, to which the following are included: profits from the sale of non-financial fixed assets (fixed assets, assets under construction, intangible fixed assets, investments in real estate and rights) received free of charge, including donated assets, assets (cash), as well as damages reversed provisions, adjustments of the depreciation value for non-financial assets, income from social activities, income from the rent or lease of fixed assets and investments in real estate and rights;
- 4) financial revenues, i.e., revenues from financial operations conducted by an entity: amounts due in respect of dividends and share in profits, interest on loans granted, interest on time deposits, default interest, profits from the sale of investments, reduction of depreciation write-offs relating to investments due to the fact that the reasons resulting in the permanent loss of their value have ceased to exist (whether partially or totally), surplus of foreign exchange gains over losses.

**3. Costs of obtaining revenues from total**

### 3. Koszty uzyskania przychodów z całości kształtu działalności obejmują:

- 1) koszt własny sprzedanych produktów (wyrobów i usług), tj. koszty ogółem pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowane o zmianę stanu produktów;
- 2) wartość sprzedanych towarów i materiałów według cen zakupu (nabycia);
- 3) pozostałe koszty operacyjne obejmują: stratę ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych, tj. nadwyżkę wartości sprzedanych składników majątku trwałego nad przychodami z ich sprzedaży, amortyzację oddanych w dzierżawę lub najem środków trwałych i środków trwałych w budowie, nieplanowane odpisy amortyzacyjne (odpisy z tytułu trwałej utraty wartości), poniesione kary, grzywny, odszkodowania, odpisane w części lub w całości wierzytelności w związku z postępowaniem upadłościowym, układowym i naprawczym, utworzone rezerwy na prawne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązanie (straty z transakcji gospodarczych w toku), odpisy aktualizujące wartość aktywów niefinansowych, koszty utrzymania obiektów działalności socjalnej, darowizny lub nieodpłatnie przekazane aktywa trwałe;
- 4) koszty finansowe, na które składają się w szczególności: odsetki od zaciągniętych kredytów i pożyczek, odsetki i dyskonto od wyemitowanych przez jednostkę obligacji, odsetki za zwłokę, strata ze zbycia inwestycji, odpisy z tytułu aktualizacji wartości inwestycji, nadwyżka ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi.

**4. Przychody i koszty uzyskania przychodów ze sprzedaży** produktów, towarów i materiałów wpływające na wynik finansowy ustala się w wartości wyrażonej w rzeczywistych cenach sprzedaży z uwzględnieniem opustów w postaci rabatów i bonifikat, bez podatku od towarów i usług.

**5. Wynik finansowy na działalności gospodarczej** jest to suma wyniku finansowego na sprzedaży produktów, towarów i materiałów, wyniku na pozostałej działalności operacyjnej oraz wyniku na operacjach finansowych.

**activity include:**

- 1) *the cost of products sold (goods and services), i.e., the total costs decreased by the costs of generating benefits for the needs of the entity an corrected by the change in product inventories;*
- 2) *the value of goods and materials sold according to procurement (purchase) prices;*
- 3) *other operating costs comprise: loss on the sale of non-financial fixed assets, i.e., surplus of the value of sold fixed assets over the revenues from their sale, depreciation of leased or rented fixed assets and assets under construction, unplanned write-offs (write-offs by virtue of a permanent loss of value), penalties, fines, indemnities paid, partially or fully written off liabilities related to bankruptcy, composition, restructuring proceedings, reserves made for future legal liabilities or liabilities, which are likely to occur (loss on current business transaction in), write-offs updating the value of non-financial assets, costs of maintaining premises required for social activity, donations or fixed assets received free of charge;*
- 4) *financial costs, in particular, interest from contracted credits and loans, interest and discount on bonds issued by the entity, default interest, loss on the sale of investments, write-offs updating the value of investment the surplus of foreign exchange losses over gains.*

**4. Revenues and costs of obtaining revenues from the sale of products, goods and materials** which have an influence on the financial result are expressed in actual sales prices taking into account discounts in the form of rebates and reductions, excluding the value added tax (VAT).

**5. The financial result on economic activity** is the sum of the financial result from the sale of products, goods and materials, the result on other operating activity as well as the result on financial operations.

**6. Result of extraordinary events (extraordinary profits and losses)** are the financial results



**6. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (zyski i straty nadzwyczajne)** to skutki finansowe zdarzeń powstających niepowtarzalnie, poza zwykłą działalnością jednostki i niezwiązanych z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia, a w szczególności spowodowanych zdarzeniami losowymi.

W 2016 r. wszelkie skutki zdarzeń, które dotychczas wpływały na zyski i straty nadzwyczajne, są zaliczane odpowiednio do pozostałych przychodów operacyjnych i pozostałych kosztów operacyjnych.

**7. Wynik finansowy brutto** (zysk lub strata) jest to wynik finansowy na działalności gospodarczej, powiększony o zyski nadzwyczajne i pomniejszony o straty nadzwyczajne.

**8. Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego brutto** obejmują podatek dochodowy od osób prawnych i fizycznych oraz inne płatności wynikające z odrębnych przepisów.

**9. Podatek dochodowy** jest to podatek od osiągniętego zysku, który podmiot gospodarczy jest zobowiązany uiścić po uwzględnieniu przyznanych ulg. Obejmuje on część bieżącą i część odroczoną:

- część bieżąca to podatek wykazany w deklaracji podatkowej za dany okres sprawozdawczy,
- część odroczone stanowi różnicę między stanem rezerw i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i początek okresu sprawozdawczego. Przy czym rezerwę tworzy się niezależnie od tego czy jednostka osiągnie zysk, czy poniesie stratę bilansową. Konsekwencją przyjętego rozwiązania jest to, że w rachunku wyników strata brutto może być wyższa niż strata netto.

**10. Wynik finansowy netto** (zysk lub strata) otrzymujemy po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia.

**11.** Relacje ekonomiczne przedstawione w tabl. 4 obliczono następująco:

- 1) **wskaźnik poziomu kosztów** jako relację kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności;
- 2) **wskaźnik rentowności obrotu:**
  - **brutto** jako relację wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności,
  - **netto** jako relację wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności;
- 3) **wskaźnik płynności finansowej:**

*of one-time events, outside the usual activity of an entity, and not connected with general risk of activity, and in particular, the result of coincidental events.*

*In 2016 all economic effects of the events which previously affected the extraordinary profits and losses are classified as other operating revenues or other operating costs, respectively.*

**7. The gross financial result** (profit or loss) is the financial result on economic activity, increased by extraordinary profits and decreased by extraordinary losses.

**8. Obligatory encumbrances of gross financial result** include income tax on legal and natural persons as well as other payments resulting from separate regulations.

**9. Income tax** is the tax on earned profit which an economic entity is obligated to pay after considering abatements granted. The income tax consists of the current and the deferred part:

- the current part in the tax presented in the tax declarations for a given reporting period,
- the deferred part constitutes a difference between the state of reserves and assets, by virtue of deferred tax in the end and in the beginning of the reporting period. While the reserve is created, irrespectively of the balance profit or loss of a given entity. Consequence of the accepted solution is that gross loss can be higher than net loss in the income statement.

**10. The net financial result** (profit or loss) is derived after decreasing the gross financial result by obligatory encumbrances.

**11.** The economic relations presented in table 4 were calculated as follows:

- 1) **cost level indicator** as the relation of costs of obtaining revenues from total activity to revenues from total activity;
- 2) **turnover profitability rate:**
  - **gross** as the relation of the gross financial result to revenues from total activity,
  - **net** as the relation of the net financial result to revenues from total activity;
- 3) **financial liquidity ratio of:**
  - **first degree** as the relation of short-term

- **I stopnia** jako relację inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych bez funduszy specjalnych,
- **II stopnia** jako relację inwestycji krótkoterminowych i krótkoterminowych należności i roszczeń do zobowiązań krótkoterminowych bez funduszy specjalnych,
- **III stopnia** jako relację aktywów obrotowych (zapasów, krótkoterminowych należności i roszczeń, inwestycji krótkoterminowych oraz od 2002 r. krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych czynnych) do zobowiązań krótkoterminowych bez funduszy specjalnych.

**12. Aktywa obrotowe** obejmują: zapasy, krótkoterminowe należności i roszczenia, inwestycje krótkoterminowe (środki pieniężne i krótkoterminowe papiery wartościowe) i krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe czynne.

**13. Kapitały (fundusze) własne** ujmuje się w księgach rachunkowych z podziałem na ich rodzaje i według zasad określonych przepisami prawa, postanowieniami statutu lub umowy o utworzeniu jednostki. Obejmują one: kapitał (fundusz) podstawowy, należne wpłaty na kapitał podstawowy, kapitał (fundusz) zapasowy, kapitał (fundusz) rezerwowy z aktualizacji wyceny, pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe, niepodzielony (nierozliczony) wynik finansowy z lat ubiegłych, wynik finansowy netto roku obrotowego oraz odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego. Kapitał (fundusz) podstawowy to, w zależności od formy prawnej podmiotu gospodarczego:

- w spółkach akcyjnych — kapitał akcyjny,
- w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (z o.o.) — kapitał zakładowy,
- w przedsiębiorstwach państwowych — fundusz założycielski,
- w spółdzielniach — fundusz udziałowy,
- w spółkach komandytowych, jawnych, cywilnych — kapitał właścicieli.

Kapitał (fundusz) podstawowy w spółkach akcyjnych, spółkach z o.o. i w spółdzielniach, ujęty w wysokości określonej w umowie (statucie) wpisanej w rejestrze handlowym, jest pomniejszany o zadeklarowane, lecz niewniesione wkłady kapitałowe.

**14. Zobowiązania przedsiębiorstw (kapitały obce)** obejmują wszystkie zobowiązania z wszel-

*investments to short-term liabilities excluding special funds,*

- **second degree** as the relation of short-term investments and short-term dues and claims to short-term liabilities excluding special funds,
- **third degree** as the relation of current assets (inventories, short-term dues and claims, short-term investments and since 2002 short-term deferred expenditures) to short-term liabilities excluding special funds.

**12. Current assets** include: inventories, short-term dues and claims, short-term investments (cash equivalents, short-term securities) and short-term deferred expenditures.

**13. Share equity (funds)** is recorded in ledgers according to type and according to the principles defined in legal regulations, statute resolutions or agreements regarding the establishment of the entity. They include: share capital (fund), share capital not paid up, supplementary capital (fund), reserve capital (fund) from revaluation, other reserve capital (fund), undistributed (unsettled) financial result from previous years, net financial result of the turnover year years and write-offs from net profit for the turnover year. Share capital (fund) is, depending on the legal form of the economic entity:

- share capital — in joint stock companies,
- initial capital — in limited liability companies,
- founders' capital — in state owned enterprises,
- participation fund — in co-operatives,
- owners' capital — in limited partnership, unlimited partnership and civil law partnership companies.

Share capital (fund) in joint stock companies and limited liability companies as well as in co-operatives, registered in the amount defined in the agreement (statute) recorded in the trade register, is decreased by the capital contribution declared but not transferred.

**14. Liabilities of enterprises (outside capital)** include all liabilities, including liabilities from bank credits and loans and are divided into: long-term

kich tytułów, w tym również z tytułu kredytów bankowych i pożyczek. Ogół zobowiązań przedsiębiorstw dzieli się na zobowiązania: długoterminowe — gdy okres ich spłaty na dzień bilansowy jest dłuższy niż rok, krótkoterminowe — gdy okres ich spłaty na dzień bilansowy jest nie dłuższy niż rok.

Zobowiązania z tytułu dostaw i usług są zaliczane do zobowiązań krótkoterminowych (bez względu na okres wymagalności zapłaty).

**15.** Dane dotyczące finansów przedsiębiorstw podano na podstawie rocznej sprawozdawczości finansowej (przed weryfikacją bilansu) łącznie z wynikami przedsiębiorstw, które zawiesiły działalność lub zostały zlikwidowane w ciągu roku.

*liabilities — when their repayment period on the balance day is longer than one year, and short-term liabilities — when their repayment period on the balance day is not longer than one year.*

*Liabilities from deliveries and services are included in short-term liabilities (irrespectively of its due date).*

**15.** *Data concerning the finances of enterprises are presented on the basis of annual financial reports (before balance verification) together with the results of enterprises which suspended activities or were liquidated within the course of the year.*

## DZIAŁ XX

### FINANSE PUBLICZNE

#### Uwagi ogólne

1. Finanse publiczne obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem.

Podstawę prawną określającą te procesy stanowi ustawa z dnia 27 VIII 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 885, z późniejszymi zmianami) i przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. 2009 Nr 157, poz. 1241 z późniejszymi zmianami). W przypadku gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego podstawę prawną stanowią również:

- ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1515, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. 2015 r. poz. 1445, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. 2015 r. poz. 1392 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 13 XI 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 513) z późniejszymi zmianami,
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 I 2014 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. 2014 poz. 119),
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (tekst jednolity Dz. U. 2014 poz. 1053).

2. Prezentowane dane obejmują informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów, województwa)

3. Dochody i wydatki budżetów gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województwa uchwalane są przez właściwe rady na okres roku kalendarzowego, w terminach i na zasadach określonych w ustawach o samorządzie terytorialnym.

Miasto na prawach powiatu realizuje jednocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządza jeden budżet, w którym określone są poszczególne dochody z uwzględnieniem źródeł dochodów gminy i powiatu oraz wydatki realizowane łącznie przez gminę i powiat. Dlatego też w tablicach dochody i wydatki gmin podane są bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu,

## CHAPTER XX

### PUBLIC FINANCE

#### General notes

1. Public finances cover the processes connected with accumulation and allocation of public funds.

The legal basis defining these processes is provided by the Law of 27 August 2009 on Public Finances (uniform text Journal of Laws 2013 item 885, with later amendments) and regulations implementing the Law on Public Finances (Journal of Laws 2009 No. 157, item 1241, with later amendments). In the case of the financial management of local self-government entities, the legal basis is provided also by the following:

- the Law of 8 March 1990 on Gmina Local Government (uniform text Journal of Laws 2015 item 1515, with later amendments),
- the Law of 5 June 1998 on Powiat Local Government (uniform text Journal of Laws of 2015 item 1445, with later amendments)
- the Law of 5 VI 1998 on Voivodship Local Government (uniform text Journal of Laws 2015 item 1392, with later amendments),
- the Law of 13 XI 2003 on Incomes of Local Government Units (uniform text Journal of Laws 2015 item 513, with later amendments),
- the Minister of Finances Regulation of 16 I 2014 on Budgetary Reporting (Journal of Laws 2014 item 119),
- the Minister of Finances Regulation of 2 III 2010 on Detailed Classification of Incomes, Expenses, Revenues and Expenditures, and Funds from Foreign Resources (uniform text Journal of Laws 2014 item 1053).

2. The presented data include information concerning the budgets of local self-government entities (i. e. gminas, cities with powiat status, powiats and voivodship).

3. Revenue and expenditure of budgets of gminas, cities with powiat status, powiats and voivodship are passes by the appropriate councils for a period of one calendar year, within periods and on the basis of principles defined in the Law on Local Self-government.

City with powiat status realizes tasks of gmina as well as powiat. There is one budget drawn up every year, which consists of revenue (income received jointly by gmina and powiat. Therefore in tables concerning revenue and expenditure of gminas, data for cities with powiat status include revenues of gminas as well as powiats and ex-

natomiast dochody i wydatki miast na prawach powiatu podane są łącznie z dochodami i wydatkami części gminnej i powiatowej.

**4. Na dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego składają się:**

- a) dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
- b) wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, leśny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową, opłata eksploatacyjna, opłata targowa,
- c) dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy,
- d) środki na dofinansowanie własnych zadań, z innych źródeł;

2) dotacje:

- celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
- przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych nie podlegających zwrotowi oraz płatności z budżetu środków europejskich,
- otrzymane z funduszy celowych (od 2011 r. są tylko państwowe fundusze celowe),
- pozostałe dotacje, w tym realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;

3) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

**5. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego** dzielą się na majątkowe

(w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu,
- wydatki z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

**6.** Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów.

*penditure of both gmina and powiat are given jointly.*

**4. Budget revenues of local self-government entities comprise:**

1) own revenue, i.e.:

- a) revenues from shares in receipts from corporate and personal income taxes,
- b) receipts from charges and taxes established and collected on the basis of separate acts, including the tax on real estate, the agricultural tax, forest tax, the tax on means of transport, the tax on civil law transactions, treasury fee, royalties for mineral exploration and marketplace stall trading fee,
- c) revenue from property, i.e. income from renting and leasing,
- d) funds for the additional financing of own tasks from other sources;

2) grants:

- appropriated allocations from the state budget for: government administration-related tasks, own tasks, task fulfilled on the basis of agreements with bodies of the government administration,
  - provided under programmes financed from European funds and other not reimbursable foreign funds and payments from the budget of European funds,
  - received from the appropriated funds (from 2011 state appropriated funds),
  - other allocations, including allocations based on agreements with bodies of the government administration;
- 3) general subsidy from the state budget, consisting of the following parts: equalization, educational, compensatory, balancing and regional.

**5. Expenditures of local self-government entities budgets** are divided into: property-related (including investment-related) and current expenditures, such as:

- expenditures on wages and salaries (including derivatives),
- expenditures on the purchase of materials and services,
- allocations for organisational and legal units operating within local self-government entities budgets,
- expenditures on debt servicing,
- expenditures related to granting endorsements and guarantees.

**6.** Information concerning local self-government entities budgets is compiled on the basis of financial reports of the Ministry of Finance.

## DZIAŁ XXI

### INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE

#### Uwagi ogólne

#### Inwestycje

**1. Nakłady inwestycyjne** są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

**Nakłady na środki trwałe** są to nakłady na:

- budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe,
  - maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem),
  - środki transportu,
  - inne, tj.: melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych oraz inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie, a ponadto odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji, z wyjątkiem odsetek nieuwzględnionych w wartości nakładów na środki trwałe przez podmioty stosujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 I 2005 r.
- W przypadku ujemnych różnic kursowych walut suma nakładów na poszczególne grupy rodzajowe może być większa od nakładów na środki trwałe ogółem.

**Pozostałe nakłady** są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

**2.** Nakłady inwestycyjne — jeśli nie zaznaczono inaczej — zaliczono do odpowiednich sekcji PKD 2007 zgodnie z zaklasyfikowaniem działalności inwestora (podmiotu gospodarki narodowej), z wyjątkiem nakładów na obiekty niezwiązane z jego podstawową działalnością, które zaliczono do odpowiednich sekcji według kryterium przeznaczenia obiektu (dotyczy np.: budynków i lokali mieszkalnych, obiektów przeznaczonych dla potrzeb edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji).

**3.** Wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez:

## CHAPTER XXI

### INVESTMENTS. FIXED ASSETS

#### General notes

#### Investments

**1. Investment outlays** are financial or tangible outlays, the purpose of which is the creation of new fixed assets or the improvement (rebuilding, enlargement, reconstruction or modernization) of existing capital asset items, as well as outlays on so-called initial investments.

Investment outlays are divided into outlays on fixed assets and other outlays.

**Outlays on fixed assets** include outlays on:

- buildings and structures (include buildings and places as well as civil engineering works), of which, among others, construction and assembly works, design and cost estimate documentation,
- machinery, technical equipment and tools (including instruments, moveables and endowments),
- transport equipment,
- others, i.e., detailed meliorations, improvements to land as well as livestock (basic herd), long-term plantings, interests on investment credits and investment loans for the period of investment realization, except for interests not included in outlays on fixed assets by units that use International Accounting Standards (IAS) implemented since 1 I 2005.

In case of foreign exchange losses of currencies, the sum of outlays on particular groups of assets may exceed the total value of outlays on fixed assets

**Other outlays** are outlays on so-called initial investments as well as other costs connected with investment realization. These outlays do not increase the value of fixed assets.

**2.** Investment outlays, unless otherwise indicated, are included into the appropriate sections of the NACE rev. 2 in accordance with the classification of the investor's activity (entity of the national economy), with the exception of outlays on structures not connected with its basic activity, which were included into the appropriate sections according to the criteria of structure destination (concerning, e.g.: residential buildings and places, buildings for education, health care, sport and recreational purposes).

**3.** The value of investment outlays incurred by:

- legal persons and organizational entities without legal personality as well as natural persons

- osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) z liczbą pracujących powyżej 9 osób — opracowano na podstawie sprawozdawczości,
- osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liczbą pracujących do 9 osób, gospodarstwa indywidualne w rolnictwie, a także wartość nakładów na indywidualne budownictwo mieszkaniowe, sakralne i rekreacyjne nieprzystosowane do stałego zamieszkania — ustalono szacunkowo.

Podstawę szacunku wartości nakładów inwestycyjnych na indywidualne budownictwo stanowi kubatura budynków oddanych do użytkowania. Nakłady roczne obejmują pełną wartość budynków oddanych do użytkowania w danym roku, tj. nie uwzględniają różnicy stanów budownictwa niezakończonego w końcu i na początku danego roku.

## Środki trwałe

**1. Do środków trwałych** zalicza się kompletne i nadające się do użytku, składniki majątkowe o przewidywanym okresie używania dłuższym niż rok, w tym również drogi publiczne, ulice i place łącznie z pobocznymi i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadzenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty i inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 I 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów uznanych od 1 I 1991 r. za środki trwałe zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 XII 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu uznanego od 1 I 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 IX 1994 r. (jednolity tekst Dz. U. 2016 poz. 1047, z późniejszymi zmianami).

**2. Wartość brutto środków trwałych** jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

Przez **wartość brutto** środków trwałych w bieżących cenach ewidencyjnych według stanu w dniu 31 XII r. należy rozumieć:

- w zakresie środków trwałych przekazanych do eksploatacji:

*conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) employing more than 9 persons, was compiled on the basis of statistical reports,*

- *legal persons and organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity and civil law partnerships employing up to 9 persons, private farms in agriculture as well as the value of outlays on private residential construction and private recreational construction (not adapted for permanent residence) and on sacral construction, was estimated.*

*The cubic volume of completed buildings accounts for the basis of the estimate regarding the value of investment outlays in private construction. Annual outlays include the total value of buildings completed in a given year, i.e., not include the difference between non-finished construction at the end and at the beginning of a given year.*

## Fixed assets

**1. Fixed assets** include asset components and other objects completed and ready, for usage, with an expected period of utility exceeding 1 year, of which also public roads, streets and squares, together with shoulders and foundations, development of tracts of land, long-term plantings, meliorations, water structures, land and livestock (basic herd) as well as since 1 I 2002 co-operative ownership right to residential-premise and co-operative right to non-residential (utilitarian) premise.

*Data regarding fixed assets do not include the value of land recognized, since 1 I 1991, as a fixed asset, in accordance with the decree of the Council of Ministers, dated 12 XII 1990 (Journal of Laws No. 90, item 529) as well as right of perpetual use of land, regarded as fixed assets since 1 I 2002, in accordance with Act of Accounting dated 29 IX 1994 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1047, with later amendments).*

**2. The gross value of fixed assets** is the value equal to the outlays incurred on purchasing or manufacturing them, without deducting consumption value (depreciation).

**The gross value of fixed assets** as of 31 XII at current book-keeping prices is understood:

- within the scope of fixed assets designated for exploitation:
  - before 1 I 1995 — the value at replacement

- przed 1 I 1995 r. - wartość w cenach odtworzenia z września 1994 r.,
- po 1 I 1995 r. - wartość w cenach bieżących nabycia lub wytworzenia;
- w podmiotach stosujących Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 I 2005 r. - również wycenę według wartości godziwej.

**Wartość brutto w cenach odtworzenia** została ustalona w wyniku aktualizacji (wyceny) środków trwałych w gospodarce narodowej dokonanej według stanu w dniu 1 I 1995 r. zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 I 1995 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także aktualizacji wyceny środków trwałych (Dz. U. Nr 7, poz. 34).

**3. Dane według sekcji PKD 2007** – jeśli nie zaznaczono inaczej – opracowano metodą przedsiębiorstw, co oznacza, że wszystkie środki trwałe danego podmiotu gospodarki narodowej zalicza się do tego poziomu klasyfikacyjnego, do którego zaliczono podmiot na podstawie przeważającego rodzaju działalności, np. w przedsiębiorstwie zaliczonym do sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” wszystkie środki trwałe użytkowane zarówno w tym rodzaju działalności, jak i poza tą działalnością (budynki i lokale mieszkalne, obiekty służące edukacji, ochronie zdrowia itp.) zalicza się do sekcji „Przetwórstwo przemysłowe”. Wyjątek stanowią budynki mieszkalne w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, które ujęto w sekcji „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości”.

Wartość dróg publicznych, ulic i placów zaliczono do sekcji „Transport i gospodarka magazynowa”.

#### **4. Wartość brutto środków trwałych:**

- osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i spółek cywilnych z liczbą pracujących powyżej 9 – opracowano na podstawie sprawozdawczości,
- osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą z liczbą pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, a także wartość indywidualnych budynków mieszkalnych (osób fizycznych) i rekreacyjnych nieprzystosowanych do stałego zamieszkania, wartość dróg publicznych, ulic i placów, melioracji podstawowych i szczegółowych oraz budowli wodnych — ustalono szacunkowo.

#### **5. Wartość środków trwałych według grup**

- prices of September 1994,*
- after 1 I 1995 — the purchase or manufacturing value at current prices;*
- in units that use International Accounting Standards (IAS) implemented since 1 I 2005 - also revaluation according to fair value.*

**The gross value at replacement prices** was established as a result of the revaluation of fixed assets in the national economy made as of 1 I 1995, in accordance with the decisions of the decree of the Ministry of Finance, dated 20 I 1995, regarding the depreciation of fixed assets and intangible fixed assets, as well as the revaluation of fixed assets (Journal of Laws No. 7, item 34).

**3. Data by sections of the NACE Rev. 2** – unless otherwise indicated – were compiled using the enterprise method, i.e., all fixed assets of a given entity of the national economy are included in that classification level to which the entity was included on the basis of the superior kind of activity, e.g., in an enterprise classified in the section “Manufacturing” all fixed assets used in manufacturing and outside this activity (residential buildings and places, buildings for education, health care, etc.) are included in the section “Manufacturing”. An exception are residential buildings on private farms in agriculture, which were classified in the section “Real estate activities”.

The value of public roads, streets and squares is included in the section “Transportation and storage”.

#### **4. The gross value of fixed assets:**

- of legal persons and organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and civil law partnerships employing more than 9 persons, was compiled on the basis of statistical reports,*
- of legal persons and organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity and civil law partnerships employing up to 9 persons, private farms in agriculture as well as the value of private residential buildings (natural persons) and recreational not adapted for permanent residence, the value of public roads, streets and squares, basic and detailed meliorations and water structures, was estimated.*

**5. The value of fixed assets according to groups was compiled in accordance with Classification of Fixed Assets. The grouping in-**



**opracowano zgodnie z Klasyfikacją Środków Trwałych.** Grupowanie obejmuje:

- 1) budynki i budowle:
  - a) budynki i lokale; od 1 I 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego),
  - b) obiekty inżynierii lądowej i wodnej (bez melioracji szczegółowych);
- 2) maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia:
  - a) kotły i maszyny energetyczne,
  - b) maszyny, urządzenia i aparaty ogólnego zastosowania,
  - c) specjalistyczne maszyny, urządzenia i aparaty,
  - d) urządzenia techniczne,
  - e) narzędzia, przyrządy, ruchomości i wyposażenie;
- 3) środki transportu;
- 4) pozostałe środki trwałe, tj.: zasadzenia wieloletnie, melioracje szczegółowe i inwentarz żywy (stado podstawowe).

cludes:

- 1) *buildings and structures:*
  - a) *buildings and places; since 1 I 2002 co-operative ownership right to residential premise as well as co-operative right to non-residential (utilitarian) premise,*
  - b) *land and water engineering constructions (excluding detailed meliorations);*
- 2) *machinery, technical equipment and tools:*
  - a) *boilers and power industry machinery,*
  - b) *general usage machinery, equipment and apparatus,*
  - c) *special use machinery, equipment and apparatus,*
  - d) *technical equipment,*
  - e) *tools, instruments, moveables and endowments;*
- 3) *transport equipment;*
- 4) *other fixed assets, i.e., long-term plantings, detailed meliorations and livestock (basic herd).*

## DZIAŁ XXII

### RACHUNKI REGIONALNE

#### Uwagi ogólne

1. **Rachunki regionalne** opracowano zgodnie z zasadami „Europejskiego Systemu Rachunków 2010 (ESA 2010)”, wprowadzonego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z dnia 21 V 2013 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 174 z 26.06.2013 r.).

2. W systemie rachunków regionalnych dla każdego województwa zestawiane są: rachunek produkcji i rachunek tworzenia dochodów według sektorów instytucjonalnych i rodzajów działalności oraz rachunek podziału pierwotnego dochodów i rachunek podziału wtórnego dochodów w sektorze gospodarstw domowych. Dla podregionów obliczane są: produkt krajowy brutto (PKB) i wartość dodana brutto (WDB) według grup rodzajów działalności.

3. **Produkt krajowy brutto (PKB)** przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

W obliczeniach dynamiki wolumenu produktu krajowego brutto jako ceny stałe przyjęto ceny bieżące z roku poprzedzającego rok badany.

4. **Wartość dodana brutto (WDB)** mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

5. **Produkcja globalna** obejmuje wartość wyrobów i usług wytworzonych przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne. Produkcja globalna jest wyceniana w cenach bazowych lub według kosztów produkcji.

## CHAPTER XXII

### REGIONAL ACCOUNTS

#### General notes

1. **Regional accounts** were compiled according to the principles of the European System of Accounts 2010 (the ESA 2010), introduced by Regulation No 549/2013 of the European Parliament and of the Council (EU) of 21 V 2013 on the European system of national and regional accounts in the European Union (Official Journal of the EU L 174, 26.06.2013).

2. The following accounts are compiled in the regional accounts system for each voivodship: the production account and the generation of income account by institutional sectors and kind of activity as well as the allocation of primary income account and the secondary distribution of income account in the households sector. The following categories are calculated for subregions: gross domestic product (GDP) and gross value added (GVA) by kind-of-activity groups.

3 **Gross domestic product (GDP)** presents the final result of the activity of all entities of the national economy. Gross domestic product is equal to the sum of gross value added generated by all national institutional units, increased by taxes on products and decreased by subsidies on products. Gross domestic product is calculated at market prices.

In calculations of gross domestic product volume indices current prices from the year preceding the reference year were adopted as constant prices.

4. **Gross value added (GVA)** measures the newly generated value as a result of the production activity of national institutional units. Gross value added is the difference between gross output and intermediate consumption, and is presented at basic prices.

5. **Gross output** includes the value of goods and services produced by all national institutional units. Gross output is valued at basic prices or according to the production costs.

6. **Intermediate consumption** includes the

**6. Zużycie pośrednie** obejmuje wartość zużytych materiałów (łącznie z paliwami) netto (po odjęciu wartości odpadów użytkowych), surowców (łącznie z opakowaniami), energii, gazów technicznych i usług obcych (obróbka obca, usługi transportowe, najem sprzętu, usługi telekomunikacyjne i obliczeniowe, prowizje płacone za usługi bankowe), usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (FISIM) oraz koszty podróży służbowych (bez diet) i inne koszty (np. koszty reklamy, reprezentacji, dzierżawy i najmu, koszty biletów służbowych, koszty ryczałtów za używanie własnych pojazdów do celów służbowych, opłaty giełdowe i opłaty z tytułu uczestnictwa w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych). Zużycie pośrednie jest wyceniane w cenach nabycia.

7. W systemie rachunków regionalnych przyjmuje się zasadę ewidencjonowania produkcji globalnej oraz zużycia pośredniego z uwzględnieniem **obrotów wewnętrznych**.

**8. Dochody pierwotne brutto w sektorze gospodarstw domowych** składają się z dochodu mieszanego brutto, dochodów związanych z pracą najemną (obejmujących całkowite koszty związane z zatrudnieniem ponoszone przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne, tj. wynagrodzenia łącznie ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne płaconymi przez pracowników, składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawców i inne koszty związane z zatrudnieniem) oraz dochodów z tytułu własności. Dochody pierwotne brutto pełnią funkcję kreującą dochody do dyspozycji brutto.

**9. Dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych** powstają w wyniku skorygowania dochodów pierwotnych brutto o podatki bieżące od dochodów i majątku itp., składki na ubezpieczenia społeczne, świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze (świadczenia z ubezpieczeń społecznych pieniężne, świadczenia z pomocy społecznej pieniężne) oraz pozostałe transfery bieżące.

Dynamikę realnych dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych w przekroju województw obliczono metodą uproszczoną przy zastosowaniu wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych według województw.

**10. Grupowanie danych według województw**

*value of consumed materials (including fuels) in net terms (after subtracting the value of recyclable wastes), raw materials (including packaging), energy, technological gases, outside services (outside processing, transport services, equipment rental, telecommunication and accounting services, commissions paid for banking services), financial intermediation services indirectly measured (FISIM), costs of business trips (excluding travelling allowances) as well as other costs (e.g. advertising, representation, rental and leasing costs, ticket costs for official business, costs of lump-sum payments for using personal vehicles for official business, stock exchange payments as well as payments from participating in the National Depository for Securities). Intermediate consumption is valued at purchaser's prices.*

*7. In the regional accounts system the principle of recording gross output as well as intermediate consumption including **internal turnover** is accepted.*

**8. Gross primary income in the households sector** is comprised of gross mixed income, income connected with hired work (including total compensation of employees borne by all national institutional units, i.e. wages and salaries jointly with contributions to compulsory social security and health security paid by employees, contributions to compulsory social security paid by employers and other costs connected with employment) as well as property income. Gross primary income fulfils the function of creating gross disposable income.

**9. Gross disposable income in the households sector** is obtained as a result of correcting gross primary income by current taxes on income, wealth, etc., net social contributions, social benefits other than social transfers in kind (social security benefits in cash, social assistance benefits in cash) and other current transfers.

*Indices of gross real disposable income in the households sector by voivodships are calculated applying simplified method using price indices of consumer goods and services by voivodships.*

**10. Data grouping by voivodships and subregions according to kind of activity of the Polish**

i podregionów w podziale na rodzaje działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności zostało dokonane **metodą jednostek lokalnych rodzaju działalności**, tj. według siedziby i podstawowego rodzaju działalności jednostki lokalnej przedsiębiorstwa.

11. Kryteriami zaliczania danej jednostki gospodarki narodowej do określonego sektora instytucjonalnego są: funkcje pełnione w gospodarce narodowej, rodzaj aktywności w tworzeniu nowych wartości ekonomicznych oraz sposób uczestniczenia w podziale dochodów. Wyróżnia się pięć krajowych sektorów instytucjonalnych:

1) sektor przedsiębiorstw niefinansowych, do którego zaliczono podmioty gospodarcze wytwarzające produkty rynkowe (wyroby i usługi niefinansowe),

2) sektor instytucji finansowych, do którego zaliczono podmioty gospodarcze zajmujące się pośrednictwem finansowym, pomocniczą działalnością finansową oraz ubezpieczeniami,

3) sektor instytucji rządowych i samorządowych, do którego zaliczono podmioty gospodarki narodowej działające na zasadach określonych w ustawie o finansach publicznych oraz podmioty, których system finansowy został określony odrębnymi ustawami, a których podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa, a także przedsiębiorstwa publiczne i instytucje niekomercyjne spełniające kryteria ESA 2010 w zakresie klasyfikacji do tego sektora,

4) sektor gospodarstw domowych, który tworzą osoby fizyczne pracujące na własny rachunek w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz osoby fizyczne pracujące na własny rachunek poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie z liczbą pracujących do 9 osób, a także osoby fizyczne uzyskujące dochody z pracy najemnej i niezarobkowych źródeł,

5) sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, który obejmuje: organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych.

12. W rachunkach regionalnych uwzględnia się szacunek szarej gospodarki oraz działalności nielegalnej. **Szara gospodarka** obejmuje legalną produkcję ukrytą szacowaną dla zarejestrowanych podmiotów gospodarczych sektora prywatnego z liczbą pracujących do 9 osób (niezależnie od formy prawnej), z liczbą pracujących od 10 do 49 osób (bez spółdzielni) oraz osób fizycznych z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej, głównie w działalności usługowej (w tym osób świadczących usługi prostytutki).

W ramach **działalności nielegalnej** ujęto szac-

*Classification of Activities was conducted applying the **local kind-of-activity unit method**, i.e. by the place of residence and main kind of activity of the local unit of the enterprise.*

**11. Criteria of rating a given unit of the national economy among institutional sectors are: functions fulfilled in the national economy, kind of activity in the creation of new economic values as well as the way of participation in the distribution of income. The five following institutional sectors are defined:**

1) *non-financial corporations sector which includes economic entities manufacturing market products (goods and non-financial services),*

2) *financial corporations sector which includes economic entities engaged in financial intermediation, auxiliary financial activity as well as insurance activity,*

3) *general government sector which includes entities of the national economy operating according to the principles described in the Law on Public Finance, entities for which the financial system was defined in special regulations and the main source of financing of which are subsidies from the state budget as well as public corporations and non-profit institutions that meet the ESA 2010 criteria of classification to this sector,*

4) *households sector which includes own-account workers on private farms in agriculture as well as natural persons working outside private farms in agriculture, employing up to 9 persons as well as natural persons obtaining income from hired work and non-earned sources,*

5) *non-profit institutions serving households sector which includes: social organizations, political parties, trade unions, associations, foundations and units of religious organizations.*

**12. The estimation of the hidden economy and illegal activities is included in the regional accounts. **Hidden economy** covers the legal concealed production estimated for registered economic entities of private sector employing up to 9 persons (irrespective of the legal form), employing from 10 to 49 persons (excluding cooperatives) as well as natural persons engaged in non-registered work, primarily within the service activity (including people providing prostitution services).**

*Within **illegal activities** there were included estimations concerning activity of people deriving profits from exploiting prostitution, production and*

cunki dotyczące działalności osób czerpiących korzyści z tytułu świadczenia usług prostytucji przez inne osoby, produkcji i handlu narkotykami oraz przemytu papierosów.

**13.** Dane z rachunków regionalnych za lata 2010–2014 zostały zmienione w stosunku do wcześniej opublikowanych w ślad za rewizją w rocznych rachunkach narodowych, dokonaną stosownie do standardowej procedury dotyczącej nadmiernego deficytu (tzw. notyfikacja fiskalna). Rewizja wynika z wdrożenia wytycznych zawartych w najnowszym Podręczniku Deficytu i Długu Sektora Instytucji Rządowych i Samorządowych (MGDD, edycja 2016). Zmiany związane z wdrożeniem zapisów tego podręcznika mające znaczenie dla Polski dotyczyły między innymi zakresu podmiotowego sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz rejestracji abonamentu radiowo-telewizyjnego.

**14.** Szczegółowy opis zmian wprowadzonych do rachunków narodowych znajduje się w notatce informacyjnej GUS: „Zweryfikowany szacunek produktu krajowego brutto za lata 2010-2015” z dnia 19 X 2016 r., dostępnej na stronie <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/zweryfikowany-szacunek-produktu-krajowego-brutto-za-lata-2010-2014,9,1.html>.

**15.** Wyjaśnienia dotyczące rachunków regionalnych (uwagi metodyczne oraz podstawowe pojęcia) zamieszczono w publikacji „Produkt krajowy brutto – Rachunki regionalne w 2014 r.”.

*trafficking in narcotics as well as smuggling of cigarettes.*

**13.** *Data from regional accounts for the years 2010–2014 were changed in relation to those published previously as a consequence of revision in the annual national accounts, made due to the standard excessive deficit procedure (the so-called fiscal notification). Revision results from implementing the requirements included in the latest “Manual on Government Deficit and Debt” (MGDD, 2016 edition). Changes connect-ed with introducing the provisions of this manual of importance to Poland, concerned among other things subjective range of the general government sector as well as radio and TV licence fees recording.*

**14.** *Detailed description of the changes introduced in the national accounts can be found in the CSO news release: „Zweryfikowany szacunek produktu krajowego brutto za lata 2010-2015” of 19 X 2016, available at <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/zweryfikowany-szacunek-produktu-krajowego-brutto-za-lata-2010-2015,9,2.html>.*

**15.** *Explanations concerning regional accounts (methodological notes and basic concepts) are placed in the publication “Gross Domestic Product – Regional Accounts in 2014”.*

## DZIAŁ XXIII

### PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

#### Uwagi ogólne

Prezentowane dane dotyczą podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON i obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany dalej rejestrem REGON, jest rejestrem administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru określają przepisy ustawy z dnia 29 VI 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz. 1068) oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 XI 2015 r. (Dz. U. poz. 2009) z późniejszymi zmianami w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej, co jest realizowane poprzez nadawanie im unikatowych numerów identyfikacyjnych.

Rejestr REGON jest na bieżąco aktualizowany na podstawie danych o podmiotach gospodarki narodowej, przekazywanych drogą elektroniczną z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, Krajowego Rejestru Sądowego, Systemu Informacji Oświatowej oraz Centralnego Rejestru Podmiotów Krajowej Ewidencji Podatników oraz – w przypadku pozostałych podmiotów – na podstawie wniosków zgłaszanych do właściwych urzędów statystycznych. Kompletność i aktualność rejestru uzależniona jest od terminowej realizacji ww. obowiązku. Ponadto od 2011 r. do aktualizacji rejestru wykorzystywane są informacje z Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) dotyczące zgonów osób fizycznych, które były wpisane do rejestru REGON.

## CHAPTER XXIII

### ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY

#### General notes

*The data presented concern entities of the national economy recorded in the REGON register and include legal persons, organizational entities without legal personality and natural persons conducting economic activity, classified into particular NACE Rev. 2 sections according to the predominant kind of activity.*

*The National Official Business Register, hereinafter referred to as REGON, is an administrative register held by the President of the CSO. The rules for running the register are defined by the Law on Official Statistics, dated 29 VII 1995 (uniform text Journal of Laws 2016 item 1068) and the provisions of the decree of the Council of Ministers of 30 XI 2015 (Journal of Laws, item 2009) on the mode and methodology of running and updating the business register, including application, questionnaire and certificate specimens.*

*The basic function of the REGON register is identification of entities of the national economy, which is accomplished by assigning to them unique identification numbers.*

*The REGON register is updated on a current basis with the use of data of entities of the national economy transferred through the electronic system from the Central Registration and Information on Business, the National Court Register, the Educational Information System as well as the Central Business Entity Register of the National Taxpayer Register, and – for the remaining entities – on the basis of applications submitted to the relevant statistical offices. The completeness and correctness of the register is contingent on the timely compliance with the above-mentioned obligation. In addition, since 2011 the register has been updated with information from the Common Electronic System of Population Register (PESEL) on the deaths of natural persons, who were registered in the REGON.*